

VÝROČNÍ ZPRÁVA VHÚ PRAHA

2022

ÚVODNÍ SLOVO ŘEDITELE VHÚ PRAHA

Vážení přátelé,

dostává se Vám do rukou Výroční zpráva Vojenského historického ústavu Praha za rok 2022. Byl to pro nás rok v mnoha směrech výjimečný. Především jsme mohli po náročné čtyřleté rekonstrukci otevřít nově zrekonstruovaný komplex budov Armádního muzea Žižkov, včetně zcela nové expozice mapující naše vojenské i politické dějiny od počátků až po současnost. V roce 2022 jsme si také připomněli 80. výročí Operace ANTHROPOID - atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.

Znovuotevření Armádního muzea Žižkov představovalo jedinečnou událost v oblasti působení resortu Ministerstva obrany České republiky. Muzeum bylo pro veřejnost otevřeno v symbolický den, na státní svátek 28. října 2022. Soubor budov na úpatí vrchu Vítkov byl coby Památník osvobození slavnostně otevřen za přítomnosti prvního československého prezidenta TGM v červenci roku 1932. Naše instituce je od počátku bytostně spojena s historií našeho státu. „Nové“ Armádní muzeum Žižkov si ihned po svém otevření získalo přízeň a uznání odborné i laické veřejnosti. Dokladem toho je mimo jiné skutečnost, že rekonstrukce muzea byla oceněna titulem Stavba roku 2022. Vysoce je hodnocena rovněž šíře a rozmanitost nové expozice. Ta je nyní členěna na sedm částí, nachází se na ploše pěti tisíc metrů čtverečních a obsahuje na sedm tisíc exponátů z našich sbírek, včetně mnoha unikátních sbírkových předmětů.

Chtěl bych v této souvislosti vyjádřit poděkování Ministerstvu obrany České republiky, které tento projekt investičně zajistilo a podporovalo. Velké díky patří i našim kurátorům, historikům a dalším pracovníkům Vojenského historického ústavu Praha, kteří svým dílem přispěli ke zdárné realizaci rekonstrukce a k vytvoření působivé a obsažné expozice. Děkuji samozřejmě také Nová podoba Armádního muzea Žižkov je i vyjádřením toho, že česká společnost vnímá historický odkaz předchozích generací, že si váží svých hrdinů z dvou světových válek i všech, kteří se vzepřeli nesvobodě a totalitním režimům. Při tvorbě expozice jsme se snažili představit naši historii věcně, vyváženě, s důrazem na nadčasovost. V expozici se citlivě propojuje tradiční a moderní pojetí. Vystavené sbírkové předměty vhodně doplňují audiovizuální prvky. Armádní muzeum Žižkov nyní disponuje nejen výstavními prostory, ale také přednáškovými sály, učebnami a rozlehlou, nově zastřešenou dvoranou, v níž se již ke konci roku 2022 konalo několik významných akcí resortu ministerstva obrany.

Rok 2022 byl i rokem, v němž jsme si připomněli 80 let od atentátu, který provedli českoslovenští parašutisté a jehož cílem bylo zlikvidovat kata českého národa, Reinharda Heydricha. Vojenský historický ústav Praha připravil k tomuto výročí několik výstavních akcí, na svých webových stránkách také přinesl rozsáhlý seriál, který přiblížil jednotlivé etapy a součásti Operace ANTHROPOID. Autory textů byli historici VHÚ z Historicko-dokumentačního oddělení, texty pak přebírala česká média.

Dalším z počínů Vojenského historického ústavu Praha je orálně historický projekt Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací. Věnuje se zahraničním operacím po roce 1990, zachycuje každodenní život vojáků v misích. V rámci VHÚ tak vzniká ojedinělá sbírka svědectví a osobních příběhů novodobých

československých a českých válečných veteránů. VHÚ také provádí monitoring zahraničních operací Armády České republiky, díky němuž můžeme získávat do našich sbírek četné exponáty dokumentující nasazení vojáků v zahraničních operacích.

Rok 2022 byl ve své první polovině ještě poznamenán dozvuky pandemie Covid-19. Nicméně se zlepšením situace jsme mohli na konci prázdnin 2022 opět, po dvouleté přestávce, zorganizovat náš tradiční Tankový den ve Vojenském technickém muzeu Lešany. Návštěvnost čítající mnoho tisíc diváků opět potvrdila, že milovníci vojenské techniky i vojenské historie akci uvítali.

Rád bych při této příležitosti poděkoval všem pracovníkům Vojenského historického ústavu Praha za práci, kterou v roce 2022 odvedli – a nejen při úspěšném znovuotevření Armádního muzea Žižkov. Děkuji také Ministerstvu obrany České republiky, které nám vytváří dobré podmínky pro naše působení. Stejně tak bych chtěl vyjádřit svoje poděkování zástupcům Armády České republiky, vědeckých institucí, muzeí a klubů vojenské historie, bez jejichž podpory a spolupráce by naše činnost nebyla taková. Poděkování patří i všem státním a soukromým subjektům, které nás podporují, a pochopitelně všem návštěvníkům a příznivcům VHÚ Praha z řad nejširší veřejnosti.

brigádní generál Mgr. Aleš KNÍŽEK, ředitel Vojenského historického ústavu Praha

OBSAH

1 POSLÁNÍ VHÚ PRAHA	6
1.1 Služby veřejnosti	6
2 ORGANIZACE VHÚ PRAHA	8
2.1 Organizační struktura a personální obsazení	9
3 HISTORIE VHÚ PRAHA	12
3.1 Vznik Památníku osvobození	12
3.2 Útlum a nový rozvoj	13
4 STEŽEJNÍ UDÁLOSTI VHÚ PRAHA V ROCE 2022	14
4.1 Rekonstrukce Armádního muzea Žižkov a slavnostní znovuotevření	14
4.2 Rekonstrukce Armádního muzea Žižkov oceněna titulem stavba roku	21
4.3 Akce k 80. výročí operace ANTHROPOID	22
4.4 Významná ocenění pracovníků VHÚ Praha	27
5 KOMISE VHÚ PRAHA	29
5.1 Komise vojenských tradic a symboliky	29
5.2 Sbírková komise a akviziční činnost	32
5.2.1 <i>Reprezentativní výběr nejzajímavějších přírůstků roku 2022</i>	35
5.3 Výstavní komise	37
6 PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY	38
6.1 Sbírkové fondy VHÚ Praha	38
6.2 Oddělení správy muzejních sbírek	40
6.3 Preventivní ochrana a ošetření sbírek	41
7 KNIHOVNA VHÚ PRAHA	44
7.1 Historie knihovny VHÚ Praha	44
7.2 Fondy knihovny VHÚ Praha	45

7.3 Činnost knihovny VHÚ Praha v roce 2022	46
8 VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST	54
8.1 Výzkumné projekty	54
8.2 Monitoring zahraničních operací	55
8.2.1 <i>Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací</i>	56
8.3 Konference spolupořádaná VHÚ Praha	57
8.4 Konference s účastí pracovníků VHÚ Praha a přednášková činnost	58
9 PREZENTAČNÍ ČINNOST	62
9.1 Kalendárium	62
9.2 Návštěvnost	63
9.3 Armádní muzeum Žižkov	64
9.3.1 <i>Historie</i>	64
9.3.2 <i>Stálá expozice</i>	65
9.4 Letecké muzeum Kbely	70
9.4.1 <i>Historie</i>	70
9.4.2 <i>Stálá expozice</i>	72
9.4.3 <i>Výstava</i>	77
9.4.4 <i>Akce pro veřejnost</i>	77
9.5 Vojenské technické muzeum Lešany	78
9.5.1 <i>Historie</i>	78
9.5.2 <i>Stálá expozice</i>	79
9.5.3 <i>Akce pro veřejnost</i>	87
9.6 Ostatní expozice VHÚ Praha	88
9.7 Vzdělávací programy pro školy	90
9.8 Panelové výstavy před budovou Generálního štábu	94
9.9 Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha	95
9.9.1 <i>Nové posádkové expozice v roce 2022</i>	95
9.10 Časopis Historie a Vojenství	99
10 VYDAVATELSKÁ ČINNOST	102
IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY	110

1 POSLÁNÍ VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je muzejní, vědeckovýzkumné a knihovní zařízení Ministerstva obrany České republiky. Jeho posláním je – ve smyslu platných legislativních norem – soustavně a cílevědomě shromažďovat písemné a hmotné památky především k dějinám českého i československého vojenství a armády, odborně o tyto fondy a sbírky pečovat, vědecky je zkoumat, zpracovávat a zpřístupňovat je veřejnosti.

Výsledky této práce prezentuje VHÚ Praha především v muzejní a výstavní činnosti, dále v knihovnických službách, v knižních a časopiseckých publikacích, na vědeckých konferencích a seminářích, v historickém servisu vojenským útvarům, ústavům a zařízením a ve službách veřejnosti.

Nejdůležitější součástí VHÚ Praha jsou muzea a výstavní prostory. Jde o Armádní muzeum Žižkov, Letecké muzeum Kbely, Vojenské technické muzeum Lešany, Národní památník hrdinů heydrichiády a další externí výstavní prostory.

Vědeckovýzkumná činnost VHÚ je prioritně zaměřena na zkoumání a dokumentaci historie českého a československého vojenství včetně problematiky I., II. a III. odboje. Důraz je kladen i na komplexní výzkum novodobých válečných veteránů ze zahraničních operací od roku 1990 do současnosti.

VHÚ Praha je členem komisí Mezinárodního výboru muzeí (ICOM) a Mezinárodní asociace muzeí zbraní a vojenské historie (IAMAM) při UNESCO.

Hlavním úkolem VHÚ Praha je péče o muzejní sbírky podle zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. VHÚ Praha odborně zpracovává sbírky a zpřístupňuje je veřejnosti ve stálých expozicích a příležitostných výstavách. Provádí také restaurování a konzervování sbírkových předmětů. Ze zákona je garantem udílení povolení k vývozu militarií. Je zároveň garantem ochrany v oblasti vojenské historie v rámci Armády ČR i mimo ni. Komise Vojenských tradic a symboliky vytváří, posuzuje a schvaluje jednotlivé znaky a bojové prapory vojenských útvarů a zařízení v Armádě ČR. VHÚ Praha dále poskytuje odborné služby státním orgánům, právníkům a fyzickým osobám, zpracovává vědecké studie a expertizy.

1.1 SLUŽBY VEŘEJNOSTI

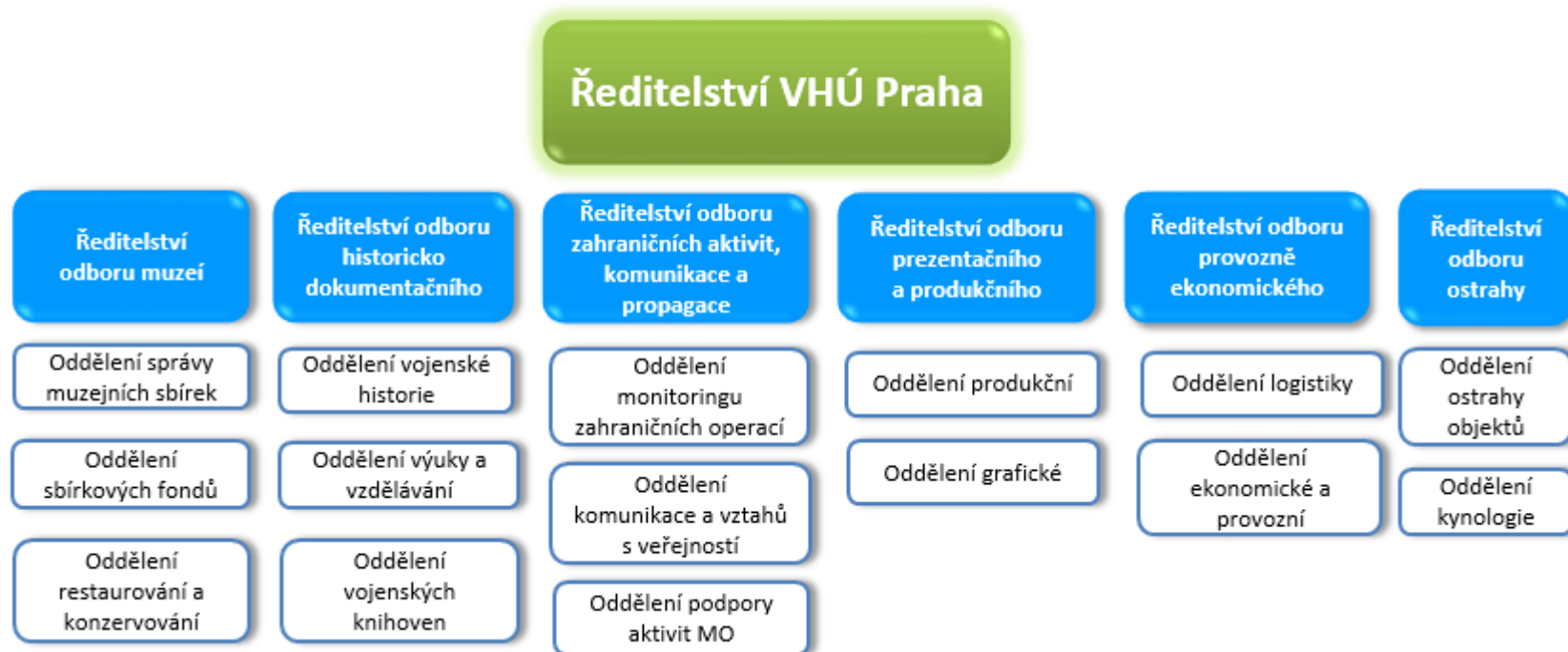
Vojenský historický ústav Praha poskytuje veřejnosti za podmínek stanovených obecně závaznými a interními právními předpisy zejména následující služby spočívající v:

- bezplatném přístupu do muzeí VHÚ;
- pořádání či spolupřádání tematických či stálých expozic nebo výstav sbírkových předmětů;

- pořádání pravidelných i nepravidelných muzejních programů;
- pořádání tematických přednášek a konferencí;
- veřejném předvádění sbírkových předmětů, jejich vzhledu popřípadě funkce, na akcích pořádaných nebo spolupořádaných VHÚ;
- výpůjčkách sbírkových předmětů, za přesně stanovených podmínek;
- pořádání kulturních a vzdělávacích programů;
- vydávání periodika Historie a vojenství;
- vydávání neperiodických publikací, sborníků a edic;
- zpřístupňování knihovních dokumentů ze specializovaného knihovního fondu VHÚ Praha a poskytování dalších knihovnických a informačních služeb;
- poskytování informací o sbírkách, které spravuje, o připravovaných expozicích, výstavách, muzejních programech a vlastní ediční činnost;
- zpracování odborných posudků, expertiz, stanovisek a pojednání v oborech své činnosti s využitím sbírek, které spravuje;
- poskytování informačních služeb souvisejících s předmětem činnosti;
- vydávání osvědčení podle zákona č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, k vývozu předmětů kulturní hodnoty z území České republiky na dobu určitou nebo trvale.

2 ORGANIZACE VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je organizačně tvořen ředitelstvím a šesti specializovanými odbory.

2.1 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ

Organizační struktura vojenského zařízení VHÚ Praha a personální obsazení ke dni 31. prosinci 2022:

ŘEDITELSTVÍ VHÚ PRAHA

Ředitel VHÚ Praha: brigádní generál Mgr. Aleš Knížek

Zástupci ředitele VHÚ Praha: Mgr. Jan Mareš, plk. Ing. Martin Mičoch

ODBOR MUZEÍ

Ředitel: plk. Mgr. Michal Burian, Ph.D.

Zástupce ředitele: pplk. Ing. Jan Fedosejev

Oddělení správy muzejních sbírek

Vedoucí oddělení: pplk. Ing. Jan Fedosejev

Zástupce vedoucího oddělení: Miroslav Khol

Oddělení sbírkových fondů

Vedoucí oddělení: Mgr. et Mgr. Zdeněk Polčák

Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Jan Šach

Oddělení restaurování a konzervování

Vedoucí oddělení: Petr Moudrý

ODBOR HISTORICKO DOKUMENTAČNÍ

Ředitel odboru: PhDr. Jiří Rajlich, Ph.D.

Zástupce ředitele odboru: PhDr. Jaroslav Láník, CSc.

Oddělení vojenské historie

Vedoucí oddělení: PhDr. Jaroslav Láník, CSc.

Oddělení vojenských knihoven

Vedoucí oddělení: Mgr. Zdeněk Munzar, BBus (Hons), DiS.

Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Ilona Rožánková

Oddělení výuky a vzdělávání

Vedoucí oddělení: Mgr. Pavel Our Paleček, Ph.D.

ODBOR ZAHRANIČNÍCH AKTIVIT, KOMUNIKACE A PROPAGACE

Ředitel odboru: Mgr. Pavel Löffler

Zástupce ředitele: Bc. Hana Benešová

Oddělení monitoringu zahraničních operací

Vedoucí oddělení: mjr. Mgr. Pavel Stehlík

Oddělení komunikace a vztahů s veřejností

Vedoucí oddělení: Bc. Hana Benešová

Oddělení podpory aktivit MO

Vedoucí oddělení: Daniel Zavoral

ODBOR PREZENTAČNÍ A PRODUKČNÍ

Ředitel odboru: Ludovít Kiš

Zástupce ředitele: Ing. Andrej Havroš

Oddělení produkční

Vedoucí oddělení: Ing. Andrej Havroš

Zástupce vedoucího oddělení: Olga Endlová

Oddělení grafické

Vedoucí oddělení: Ing. Jiří Král

Zástupce vedoucího oddělení: Andrea Bělohávková

ODBOR PROVOZNĚ EKONOMICKÝ

Ředitel odboru: plk. Ing. Martin Mičoch

Zástupce ředitele: Ing. Filip Celba

Oddělení ekonomické a provozní

Vedoucí oddělení: pplk. Ing. René Kunc

Oddělení logistiky

Vedoucí oddělení: Ing. Filip Celba

ODBOR OSTRAHY

Ředitel odboru: Ing. Jaroslav Beneš

Zástupce ředitele: Ing. Milan Blaško

Oddělení ostrahy objektů

Vedoucí oddělení: Ing. Milan Blaško

Oddělení kynologie

Vedoucí oddělení: Tomáš Budík

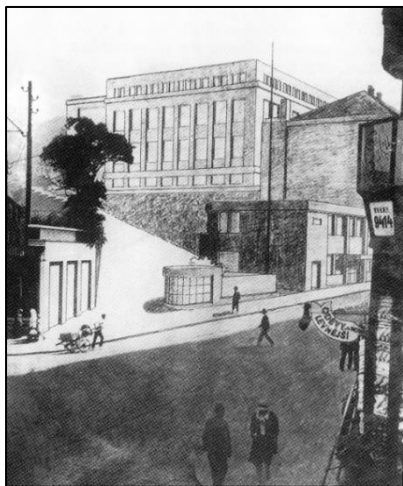
3 HISTORIE VHÚ PRAHA

Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918 si byli jeho nejvyšší představitelé, v čele s prezidentem republiky T. G. Masarykem, velmi dobře vědomi nutnosti vytyčit a rozvíjet politické i vojenské tradice republiky, vědecky je zpracovat a zachytit je také v muzejní expozici.

Již v roce 1919 byl při Ministerstvu národní obrany zřízen Památník odboje, který zpočátku působil jako poradní sbor při soustřeďování písemných a hmotných památek na čs. odboj v období 1. světové války. Jak množství památek rostlo, zejména v souvislosti s návratem legionářů z Ruska, přestávala jeho skromná organizační struktura vyhovovat. Proto došlo k přeměně poradního sboru na oddělení MNO a poté na samostatnou instituci, Archiv legií.

Archiv našel dočasně útočiště v budově Národního muzea a jeho sbírky byly provizorně umístěny na různých místech v Praze. Muzejní předměty se soustřeďovaly na zámku v Troji, tzv. obrazárna legií v letohrádku Hvězda, fotoarchiv a filmový archiv v Trojické ulici. V roce 1919 byl také založen Archiv národního osvobození, o rok později Vojenský archiv RČS a Vojenské muzeum RČS, které bylo zřízeno při Čs. vojenském ústavu vědeckém a soustřeďovalo památky vzniklé před rokem 1914.

3.1 VZNIK PAMÁTNÍKU OSVOBOZENÍ

V roce 1929, symbolicky k výročí vzniku republiky, došlo 28. října ke sloučení těchto institucí v jeden vědecký ústav s novým názvem Památník osvobození. Instituce byla umístěna v nově postaveném komplexu budov na úpatí Vítkova, jen část vojensko-historických muzejních sbírek zůstala v budově Invalidovny v Karlíně.

Areál budov na úpatí vrchu Vítkova byl vybudován v letech 1927–1929 podle návrhu architekta Jana Zázvorky (1884–1963), bývalého čs. legionáře v Rusku. Na vrcholu Vítkova současně probíhala výstavba Pantheonu národního osvobození, před níž měla stát jezdecká socha Jana Žižky z Trocnova od sochaře Bohumila Kafky. Pantheon měl být slavnostně otevřen 28. října 1938, vzhledem k politické situaci k tomu již nedošlo. Definitivně byl dokončen a otevřen v roce 1950. V této době však měl již zcela jiné poslání.

Historie vyměřila Památníku osvobození pouhou jednu dekádu existence. Tato instituce přesto velmi úspěšně stavěla na zakladatelském úsilí svých předchůdců. Neuzavírala se do sebe, plně se otevírala veřejnosti. K ní směřovala své muzejní a publikační aktivity. Sledovala moderní trendy vojensky zaměřeného muzejnictví a historického výzkumu. Tím si vybudovala pevné postavení v české meziválečné kulturně-společenské sféře. Četní zahraniční hosté šířili její věhlas i ve vzdálené cizině. Na konci 30. let, v období zvýšeného ohrožení republiky, posilovala vlastenecké cítění české společnosti odkazem na tradice národního odboje z let 1914–1918. Po Mnichovu, když se zpochybňovaly dosavadní jistoty, nadále reprezentovala morální základy, z nichž v roce 1918 vyvěrala vůle po vzniku samostatného státu.

Po nacistické okupaci českých zemí v roce 1939 se Památník osvobození stal předmětem likvidačních zásahů. Byl

označen za nositele "legionářské ideologie" a jako součást rušeného MNO byl celý areál (administrativní část, budovy muzea a archivu) prohlášen za majetek německého wehrmachtu. V srpnu 1939 komplex budov zabralo gestapo a byla zde umístěna tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungsstelle, která spravovala záležitosti muzejní, archivní a knihovní. Její součástí tvořilo oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag).

Toto muzeum, jež mělo být odbočkou německého Vojenského muzea ve Vídni, bylo od roku 1940 budováno ve Schwarzenberském paláci na Hradčanech, kam se přestěhovaly i muzejní sbírky ze Žižkova a z Karlína. Na sklonku války Němci část sbírkových předmětů vyvezli za hranice, ale po válce se je, až na výjimky, podařilo získat zpět.

Během okupace byli někteří vedoucí pracovníci Památníku zatčeni a uvězněni, mnozí bývalí zaměstnanci, kteří zůstali na svobodě, se zapojili do odboje.

3.2 ÚTLUM A NOVÝ ROZVOJ

Po roce 1945 se přímým pokračovatelem bývalého Památníku osvobození stal nově zřízený Vojenský historický ústav (rozdělený na Památník osvobození a Vojenské muzeum) zaměřený na problematiku I. a II. národního odboje.

Komunistický převrat v únoru 1948 znamenal další zlom v historii ústavu. Nový politický režim pohlížel s odporem nejen na legionářské tradice I. odboje, ale i na účast čs. vojáků v bojích na západní frontě během 2. světové války (II. odboj). Stejně jako v celé společnosti prošel také VHÚ důkladnou personální čistkou. Z nositele legionářských tradic se, pod vedením Hlavní politické správy ČSLA, VHÚ stal v čs. armádě ideologickým pracovištěm Komunistické strany Československa.

Odklon od komunistické ideologie a od marxisticko-leninského výkladu dějin a úsilí pravdivěji vyložit novodobou historii Československa v krátkém období druhé poloviny 60. let měl po vpádu vojsk Varšavského paktu v srpnu 1968 za následek nové rozsáhlé čistky v celém ústavu. Řada pracovníků včetně odborně nejschopnějších byla propuštěna a Vojenský historický ústav se opět stal ideologickou institucí.

Vědeckovýzkumnou práci týkající se vojenské historie odsunulo nové velení ústavu do pozadí ve prospěch sociálně politických výzkumů. Také muzea postupně omezovala svoji odbornou a vědeckou činnost a plnila převážně společenskou objednávku ve formě angažovaných výstav.

Pádem komunistického režimu se před VHÚ otevřela možnost reformovat se ve skutečnou vědeckou instituci zabývající se vojenskou historií a vojenským uměním s těsnými vazbami na obdobná zařízení stojící mimo armádu.

Po listopadu 1989 prošel ústav zásadní restrukturalizací. V březnu 1990 byl Vojenský historický ústav zrušen a na jeho základě zřízen Historický ústav Armády České republiky.

Klíčovým vědeckým pracovištěm se stal znovu vytvořený Památník dějin národního odboje (od r. 1992 Památník odboje), zabývající se hlavním a profilujícím tématem ústavu – výzkumem dějin politického i vojenského odboje v letech 1. a 2. světové války. Zaměření jeho činnosti nebylo zvoleno náhodně. Národní odboj byl považován za rozhodující státní, demokratickou a vlasteneckou tradici našich národů, za hlavní historický a myšlenkový zdroj a dominantu československé státní identity a nejdůležitější zdroj bojových tradic armády.

Základní vědecký výzkum byl zaměřen také na období a procesy bezprostředně předcházející a následující prvnímu a druhému odboji a procesy nerozlučně spjaté s odbojem.

K významné změně došlo k 1. dubnu 2003, kdy se instituce vrátila k tradičnímu názvu Vojenský historický ústav. V důsledku značné redukce pracovníků musely být přehodnoceny vědecko-výzkumné úkoly a mnohé další aktivity. Situaci se však podařilo velmi záhy stabilizovat, o čemž svědčí mimo jiné i vydávání časopisu Historie a vojenství od roku 2004 ve zcela nové úpravě, postupné rozšiřování výzkumných úkolů, nejprve o období III. odboje a poté o činnost příslušníků AČR v misích OSN, NATO a EU, značné rozšíření a revitalizace stálých expozic v muzeích VHÚ a množství krátkodobých výstav.

Dalším významným předělem v historii Vojenského historického ústavu Praha je generální rekonstrukce budovy Armádního muzea Žižkov, která byla zahájena v roce 2018. Jde o první rekonstrukci budovy od jejího vybudování na přelomu 20. a 30. let 20. století.

4 STĚŽEJNÍ UDÁLOSTI VHÚ PRAHA V ROCE 2022

4.1 REKONSTRUKCE ARMÁDNÍHO MUZEA ŽIŽKOV A SLAVNOSTNÍ ZNOVUOTEVŘENÍ

OHLEDNUTÍ ZA PROCESEM REKONSTRUKCE MUZEA

Rekonstrukce Armádního muzea Žižkov trvala čtyři roky, ale snahy o obnovu jeho budov i vznik nových expozic jsou staršího data. Kudy krácel dvacetiletý proces vzniku nové podoby Armádního muzea Žižkov? O celkové rekonstrukci komplexu budov Armádního muzea Žižkov Vojenského historického ústavu Praha se uvažovalo od počátku 90. let minulého století. Důvodem byl nejen neuspokojivý a místy havarijný stav budov, do jejichž rekonstrukce se neinvestovalo od jejich vybudování na přelomu 20. a 30. let 20. století, ale i nároky návštěvnického provozu, odpovídající standardům počátku 21. století. Ty budova ve stávající podobě nebyla schopna splňovat.

Vlastní příběh rekonstrukce Armádního muzea Žižkov se začal psát v roce 2000. Usnesením vlády České republiky bylo rozhodnuto, že proběhne rekonstrukce celkem devíti památníků. Vedle Národního památníku na Vítkově, Památníku Lidice, Památníku Terezín a dalších zde figuroval i Památník odboje při Historickém ústavu Armády České republiky, tedy dnešní Armádní muzeum Žižkov. Zatímco ostatní památníky procházely jeden po druhém celkovými opravami, o rekonstrukci Armádního muzea Žižkov se dlouhá léta pouze hovořilo, a vždy, když se začala jevit v reálnějších obrysech, přišla úsporná opatření a vše se opět vrátilo na začátek.

Nešlo přitom zdaleka jen o výstavní prostory muzea. V roce 2002 byl VHÚ Praha nucen opustit Schwarzenberský palác na Hradčanském náměstí, kde sídlilo od druhé světové války Vojenské historické muzeum s expozicemi zaměřenými především na dějiny do roku 1914. Rozhodnutí navíc přišlo prakticky ze dne na den, aniž by v té době VHÚ disponoval vhodnými depozitáři k uložení sbírek ze Schwarzenberského paláce. Od roku 2002 tak byly tisíce unikátních sbírkových předmětů uloženy ve zcela nevyhovujících prostorech v podzemí Armádního muzea Žižkov.

Od roku 2002 tak byly tisíce unikátních sbírkových předmětů uloženy ve zcela nevyhovujících prostorech v podzemí Armádního muzea Žižkov.

Koncepce muzejní využitelnosti

Prvním a zcela nezbytným krokem k realizaci celkové rekonstrukce muzea se tedy stalo vybudování moderních depozitářů pro trvalé uložení sbírky VHÚ v areálu Vojenského technického muzea v Lešanech u Týnce nad Sázavou. V roce 2006 proto Ministerstvo obrany definovalo koncepci realizace rekonstrukce Armádního muzea Žižkov ve dvou etapách. V první etapě mělo dojít k vybudování moderních depozitářů v Lešanech, ve druhé pak k vlastní celkové rekonstrukci žižkovského muzea. Toto rozhodnutí ale opět nepřineslo žádný hmatatelný výsledek.

Prvním konkrétním krokem se tak stalo až v roce 2009 zpracování architektonické koncepce muzejní využitelnosti žižkovského objektu VHÚ. Základní ideou bylo maximální rozšíření výstavní plochy muzea. Toho mělo být dosaženo především zrušením všech depozitářů a jejich nahrazením expozicemi, zastřešením dvorany muzea a vybudováním zcela nového vstupu s veškerým návštěvnickým zázemím v suterénu nově vyhloubeném pod dvoranou.

Navrhovaný postup umožňoval rozšíření stávající expoziční plochy na trojnásobek. Samozřejmou součástí koncepce byl bezbariérový přístup do muzea a řešení nedostatečného zázemí pro návštěvníky (chybějící šatna, informace, muzejní obchod, kavárna).

Důležitou součástí projektu byl i návrh řešení vzájemného propojení jednotlivých objektů komplexu budov a všech podlaží muzea novým centrálním schodištěm a výtahem. Cílem bylo vybudovat návštěvnický vstřícný moderní prostředí s výrazným zaměřením na vzdělávací programy pro děti a mládež. Veškeré zásahy do původních částí památkově chráněného objektu byly přitom minimalizovány na nezbytnou míru.

Nové depozitáře

Současně se zpracováváním koncepce muzejní využitelnosti byla zahájena první etapa rekonstrukce. V letech 2009 až 2012 byla vypracována projektová dokumentace a následně realizována výstavba moderních depozitářů v Lešanech. Jedna budova vznikla jako knihovní depozitář, dvě jako depozitář pro sbírku VHÚ.

Kapacita depozitářů a zejména jejich vybavení variabilními úložnými posuvnými regály se musela vypočítat tak, aby umožnila v krátkodobém horizontu především uložení všech sbírkových předmětů z depozitářů na Žižkově. V dlouhodobém pak – po instalaci tisíců předmětů v nové expozici rekonstruovaného Armádního muzea – trvalé uložení nejchoulostivějších sbírkových předmětů deponovaných dosud v méně vhodných podmínkách stávajících lešanských depozitářů. Podařilo se tak vyřešit jeden z nejpalcivějších dlouhodobých problémů VHÚ: naprostou absenci kvalitních depozitářských prostor umožňujících dlouhodobé uložení sbírkových předmětů.

Bezprostředně po dokončení nových lešanských depozitářů se začalo se stěhováním sbírek z depozitářů na Žižkově. Celý proces stěhování a systematického ukládání do připraveného úložného systému probíhal v letech 2013 a 2014. V červnu 2013 byl mezitím Ministerstvem obrany schválen investiční záměr rekonstrukce Armádního muzea Žižkov a v listopadu bylo vyhlášeno výběrové řízení na zpracování projektové dokumentace.

Komise se v březnu 2014 sice seznámila s nabídkovými cenami, o měsíc později ale došlo na úrovni 1. náměstka ministra obrany k přehodnocení výdajových priorit resortu Ministerstva obrany a bylo vydáno rozhodnutí o zrušení zadávacího řízení. Celý několikaletý proces přípravy rekonstrukce se tak v klíčovém okamžiku opět zastavil.

Zlom nastal v prosinci 2014, kdy ředitel Kabinetu ministra obrany informoval ředitele VHÚ Praha o zrušení rozhodnutí Ministerstva obrany z dubna 2014 Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže, k němuž se odvolal jeden z účastníků zrušeného zadávacího řízení. Vše se tedy mohlo opět rozběhnout, bohužel však s ročním zpožděním a se všemi dopady s tím souvisejícími, včetně finančních.

Investice do budoucnosti

Projekční práce byly zahájeny na jaře 2015. Hlavní cíl byl jasný od prvního okamžiku. Zatímco mnohé rekonstrukce muzejních budov probíhaly v nedávné době ve dvou etapách – projekt a rekonstrukce budovy a následně projekt a výstavba stálých expozic, vedení VHÚ se rozhodlo pro souběžnou realizaci stavby s muzejními expozicemi. Oba tyto přístupy mají svá čtená pro i proti. Dnes už ale můžeme konstatovat, že model zvolený v případě Armádního muzea Žižkov se jednoznačně osvědčil a umožňuje zpřístupnění celých stálých expozic široké veřejnosti se zcela minimálním časovým odstupem od dokončení stavebních prací.

Ruku v ruce s přípravou projektu na rekonstrukci budovy se rozeběhly i práce na projektu stálých expozic. Na rozdíl od mnoha především zahraničních muzeí nevznikl rozsáhlý autorský tým tvořený mnohdy především externisty, ale příprava expozic probíhala od samého počátku v úzkém okruhu pracovníků VHÚ. Klíčová role byla svěřena především kurátorům jednotlivých muzejních podsbírek. Tento postup zcela odpovídal hlavnímu záměru, tedy aby se středobodem celé expozice staly unikátní předměty ze sbírky VHÚ.

V průběhu roku 2016 byla dokončena kompletní projektová dokumentace budoucí podoby Armádního muzea Žižkov včetně muzejních expozic až do úrovně jednotlivých exponátů umístěných do projektovaných vitrín. V závěru roku pak byla získána i veškerá potřebná stavební povolení. Na jaře 2017 zaznělo na kolegiu ministra obrany, které schvalovalo realizaci navrhované podoby rekonstrukce, že se jedná o investici do budoucnosti celého resortu.

Muzeum udržovalo až do července 2017 standardní návštěvnický provoz, poté bylo uzavřeno a začal postupný přesun tisíců sbírkových předmětů nacházejících se ve stálých expozicích a výstavách do depozitářů v Lešanech. V okamžiku, kdy 10. září 2018 poklepali na základní kámen rekonstrukce muzea tehdejší ministr obrany Lubomír Metnar, náčelník Generálního štábu Aleš Opat a ředitel VHÚ Aleš Knížek, bylo již jasné, že stavba, jejímž generálním dodavatelem se stala společnost Metrostav, začne na přelomu roku.

Dovednost odborníků

Projekt expozic je jedna věc, realita ale může být velmi odlišná. Zatímco 3D vizualizace vitrín s exponáty mohou vypadat skvěle, v případě adjustace skutečných předmětů může nastat řada problémů. Pro těžké a rozměrné zbraně to platí dvojnásob.

Právě proto byla zvolena metoda, která namísto umu počítačových grafiků využila dovedností restaurátorů a výstavářů VHÚ. Do zhotovených maket jednotlivých vitrín byly postupně zkušebně instalovány všechny předměty podle stávajícího projektu. Na základě reálné podoby vitríny následně kurátoři muzejních sbírek navrhovali doplnění či obměnu připravovaných exponátů. U některých bylo již od začátku jasné, že v expozici nemohou chybět, u jiných docházelo k definitivnímu rozhodnutí až během této zkušební instalace.

Kurátoři podsbírek vybírali nejen nejcennější předměty ze sbírky VHÚ, ale i předměty veřejnosti zatím zcela neznámé, které byly teprve nedávno získány do sbírek. V rámci tohoto procesu se zkoušely různé typy instalačních pomůcek a hledala se nejlepší cesta k bezpečné a současně efektní adjustaci jednotlivých exponátů. Rok trvající přípravná fáze byla sice mimořádně náročná, právě takto získané zkušenosti ale později umožnily rychlou instalaci a eliminovaly na minimum nutnost změn adjustace doprovázených opravami vitrín.

Vlastní realizace stálé muzejní expozice pak začala v únoru 2022 a intenzivně probíhala až do otevření muzea v říjnu 2022. Zvláštní kapitolu přípravy představují doprovodné muzejní texty, které vznikaly ve spolupráci pracovníků Odboru muzeí a Odboru historicko-dokumentačního. Cílem bylo dosažení vyvážené úrovně mezi odborností a srozumitelností pro velmi různorodé cílové skupiny návštěvníků muzea. Napomoci by k tomu měl i jednotný grafický design všech informačních zdrojů.

Jedenáct výstavních celků

Jako celek cílí muzeum na různé typy návštěvníků. Pro ty, kteří navštíví muzeum jen na krátkou dobu a zaměřují se především na tzv. highlighty, je napříč celou expozicí připravena jednotná řada vitrín s exponáty s příběhem. Každá takováto vitrina prezentuje jen jeden zcela unikátní předmět, jehož příběh je odvyprávěn pomocí audiovizuálních prostředků.

Na druhém konci pomyslné návštěvnické škály jsou ti, kteří navštíví muzeum opakovaně a hledají jakoukoliv bližší informaci k vystavovaným předmětům. Pro ně je připraven systém QR kódů, kterými je opatřena každá vitrina a jejichž prostřednictvím se mohou seznámit s obsáhlejšími informacemi o vystavovaných exponátech, než jaké umožňují svým rozsahem standardní muzejní popisky. Pro návštěvníky, kteří nechtějí jít cestou QR kódů nebo nedisponují odpovídající technologií, jsou stejné informace připraveny v dotykových LCD displejích rozmístěných v expozicích.

Budova Armádního muzea byla rozdělena do jedenácti výstavních celků. Expoziční sály číslo 1 až 7 provedou návštěvníky chronologicky vojenskou historií našich zemí od 6. století až po současnost. Osmý a devátý sál jsou pak určeny na krátkodobé výstavy (s možností jejich propojení), dvorana muzea je multifunkčním prostorem pro výstavy i nejrůznější další aktivity. Původní služební vchod do správní budovy VHÚ se přemění na stálou expozici věnovanou historii budovy.

Mimořádně důležitou součástí muzea je i nové zázemí pro školní výpravy spojené se dvěma výukovými sály. Mezi více než sedmi tisíci vystavenými exponáty zaujmají zcela specifické postavení předměty spojené s činností vojáků Armády České republiky na zahraničních misích. Na rozdíl od ostatních předmětů, které se staly součástí sbírky muzea díky tomu, že se zachovaly z minulosti, jsou tyto získávány tzv. aktivní selekcí, tedy snahou pracovníků VHÚ o muzealizaci soudobé skutečnosti a systematickým vytvářením sbírky určené teprve budoucím návštěvníkům.

Jedním z hlavních cílů při vzniku expozice bylo, aby měl návštěvník možnost vnímat vystavovaný předmět bez rušivých vlivů. Mezi ně patří i nepřímé světlo. Všechna okna v muzeu byla proto v rámci rekonstrukce zasklena. Díky několikaměsíčnímu úsilí pracovníků firmy Etna, kteří zodpovídají za light design celé

expoziční, se podařilo dosáhnout požadovaného cíle: muzejní sály se zahály do šera, zatímco jednotlivé exponáty vystupují a dávají na odív svou výjimečnost. Pohodlí návštěvníků byla podřízena i velikost písma muzejních textů i popisek.

Jedním z nejzajímavějších momentů realizace expoziční Armádního muzea bylo sledování vztahu, který si k ní někteří zainteresovaní postupně získávali. V rámci VHÚ se jednalo o pestrý smíseč pracovníků. Již jen základ autorského týmu tvořilo několik generací zaměstnanců, kteří se vzájemně ovlivňovali a doplňovali. Za „vzorový tým“ lze považovat skupinu připravující expoziční sál číslo 1 věnující se dějinám do roku 1740. Od prvního okamžiku se jednalo o nejsložitější problém, jak do jediného sálu vměstnat poutavou formou více než tisíciletou historii. Vztah ke vznikající expoziční ale nezískávali zdaleka pouze zaměstnanci VHÚ. S následujícími týdny přibývalo i pracovníků externích firem, kteří začínali pro celkový výsledek doslova dýchat.

Poslední týdny před slavnostním otevřením nové expoziční na konci října 2022 byly pro všechny nesmírně hektické. Zda přineslo veškeré úsilí odpovídající výsledky, ale zhodnotí až samotní návštěvníci.

Dva snímky výstavních ploch v průběhu rekonstrukce. Okna s průhledy (vlevo na snímku je vidět Staré Město a Karlín) jsou nyní zakryta. Světelné podmínky v sálech musí respektovat ochranu exponátů.

Prostor bývalého archivu Památníku osvobození, poté sídlo knihovny VHÚ. Po rekonstrukci se zde nachází expozice věnovaná druhé světové válce.

Plocha před muzeem, vpravo budoucí přednáškové sály v podzemí

Snímek z roku 2020 ukazuje práce na fasádě budovy

Práce ve vnitřních částech muzea, schodiště správní budovy

Stavební jáma ve dvoraně. Po rekonstrukci je zde vstupní část a výstavní sál.

SLAVNOSTNÍ OTEVŘENÍ ARMÁDNÍHO MUZEA ŽIŽKOV

Zrekonstruované Armádní muzeum Žižkov a jeho nové expozice byly slavnostně otevřeny ve čtvrtek 20. října 2022. Této významné události v dějinách VHÚ Praha se účastnil prezident republiky Miloš Zeman. Dále byli přítomni ministr financí Zbyněk Stanjura, ministr spravedlnosti Pavel Blažek, náčelník Generálního štábu Armády České republiky generálmajor Karel Řehka a další představitelé politického a společenského života i zahraniční hosté.

Prezident České republiky Miloš Zeman ve svém úvodním slově kromě jiného poděkoval všem pracovníkům VHÚ Praha, kteří se na rekonstrukci muzea podíleli: „*Chtěl bych vyjádřit obdiv a úctu všem, kteří překonali byrokratické překážky. Je to jejich dílo, není to dílo politiků, kteří by se neměli naparovat prací druhých... Je to dílo těchto lidí a těm bychom měli poděkovat.*“ Prezident Zeman dále zmínil jeden z exponátů v nově připravené expozici Armádního muzea týkající se nasazení naší armády v Afghánistánu a v této souvislosti také hovořil o otázce mezinárodní bezpečnosti: „*V naší neklidné době, kdy nukleární mocnost přepadá svého souseda, bychom neměli zapomínat ani na boj proti mezinárodnímu terorismu, a pokud tento boj vzdáme, pak vzdáváme dědictví naší armády.*“

Ředitel Vojenského historického ústavu Praha, brigádní generál Aleš Knížek, ve svém projevu při otevření muzea řekl: „Vážený pane prezidente, vážení váleční veteráni, vážené dámy, vážení pánové, jsem velmi rád, že vás tady mohu přivítat. Když v roce 2000 vláda České republiky přijala usnesení o renovaci významných památníků bojů za svobodu, nezávislost a demokracii, nikdo netušil, že cesta k dnešnímu dni bude tak dlouhá. Soubor budov Vojenského historického ústavu Praha, kde se nachází Armádní muzeum Žižkov, na svou rekonstrukci čekal nejdéle.

Během té doby jsme nezhálehli. Uskutečnili jsme mnoho výstav – v České republice i v zahraničí, rozšířili sbírkový fond o výjimečné exponáty a vydali řadu knih, které zaplnily bílá místa v naší novodobé historii. To nejdůležitější – tedy opravené muzeum – ale stále scházelo. Neutěšený stav budov nás tížil a limitoval v možnostech představit neuvěřitelné bohatství sbírkového fondu Vojenského historického ústavu Praha. Základ této sbírky položili naši vojáci, kteří během první světové války vstoupili do armády de facto neexistujícího státu, budoucího Československa.

Považovali jsme za svou povinnost vrátit tomuto místu jeho původní krásu – a ještě k ní něco přidat. K rekonstrukci stavby a vytváření nových expozic jsme přistupovali s pokorou a vědomím, jak velký historický význam tato instituce má pro naši republiku i armádu. Každá drobnost pro nás byla důležitá.

Když se připravoval první projekt rekonstrukce, pomáhal nám také syn generála Rudolfa Medka, zakladatele muzea. Ivan Medek tady s rodiči a mladším bratrem prožil celá třicátá léta, mohl nám proto popsat některé stavební a interiérové prvky, které se nedochovaly, zničili je nacisté a komunisté. Slíbil jsem Ivanu Medkovi, že muzeum opravíme. Druhoválečné i novodobé válečné veterány, s nimiž jsme se pravidelně setkávali a kteří se pozastavovali nad tím, proč se vše stále odkládá, jsem ubezpečoval, že to nevzdáme.

Před týdnem tato rekonstrukce získala titul Stavba roku 2022. Není to náhoda. Je to výsledek precizní práce mnoha lidí různých profesí – a to nejen mých kolegů z Vojenského historického ústavu Praha. Chci jim z celého srdce poděkovat.

Zanedlouho vstoupíte do chrámu českých vojenských dějin. Uvidíte unikátní předměty a osloví vás neokázalé hrdinství lidí, kteří naši historii i tradice utvářeli. Vítejte v muzeu, které patří České republice a její armádě.“

Kompletní rekonstrukce budov Armádního muzea Žižkov byla realizována s ohledem na jejich historickou hodnotu a památkovou ochranu. Nejviditelnějším novým prvkem je celkové zastřešení dvorany, čímž vznikl prostor pro pořádání slavnostních akcí; dalším novým prvkem je prostor kavárny Café Kupka v nejvyšším patře jedné z budov, odkud je jedinečný výhled na Prahu. Armádní muzeum Žižkov nyní disponuje celkem jedenácti expozičními a výstavními sály, jejichž plocha je přes 5 000 metrů čtverečních. Samotná expozice mapuje vojenské dějiny českého území od počátků až po současnou dobu a je podle chronologie členěna na sedm základních částí. Ve čtyřech podlažích budov je umístěno přes 7 000 předmětů ze sbírek VHÚ Praha. V drtivé většině jde o dobové originály, mnohdy zcela unikátní, s nevyčíslitelnou historickou hodnotou. Exponáty jsou umístěny v téměř třech stovkách vitrín.

Expozice kombinuje předměty, dokumenty či fotografie s filmovými ukázkami a nabízí širokou paletu moderních audiovizuálních prostředků. Jejich prostřednictvím je návštěvník podrobně informován o exponátech i jejich historickém kontextu, o českých i světových dějinách. Vizualní představení artefaktů včetně nasvícení bylo vytvořeno v duchu nejmodernějších trendů a díky nejvyspělejší osvětlovací technice. Specialitou celé expozice jsou „předměty s příběhem“, u nichž je návštěvník zevrubnou formou informován o osudech exponátu i lidí, kteří jsou s ním spojeni. Muzeum svým uspořádáním a koncepcí expozic bude jednoznačně patřit k vrcholům evropského vojenského muzejnictví.

Armádní muzeum Žižkov po rekonstrukci zažilo v pátek 28. října 2022 svůj první návštěvnický den pro širokou veřejnost. Přesně v 10.00 se otevřela brána nového vchodu, do kterého vstupovaly stovky návštěvníků. Jejich počet dále rostl, takže za celý den to byly skutečné proudy těch, kteří se přišli poučit vojenskými i národními dějinami. V první den nového provozu Armádní muzeum Žižkov působilo živým, pulsujícím dojmem. Většina návštěvníků se také zdržela na delší dobu, mnohým nestačily ani dvě hodiny strávené v expozicích.

Nešlo také přehlédnout, jakému zájmu se těšily interaktivní kiosky s dotykovými obrazovkami, kde je možné nalézt informace týkající osob, událostí i dobových reálií. Logicky byly tyto kiosky obklopeny především dětmi a mladšími návštěvníky – ti starší si prohlíželi hlavně exponáty a čerpali především z klasických popisků.

Nejmenší návštěvníci i díky informacím kustodů muzea rychle odhalili, co skrývají skříňky s logem lví tlapy. Pod tímto označením jsou k nalezení předměty-exponáty, které si může návštěvník vzít do ruky, osahat. Každá expozice disponuje něčím jiným. Například v první části (do roku 1740) jsou středověké i raně novověké vojenské přilbice, v části druhá světová válka je zase puška atd.

Armádní muzeum Žižkov zvládlo první den „ostrého“ provozu se ctí a navíc potvrdilo hodnotu svých expozic. Tvzení, že se jedná o jedno z nejmodernějších a nej kvalitnějších vojenských muzeí v Evropě, začíná potvrzovat i praxe.

4.2 REKONSTRUKCE ARMÁDNÍHO MUZEA ŽIŽKOV OCENĚNA TITULEM STAVBA ROKU

Mimořádné pocty se dostalo rekonstrukci komplexu budov Armádního muzea Žižkov. Ve čtvrtek 13. října 2022 získala titul Stavba roku. Porota přehlídky ve svém hodnocení uvedla: „Cena je udělena za provedení rozsáhlých stavebních úprav a rekonstrukce stavby, kterými bylo dosaženo významného rozšíření využitelných ploch a změny účelu původních pro potřeby moderního muzejnictví, s vysokým respektem k památkové ochraně stavby a jejím umělecko řemeslným prvkům, potřebám expozic a komfortu návštěvníků. Porota ocenila stavebně technické řešení moderně pojaté expozice, která je zaměřena na historii české státnosti a vojenství v našich zemích od pravěku po současnost. Zároveň i čistotu provedení stavebních detailů a pokoru k původní podobě objektu a významu stavby.“

Přehlídku Stavba roku pořádá Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství, letošní ročník byl jubilejní, v pořadí již třicátý. Celkem bylo přihlášeno i se zahraničními stavbami 83 realizací, z toho 79 českých. Přihlášeny byly novostavby, rekonstrukce, dopravní stavby, exteriéry, interiéry i významné partery a zahrady.

Při rekonstrukci byl kladen důraz na požadavky moderního muzejnictví, na technické vybavení expozičních prostor a na kompletní standard návštěvnického provozu, který v minulosti objektu chyběl. Současně byla brána v úvahu památková ochrana objektu – soubor budov představuje kvalitní ukázkou veřejné stavby funkcionalistického směru, reprezentující moderní českou architekturu období první republiky. Při rekonstrukci bylo respektováno původně navržené hmotové řešení a nové prvky byly řešeny citlivě, aby nepřevyšovaly již stávající rozvržení. Nové viditelné části jsou řešeny materiálově i tvarově tak, aby byly příbuzné k původnímu řešení.

4.3 AKCE K 80. VÝROČÍ OPERACE ANTHROPOID

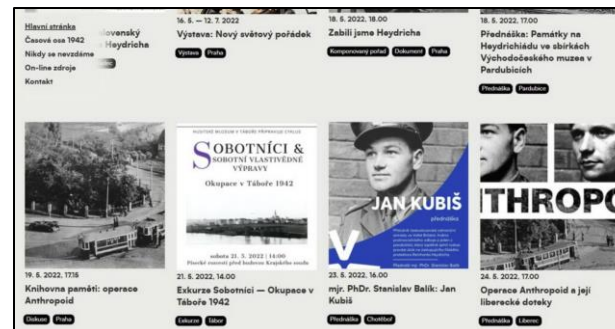
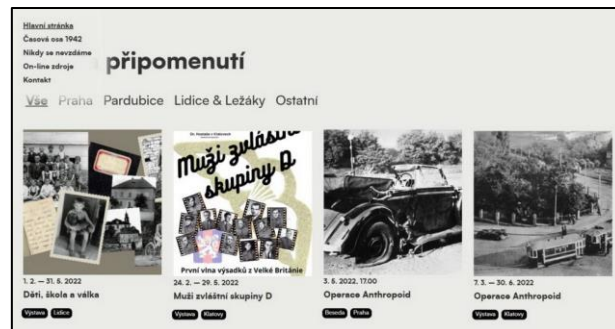
V roce 2022 jsme si připomněli 80 let od atentátu na zastupujícího říšského protektora, kata českého národa, Reinharda Heydricha. VHÚ Praha připravil k tomuto významnému výročí několik výstavních akcí a projektů.

CELOREPUBLIKOVÝ PROJEKT K 80. VÝROČÍ OPERACE ANTHROPOID

Ministryně obrany České republiky Jana Černochová a ministr kultury České republiky Martin Baxa spolu s ředitelem Vojenského historického ústavu Praha Alešem Knížkem a generálním ředitelem Národního muzea Michalem Lukešem zahájili na půdě Národního muzea v úterý 3. května 2022 celorepublikový projekt, který mnoha způsoby připomíná 80. výročí operace ANTHROPOID i další významné události roku 1942.

V rámci tohoto projektu byly spuštěny webové stránky www.1942.cz, na kterých zájemci našli veškeré akce, jenž se v průběhu roku 2022 v této souvislosti konaly. Na zájemce ale nečekaly jen dílčí programy jako koncerty, přednášky, pietní akce, promítání filmů, exkurze, besedy, diskuse, konference či venkovní hry, ale také speciální celodenní programy.

VÝSTAVA ANTHROPOID PŘED BUDOVOU GENERÁLNÍHO ŠTÁBU

Jedním z dalších počínů připomínajících výročí atentátu byla výstava, která byla slavnostně otevřena ve čtvrtek 26. května 2022 před budovou Generálního štábu Armády České republiky v Praze 6, na Vítězném náměstí. Expozice s názvem ANTHROPOID provedla návštěvníka prostřednictvím 22 panelů období od roku 1939 až po rok 1942.

Slavnostní vernisáže výstavy se ve čtvrtek 26. května 2022 účastnili náčelník Generálního štábu Armády České republiky, armádní generál Aleš Opaťa, předseda Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu Parlamentu České republiky Pavel Fischer, náměstek ministryně obrany Tomáš Kopečný, ředitel Vojenského historického ústavu Praha, brigádní generál Aleš Knížek, bývalí náčelníci generálního štábu generálové Jiří Šedivý a Pavel Štefka, praneť parašutisty Jana Kubiše Dagmar Raupachová a další hosté.

REKONSTRUKCE ATENTÁTU NA REINHARDA HEYDRICHA

V Praze 8 v ulici V Holešovičkách se v pátek 27. května 2022 dopoledne uskutečnil slavnostní i atraktivní program připomínající 80. výročí atentátu na Reinharda Heydricha. Součástí akce pořádané Městskou částí Praha 8 za spolupráce VHÚ Praha byla rekonstrukce atentátu i vzpomínkový akt u pomníku připomínajícího Operaci ANTHROPOID.

Akce začala v 9.30 přeletem britského letounu Hawker Hurricane, a to ve speciálním zbarvení, které upomínalo na československé letecké eso z druhé světové války Karla Kuttelwaschera.

Na místo posléze dorazili významní hosté; události se účastnila ministryně obrany České republiky Jana Černochová, ministr obrany Slovenské republiky Jaroslav Nad', přítomen byl slovenský velvyslanec v České republice Rastislav Káčer, také starosta Městské části Praha 8 Ondřej Gros a další hosté.

V deset hodin dopoledne vyrazil z Panenských Břežan vůz Mercedes Benz 320 Cabriolet-B z roku 1938, a to v doprovodu dalších vozů-veteránů. V půl jedenácté dorazily vozy do zatáčky ústící do ulice V Holešovičkách, kde proběhla rekonstrukce atentátu tak, jak se odehrála v dopoledních hodinách dne 27. května roku 1942. Reinhard Heydrich zde byl těžce zraněn po výbuchu granátu, který na automobil hodil Jan Kubiš.

Rekonstrukci atentátu přihlížely stovky občanů, kteří se shromáždili na přilehlých plochách u nynější silnice, která je jen kousek od původního místa činu. Rekonstrukce atentátu byla k překvapení mnohých velice rychlá, „povedení“ včetně výbuchu bomby (v tomto případě samozřejmě jen její neškodné napodobeniny) se odehrálo doslova během pár desítek sekund.

Rekonstrukci přenášely také televizní stanice a přímo na místě byly umístěny velkoplošné obrazovky, které umožnily sledovat událost i divákům stojícím v zadních řadách.

Poté se konal vzpomínkový akt u pomníku Operace ANTHROPOID, který stojí v bezprostřední blízkosti zatáčky, kde k atentátu došlo. Zde položila věnce k památníku ministryně zahraniční Velké Británie Liz Trussová. Věnce k památníku položili dále ministryně obrany České republiky Jana Černochová, ministr obrany Slovenské republiky Jaroslav Nad', ministr zahraničí České republiky Jan Lipavský či primátor Prahy Zdeněk Hřib. Nad hlavami účastníků a nad pomníkem Operace ANTHROPOID přelétly také tři vrtulníky Armády České republiky.

Oslavy 80. výročí Operace ANTHROPOID pořádané Městskou částí Praha 8 obsahovaly i odpolední program, místem konání byla ulice U českých loděnic a areál Löwitova mlýna a Thomayerovy sady. Na programu byla hudební vystoupení, ale také přednášky historiků z VHÚ Praha.

Oslavy pokračovaly během soboty 28. května, opět v prostoru ulice U českých loděnic a areálu Löwitova mlýna, resp. v Thomayerových sadech. Jednalo se jak o dopolední program, tak odpolední. Dopoledne byl kromě jiného promítnut záznam z rekonstrukce atentátu z předchozího dne. Odpoledne bylo na programu několik hudebních vystoupení a přednášek.

SLAVNOSTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ V NÁRODNÍM MUZEU A VERNISÁŽ VÝSTAVY

Slavnostní shromáždění a vernisáž výstavy *Nikdy se nevzdáme!* se konaly v pátek 27. května 2022 večer v historické budově Národního muzea za účasti nejvyšších představitelů České republiky a Slovenské republiky Miloše Zemana a Zuzany Čaputové. Akce se zúčastnili také představitelé české vlády – ministryně obrany Jana Černochová, ministr spravedlnosti Pavel Blažek, ministr kultury Martin Baxa a další významní hosté. Přítomni byli rovněž ředitelé Národního muzea Michal Lukeš a ředitel VHÚ Praha, brigádní generál Aleš Knížek.

Prezident Miloš Zeman ve svém projevu označil atentát na Reinharda Heydricha za klíčovou událost dějin Evropy a světa. Podobně jako Miloš Zeman i slovenská prezidentka Zuzana Čaputová zařadila úspěšný útok na Reinharda Heydricha mezi nejvýznamnější diverzní akce druhé světové války.

Ministryně obrany České republiky Jana Černochová ve svém vystoupení připomněla hrdinství našich vojáků – parašutistů, jejichž odvaha zavazuje všechny současné příslušníky Armády České republiky, a zmínila rovněž i osobnost generála Františka Moravce, klíčového muže naší armády v období před Mnichovem a především v zahraničním exilu za druhé světové války. Připomněla také, že František Moravec se v nedávných dnech symbolicky vrátil do své vlasti, když jeho ostatky byly převezeny z USA a uloženy v rodné Časlavi.

Výstavní projekt *Nikdy se nevzdáme!* byl návštěvníkům přístupný od soboty 28. května 2022. Připomněl v širších souvislostech realitu protektorátu i události a osudy spjaté s 38 dny druhého stanného práva v období mezi 27. květnem roku 1942 a 3. červencem 1942. To vše se zaměřením na osudy konkrétních lidí, ať už československých vojáků, kteří provedli atentát, aktivních odbojářů, žen či nezletilých. Návštěvníci mohli sledovat příběhy statečnosti i obrovské důvěry ve svobodu národa a státu. K vidění byly autentické předměty československých parašutistů, části výstroje Josefa Gabčíka a Jana Kubiše a další doklady tehdejších událostí. Bylo možné si prohlédnout také originál vysílačky desantu Silver A Libuše, tragédii Lidic připomíná číslo popisné z lidické školy. Výstava zahrnovala i jedinečné předměty dokumentující všední dny protektorátu.

NOVÁ EXPOZICE V NÁRODNÍM PAMÁTNÍKU HRDINŮ HEYDRICHIÁDY

V pátek 17. června 2022 navštívila ministryně obrany České republiky Jana Černochová, ministr kultury Martin Baxa, nově jmenovaný náčelník Generálního štábu Armády České republiky Karel Řehka, zástupce náčelníka Generálního štábu Armády České republiky generálporučík Miroslav Hlaváč, ředitel Národního muzea Michal Lukeš a další hosté Národní památník hrdinů heydrichiády v pražské Resslově ulici při chrámu sv. Cyrila a Metoděje a otevřeli zdejší novou expozici. Ta je věnována atentátu na Reinharda Heydricha, resp. přípravě a provedení Operace ANTHROPOID. Nová podoba expozice má své jádro v

dramatickém příběhu z jara 1942, který vyvrcholil atentátem na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha a posledním bojem sedmi československých parašutistů v chrámu sv. Cyrila a Metoděje dne 18. června 1942.

Autorům výstavy se podařilo tento nevelký prostor rozšířit natolik, aby mohl vyprávět celý příběh atentátu a vyzdvihnout hrdinství československých vojáků, kteří akci provedli. Zájem o toto místo je skutečně velký, a to nejen z řad občanů naší republiky, žáků a studentů škol, ale také ze zahraničí. První, co návštěvník v nové expozici uvidí, jsou siluety československých parašutistů. Jedná se o z kovu vyřezané siluety sedmi parašutistů, kteří se v roce 1942 ukrývali po atentátu na Reinharda Heydricha právě zde, v chrámu sv. Cyrila a Metoděje. Siluety jsou vyřezány v životní velikosti, návštěvník tedy může porovnat výšku postav těchto vojáků se svojí vlastní. Na pravé straně jsou siluety Jana Kubiše, Adolfa Opálky a Josefa Bublíka, kteří bojovali v horní části kostela, vlevo jsou pak čtyři muži, kteří odolávali nacistické přesile v kryptě kostela: Josef Gabčík, Jaroslav Švarc, Jan Hrubý a Josef Valčík.

PIETNÍ CEREMONIÁL K UCTĚNÍ PAMÁTKY ČESKOSLOVENSKÝCH PARAŠUTISTŮ

V sobotu dopoledne 18. června 2022 proběhl slavnostní pietní ceremoniál k uctění památky československých parašutistů, kteří podlehlí v boji s německou přesilou v chrámu sv. Cyrila a Metoděje. Symbolickým prvkem celého dopoledne byl pro přítomné návštěvníky z řad veřejnosti i seskok tří parašutistů – příslušníků Armády České republiky, kteří doskočili na travnatou plochu jen nedaleko od bojů jejich předchůdců, do Zítkových sadů u Palackého náměstí. Seskoku byla přítomna také ministryně obrany České republiky Jana Černochová a slovenský ministr obrany Jaroslav Naď. Oba vládní představitelé se poté pěšky odebrali do Resslovy ulice, k chrámu sv. Cyrila a Metoděje. Na rohu ulic Resslovy a Václavské pak u desek umístěných na chodníku, připomínajících československé vojáky a parašutistické výsadky, položili květiny.

V pravoslavném chrámu sv. Cyrila Metoděje následovala pannychda za parašutisty. Přítomni byli také předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Markéta Pekarová-Adamová, předseda vlády České republiky Petr Fiala, ministryně obrany České republiky Jana Černochová, ministr kultury České republiky Martin Baxa, slovenský ministr obrany Jaroslav Naď a další hosté. Po ukončení bohoslužby přítomní přešli do Resslovy ulice, kde se odehrál pietní ceremoniál kladení věnců a kytic k pamětní desce umístěné na zdi chrámu.

4.4 VÝZNAMNÁ OCENĚNÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA

plk. Mgr. Michal BURIAN, Ph.D.

Při příležitosti státního svátku dne 28. října 2022 byl při udělování státních vyznamenání oceněn jeden z vedoucích pracovníků VHÚ Praha, ředitel Odboru muzeí, plukovník Mgr. Michal Burian, Ph.D. Prezident republiky Miloš Zeman udělil plukovníku Burianovi medaili Za zásluhy I. stupně – za zásluhy o stát v oblasti kultury.

Plukovník Burian je zaměstnancem VHÚ Praha od roku 1995, od roku 2008 ve funkci ředitele Odboru muzeí. Během svého působení ve VHÚ se stal autorem či spoluautorem osmi desítek výstav a stálých expozic v České republice i ve více než desítkách dalších států. Šest z nich bylo oceněno v národní soutěži muzeí Gloria Musaealis. Mezi nejvýznamnější výstavní projekty, na nichž se autorsky podílel, patří ATENTÁT, Operace ANTHROPOID 1941–1942 z roku 2002, Prag, 27. Mai 1942, 10.35 Uhr – Das Heydrich-Attentat, který se uskutečnil v Berlíně v roce 2005, či výstava Republika připravená v Národním muzeu v roce 2008 k 90. výročí vzniku Československa. V roce 2018 byl hlavním autorem výstavy Založeno 1918 – Doteky státnosti v Jízdárně Pražského hradu.

V posledních letech se v rámci práce ve VHÚ věnoval především realizaci rekonstrukce Armádního muzea Žižkov a stál v čele týmu pracovníků, připravujících nové stálé expozice. Ve své výstavní i publikační činnosti se zaměřuje především na významné kapitoly z české historie. Kromě již zmiňovaného atentátu na Reinharda Heydricha a vzniku Československé republiky je to především československá pomoc Státu Izrael. Toto téma zpracoval díky spolupráci s českými veterány izraelských válek za nezávislost v sérii výstav realizovaných v Čechách i v zahraničí, včetně izraelského Knesetu. Mezi další oblast jeho dlouhodobého zájmu patří historie sokolského hnutí.

Plukovník Burian je členem Rady pro výstavní činnost Národního muzea, Výstavní a programové rady Národního technického muzea, Rady pro centrální evidenci sbírek muzejní povahy Ministerstva kultury ČR, Redakční rady časopisu Historie a Vojenství a Ediční rady Ústavu pro studium totalitních režimů. Českou republiku zastupuje v komisi světových vojenských tankových muzeí. Je členem předsednictva České obce sokolské ve funkci vzdělavatele ČOS a členem Rady České olympijské akademie Českého olympijského výboru.

Ing. Miroslav VYŠATA

Na Čestném dvoře Národního památníku na pražském vrchu Vítkov se v pátek 7. října 2022 sešli českoslovenští vojáci, členové prvního praporu v mírové operaci UNPROFOR na území někdejší Jugoslávie. U příležitosti 30. výročí jejich působení na Balkáně jim byl udělen pamětní odznak. Ocenění předávala přítomným vojákům ministryně obrany Jana Černochová. Přítomni byli rovněž předseda Senátu Parlamentu České republiky Miloš Vystrčil, náčelník Generálního štábu Armády České republiky generálmajor Karel Řehka a další hosté. Mezi oceněnými byl i pracovník VHÚ Praha Ing. Miroslav Vyšata, příslušník prvního praporu UNPROFOR. Setkání na Vítkově se zúčastnilo na dvě stovky příslušníků prvního praporu – včetně jejich velitele nynějšího brigádního generála v. v. Karla Blahny. Součástí setkání byla i vernisáž výstavy První prapor, kterou připravil VHÚ Praha. Autory expozice jsou historici Petr Janoušek, Jindřich Marek a také Miroslav Vyšata. Výstava mapovala celé působení praporu: mimo jiné příčiny války v bývalé Jugoslávii, techniku a výzbroj praporu, kontakty vojáků s domovem nebo okolnosti návratu domů do již rozděleného státu.

Mgr. Jan BIEDERMAN, Ph.D., Mgr. Jan ŠACH, PhDr. Petr KONOPISKÝ, plk. Ing. Martin MLČOCH, Daniel ZAVORAL

Na pražském Vítkově si v pátek 11. listopadu 2022 připomněli představitelé našeho politického i vojenského života Den válečných veteránů. Setkání u Národního památníku se účastnili předseda Senátu Miloš Vystrčil, místopředsedkyně Poslanecké sněmovny Olga Richterová, ministryně obrany Jana Černochová, náčelník Generálního štábu Armády České republiky, generálmajor Karel Řehka a další hosté. Záslužným křížem III. stupně byli oceněni i čtyři pracovníci VHÚ Praha, kteří významně přispěli svým profesním dílem k vzniku nových expozic a k celkové rekonstrukci Armádního muzea Žižkov. Ocenění byli kurátoři Mgr. Jan Biederman, Ph.D. a Mgr. Jan Šach, dále PhDr. Petr Konopiský, plukovník Ing. Martin Mlčoch, ředitel Odboru provozně ekonomického VHÚ Praha a Daniel Zavoral, vedoucí Oddělení podpory aktivit ministerstva obrany.

5 KOMISE VHÚ PRAHA

5.1 KOMISE VOJENSKÝCH TRADIC A SYMBOLIKY

VHÚ Praha je institucí Armády ČR určenou nejen k připomínání slavných vojenských tradic našeho státu skrze muzejní expozice, ale také slouží k udržování a uchovávání těchto tradic jako takových. Do této činnosti patří kromě mnoha jiných úkolů – které klade na VHÚ rezort obrany nebo jiné instituce a občané – i udržování kontinuity české a československé vojenské symboliky v mnoha podobách.

K tomuto účelu byla zřízena ředitelem VHÚ Praha na sklonku roku 2002 „Komise vojenských tradic a symboliky“, jejíž práce dnes již neodmyslitelně patří k hlavním činnostem VHÚ a v poslední době je patrně nejvytíženějším poradním orgánem ředitele VHÚ Praha. Celá činnost komise směřuje k udržování tradic a symboliky s ohledem na nejslavnější část moderní historie naší armády, tj. k období 1914 – 1945.

Zřízení Komise až v tak pozdní době souviselo se zásadními změnami prováděnými v rezortu obrany a s reorganizací tehdejšího Historického ústavu AČR, bylo i odrazem nástupu nových vedoucích činitelů a zaměstnanců této instituce. Kromě organizačních změn byl změněn i název instituce na původní a tradiční „Vojenský historický ústav“, který v roce 1945 udělil instituci prezident Edvard Beneš. Snaha zřídit tuto komisi se ukázala nejen jako nejvýše prospěšnou, ale i účelnou. Vojenská symbolika je jako celek jedním z nejdůležitějších odlišujících markantů. Potřeba specializovaného poradního orgánu se ukázala přímo nutností, a to i díky vzrůstajícímu zájmu o odborná stanoviska na poli vojenské symboliky od jednotlivých složek MO, společenských organizací, občanů a dalších orgánů státní správy, např. Policie ČR a Vězeňské služby.

Komise tak zpracovává grafické návrhy, odborné analýzy a expertizy týkající se celého spektra vojenské symboliky – od znaků útvarů, přes prapory, medaile až k odznakům. Zajišťuje návrat k dodržování symboliky chladných zbraní a cviky se zbraní pro zvýraznění pietních aktů, čestných názvů atd. Celá odborná činnost Komise je zaznamenávána, dokumentována a archivována. Komise pak jedná na základě mnoha právních norem a dokumentů.

Komise vojenských tradic a symboliky je interdisciplinárně obsazena odborníky z různých oblastí. Jejími členy jsou právník, historik, kurátor sbírek stejnokrojů, falerista, heraldik a výtvarník.

Rok 2022 byl bohatý nejen na politické a historické události ve velkém, takřka globálním měřítku, ale také na dílčí události lokálního významu, které zasahovaly do života Armády České republiky a VHÚ Praha. Činnost Komise vojenských tradic a symboliky byla v roce 2022 silně ovlivňována rovněž dokončováním nové expozice Armádního muzea Žižkov. Jednotliví členové Komise byli totiž vzhledem ke svému hlavnímu pracovnímu zařazení do příprav expozice značnou měrou aktivně zapojeni. I přes tyto nestandardní pracovní podmínky však Komise vyvinula maximální snahu o plynulý průběh řešení všech podávaných žádostí a dotazů.

Mezi více než padesáti žádostmi a dotazy řešenými v uplynulém roce dominovala – podobně jako v letech 2020 a 2021 – oblast faleristické tvorby. Pokračující mise v Pobaltí v tomto ohledu generovaly přípravu pamětních medailí pro nově formovaná úkolová uskupení na Litvě a vytvoření Pamětní medaile pro 8. a 9. úkolového uskupení eFP (Enhanced Forward Presence) v Lotyšsku. Dále došlo v souvislosti s pokračující výcvikovou misí v Mali na zřízení Pamětních medailí 6. a 7. úkolového uskupení AČR Mali EU TM. Jelikož v průběhu roku 2022 převzali příslušníci AČR historicky již podruhé velení výcvikové mise v Mali, bylo nasnadě, aby tato skutečnost nezůstala v oblasti faleristické tvorby bez odezvy, a tak došlo rovněž ke zřízení Pamětní medaile 2. Velitelství výcvikové mise EU TM Mali. V souvislosti se zhoršenou bezpečnostní situací v Evropě v důsledku války probíhající od února 2022 na Ukrajině, došlo v rámci preventivních bezpečnostních obranných opatření sil NATO ke zformování mnohonárodnostního uskupení Multinational Battlegroup Slovakia. Ve vztahu k tomuto uskupení byla tudíž zřízena Pamětní medaile Úkolového uskupení Armády České republiky MN BG Slovensko (ÚA AČR MN BG SVK).

V rámci připomínky nasazení příslušníků Armády České republiky v mezinárodních misích během uplynulých 30 let a s ohledem na ocenění příslušných veteránů došlo také k zavedení pamětní medaile 20. výročí nasazení 6. polní nemocnice Armády České republiky v Afghánistánu a Čestné pamětní medaile 30. výročí zahájení mise UNPROFOR v bývalé Jugoslávii.

Nelze však opomenout ani tu část faleristické tvorby, která souvisela s tradicemi dílčích organizačních celků Armády České republiky, neboť v této oblasti byla zavedena Medaile Za službu v aktivní záloze, Pamětní medaile Odboru vojenské dopravy spolu s Pamětní medailí 60. výročí vojenské dopravy, dále Čestná pamětní medaile „Péče o válečné veterány“ a Pamětní mince „Péče o válečné veterány“. V této souvislosti je třeba zmínit alespoň některé z řady dalších pamětních mincí, které během uplynulého roku vznikly jako drobnější forma ocenění: Pamětní mince ministryně obrany České republiky (u níž Komise konzultovala externí návrh), Pamětní mince k 20. výročí vzniku Aktivní zálohy, Pamětní mince Odboru přípravy do zahraničních operací a speciální přípravy a Pamětní mince 10. výročí vzniku Agentury personalistiky Armády České republiky.

Znakotvorba měla v porovnání s faleristickou tvorbou v uplynulém roce výrazně menší zastoupení. Ve vztahu ke stávajícím organizačním celkům Armády České republiky byl zřízen nový rukávový znak Agentury pro mezivládní obrannou spolupráci AMOS. Pro potřeby již zmíněného Úkolového uskupení Armády České republiky MN BG Slovensko bylo rovněž nezbytné zavést odpovídající rukávový znak. S Komisí vojenských tradic a symboliky byly dále konzultovány návrhy znaků cvičení Ghost Hunters 2022 a mezinárodního cvičení RAMSTEIN LEGACY 2022, pocházející od externích autorů. V rámci tvorby Komise vznikl také znak pro cvičení vojenské zdravotnické služby Medical Man.

Závěrem je však třeba zmínit jednu žádost v kategorii tvorby, která není v rámci náplně práce Komise vojenských tradic a symboliky zcela běžná. Vedle řešení již zmíněných žádostí měla Komise jedinečnou možnost a čest podílet se na zpracování grafického návrhu akademické insignie – meče Fakulty vojenského zdravotnictví Univerzity obrany v Brně.

5.2 SBÍRKOVÁ KOMISE A AKVIZIČNÍ ČINNOST

Sbírková komise VHÚ Praha je konzultativním a poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro sbírkotvornou činnost. Komise projednává všechny změny sbírkového fondu: nákup, výměna, dar, bezúplatný převod ze státního majetku, vyřazení sbírkového předmětu apod.

V roce 2022 přibýlo do sbírek VHÚ Praha 4 388 sbírkových předmětů, z nichž bylo zaevidováno celkem 1 243 přírůstkových čísel.

Předměty do sbírek VHÚ Praha byly získány následovně:

Nákupy	2 229
Dary	1 371
Převody	420
Vlastní	10
Sběr, výzkum	357
Výměny	1

Akviziční činnost dle sbírkových fondů VHÚ Praha za rok 2022:

I. Chladné zbraně a zbroj	20
II. Palné zbraně do roku 1870	2
III. Pistole a revolvery	7

IV. Dlouhé palné zbraně po roce 1870	4
V. Automatické zbraně	42
VI. Dělostřelecký materiál	50
VII. Střelivo do RPZ a kulometů	0
VIII. Stejnokroje a výstroj	718
IX. Bodáky	3
X. Archeologie	202
XI. Faleristika a drobná plastika	122
XII. Výtvarné umění	30
XIII. Varia	138
XIIII. Varia mise	807
XIV. Vexilologie	5
XV. Cínové figurky	82
XVI. Spojovací materiál	98
XVII. Letecký materiál	114
XVIII. Chemický materiál	13
XIX. Historická fotografie	1 328

XX. Bojová, automobilní a obrněná technika	13
XXI. Ženijní materiál	10
XXII. Týlový materiál	117
XXIII. Hudebniny	1
XXIV. Kosmonautika	0
XXV. Padáky	7
XXVI. Meteorologie	3
XXVII. Filmotéka	4
XXVIII. Modely	398
XXIX. Grafika	50
XXX. Dary	0

5.2.1 Reprezentativní výběr nejzajímavějších přírůstků roku 2022

Mezi nejvýznamnější akvizice roku 2022 patří bronzová plastika s názvem Tichý nářek od akademického malíře a sochaře Jiřího Sozanského. Toto dílo vytvořil v roce 1973 v návaznosti na téma holocaustu, kterým se zabýval už ve své absolventské práci na pražské Akademii výtvarných umění. Původní forma k plastice se časem téměř rozpadla, takže když se Sozanský k tématu po letech vrátil, musel před odlitím plastiky její voskový model nejprve zásadním způsobem restaurovat. Vznikl tak jediný odlitek zrekonstruované původní formy. Všeobecné téma oběti je zpracováno rukou špičkového umělce. Jakoby rozedraná kůže mužské figury reaguje každým svým centimetrem na obecné zlo, násilí. Rozpažené ruce však vyjadřují vzdor, myšlenku, že je nutné se zlu bránit. Toto dílo přináší, jako všechny ostatní Sozanského práce, hluboký význam.

Jiří Sozanský (nar. 1946) patří v současné době ke špičce českého výtvarného umění. Je proslulý nekonformním přístupem k realitě a vyhraněnými názory na společenské dění. Je jedním z mála současných českých výtvarníků, kteří svými díly reagují na dramatické události novodobých dějin. Vytvořil množství rozsáhlých multimediálních projektů a instalací (např. Pevnost Terezín, Kontejnery, Mezní situace, Osvětim), kterými reaguje na osudové momenty českých dějin – období protektorátu, odboje a nacistického teroru v podobě koncentračních táborů. Jeho díla jsou zastoupena kromě VHÚ Praha (Hodina Vlků, Pokus o zmrtvýchvstání, Chodníky, Kontejner – Město v obležení, Monology, Odcházení, Josef Čapek a další) také ve významných českých galerijních sbírkách, ale i v zahraničí (Paříž, Helsinky, Sarajevo).

Mezi další zajímavé přírůstky roku 2022 můžeme zařadit i letecký motor Klimov RD-33. Na úspěchu sovětského stíhacího letounu MiG-29 měla velký podíl i jeho pohonná skupina, kterou tvořila dvojice proudových motorů RD-33, vyvinutých v OKB Klimov. Tyto relativně malé, ale silné dvouproudé motory s přídavným spalováním se mohly chlubit poměrem maximálního tahu k vlastní hmotnosti 7,9 : 1. To umožňovalo MiGu-29 provádět dosud nevídané manévry. Také automatika ovládání přípustí motorů zajišťovala neobvyklou pružnost a stabilitu jejich chodu ve všech pracovních režimech.

Vývoj RD-33 probíhal v sedmdesátých letech minulého století s jasným zadáním a určením. Přes počáteční „dětské nemoci“ se z něj stala v pozdějších sériích silná a spolehlivá pohonná jednotka, která se výrazně podílela i na obchodním úspěchu typu.

Z technického hlediska se jednalo o dvouhřídelový dvouproudý motor s dvoustupňovým axiálním kompresorem, prstencovou spalovací komorou, dvoustupňovou turbínou, komorou přídavného spalování a stavitelnou výstupní tryskou. U letounu MiG-29 měl každý z motorů vlastní skříň náhonů motorových agregátů a dohromady měly společnou skříň náhonů pomocných letadlových systémů.

Představovaný exponát byl vyroben patrně v roce 1987. Jeho osudy zatím nejsou známy, ale nacházel se ve velice dobrém stavu. Do sbírky VHÚ se dostal v roce 2022 koupí a v příštích muzejních sezónách by měl být vystaven v expozici Leteckého muzea Kbely u letounu MiG-29.

Dalším prezentovaným přírůstkem roku 2022 je letoun „Prezidentský“ Mini Straton. Počátkem 90. let minulého století se mezi našimi amatérskými letci hojně rozšířila konstrukce ultralehkého jednomístného letounku Straton, jehož dalším vývojem pak vznikl elegantnější a technologicky jednodušší D-7 Mini Straton. Šlo o stroj určený ke sportovnímu a rekreačnímu létání za podmínek určených pro ultralehká letadla. Jeho autor Ing. Oldřich Olšanský, jinak také pedagog na Fakultě strojního inženýrství ČVUT, navrhl řadu úspěšných UL letadel, jež mnohdy létají dodnes.

Mini Straton byl smíšené konstrukce, ve které převažovalo dřevo, ale doplňovaly jej v hojné míře i kompozitní materiály, dural a polystyren. Zvláštností Stratonů byly originální motýlkové ocasní plochy a ruční řízení, umístěné po pravé straně pilotní kabiny. Stroje poháněné většinou upravenými motory Trabant nebo Rotax s dvoulistou vrtulí měly velice dobré výkony a příjemné letové vlastnosti. Jinak šlo o opravdu velmi lehká, ale přiměřeně pevná letadla, která si mohl postavit každý zručnější modelář. Později byly také v nabídce Mini Stratonky postavené částečně, nebo zcela firmou Toresi z Dolního Újezda u Litomyšle.

Do sbírky VHÚ se počátkem roku 2022 dostal darem Mini Straton D-7, který původně náležel nedávno zesnulému prezidentovi Letecké amatérské asociace ČR panu Janu Brskovskému, známému leteckému publicistovi, organizátorovi leteckých akcí a pilotovi. Tento stroj, částečně postavený firmou Toresi a imatrikulaný jako OK-ZUU-51, vznikl v roce 1993 pod výrobním číslem 16. Šlo o letoun poháněný motorem Trabant s dvoulistou dřevěnou vrtulí, opatřený nadstandardně brzdícími klapkami a širším přístrojovým vybavením. Velice zachovalý a kompletní Straton byl zástupci rodiny a přátel pana J. Brskovského předán pracovníkům VHÚ na letišti Hradčany a po demontáži převezen do depozitáře Leteckého muzea Kbely Stará Aerovka k uložení pro plánovanou expozici našeho sportovního letectví.

Posledním prezentovaným sbírkovým předmětem je motorizovaný kluzák M-17 Universal, který patřil k nejzajímavějším projektům Ing. Jiřího Matějčka. Na počátku sedmdesátých let minulého století byl zkonstruován pro zjednodušení a zlevnění výcviku pilotů Svazu pro spolupráci s armádou. V plánu ÚV Svazarmu pak bylo postavit až 300 kusů těchto univerzálních letadel, jež by mohla létat za pomoci vlastního motoru nebo plachtit při jeho vypnutí, či dokonce i vlekat lehčí větroně.

Samotná konstrukce nesla většinu znaků svého slavného tvůrce Ing. J. Matějčka. Stroj byl převážně dřevěný s technologicky značně zjednodušenou stavbou, vyhovující velkosériové výrobě. Úzce navazoval na předešlé Matějčkovy kluzáky řady Standard a Orlík, které již od počátku šedesátých let minulého století používal Svazarm k výkonnému létání bezmotorových pilotů.

Po úspěšném dokončení vývoje Universalu byly v Ústředních leteckých dílnách Svazarmu Brno-Medlánky postaveny tři prototypy a ty podrobeny rozsáhlým zkouškám. První prototyp poháněn západoněmeckým motorem Stark Stamo MS-1500-1 o maximálním výkonu 45 k (33 kW) vzletl 17. října 1972.

Konstrukce byla vyhodnocena jako velice zdařilá, ale v polovině sedmdesátých let nebyl náš stát schopen zajistit dovoz vhodných zahraničních motorů, a proto k realizaci sériové výroby nedošlo.

Druhý prototyp byl vyroben v roce 1973 a zkoušen i s čs. motorem Walter Mikron III. Po ukončení plánovaného programu jej využívali hlavně letoví inspektoři a zkušení piloti Aeroklubu Svazarmu. Létal s „kluzákovou“ imatrikulací OK-3900, přidělenou Státní leteckou inspekcí.

Počátkem devadesátých let minulého století M-17.2 od Aeroklubu České republiky koupil nový majitel a nechal jej v letech 1992–93 podrobit generální opravě a posléze i zástavbě vhodnějšího motoru Limbach s pevnou dřevěnou vrtulí MTV. Poté se strojem úspěšně létal až do roku 2006. Universal byl častým a obdivovaným hostem na leteckých dnech, pořádaných po celé naší republice. Jeho celkový nálet činil 629 h při 1 512 startech.

V roce 2022 jej ve výborném stavu získal VHÚ koupí od majitele do své sbírky, aby tak doplnil a rozšířil téměř kompletní kolekci konstrukcí Ing. Jiřího Matějčka v Leteckém muzeu Kbely.

5.3 VÝSTAVNÍ KOMISE

Výstavní komise VHÚ Praha je konzultativním a poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro expoziční činnost. Komise projednává následující pohyby sbírkového fondu: expoziční využití v rámci vlastních výstavních projektů VHÚ Praha, výpůjčky, badatelské využití pro účely vědecké, popř. vzdělávací, převzetí sbírek do dočasného užívání. Dále také komise rozhoduje o vývozních povoleních militárií.

Během roku 2022 výstavní komise zasedla 8x a řešila 244 žádostí ohledně badatelského zpřístupnění sbírkových předmětů, prodloužení výpůjčních lhůt stávajících smluv nebo výpůjčky sbírkových předmětů do krátkodobých výstav.

V roce 2022 komise rozhodla o následujícím:

Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů vypůjčených jinému zařízení	3 949
Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů vypůjčených od jiného zařízení	78
Udělení vývozních povolení	16
trvalých	15
dočasných	1

6 PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY

6.1 SBÍRKOVÉ FONDY VHÚ PRAHA

VHÚ Praha spravuje v souladu se zákonem č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů sbírku evidovanou v Centrální evidenci sbírek (CES) vedené Ministerstvem kultury ČR.

Sbírka VHÚ Praha je jako celek zapsána v CES, ke dni 31. prosince 2022 v ní bylo započteno 250 685 evidenčních čísel sbírkových předmětů.

Počty evidenčních čísel sbírkových předmětů zapsaných v CES dle sbírkových fondů VHÚ Praha ke dni 31. prosince 2022:

I. Chladné zbraně a zbroj	3 736
II. Palné zbraně do roku 1870	2 425
III. Pistole a revolvery	2 733

IV. Dlouhé palné zbraně po roce 1870	2 386
V. Automatické zbraně	2 986
VI. Dělostřelecký materiál	3 011
VII. Střelivo do RPZ a kulometů	6 720
VIII. Stejnokroje a výstroj	18 848
IX. Bodáky	1 038
X. Archeologie	2 134
XI. Faleristika a drobná plastika	16 211
XII. Výtvarné umění	8 627
XIII. Varia	47 700
XIV. Vexilologie	1 496
XV. Cínové figurky	12 507
XVI. Spojovací materiál	1 967
XVII. Letecký materiál	2 200
XVIII. Chemický materiál	940
XIX. Historická fotografie	44 114

XX. Bojová, automobilní a obrněná technika	1 276
XXI. Ženijní materiál	577
XXII. Týlový materiál	2 719
XXIII. Hudebniny	1 818
XXIV. Kosmonautika	91
XXV. Padáky	306
XXVI. Meteorologie	184
XXVII. Filmotéka	19 063
XXVIII. Modely	1 478
XXIX. Grafika	40 054
XXX. Dary	1 340

6.2 ODDĚLENÍ SPRÁVY MUZEJNÍCH SBÍREK

VHÚ Praha plánovitě získává, shromažďuje, trvale uchovává, eviduje, odborně zpracovává a umožňuje veřejné užívání sbírky, respektive sbírkových předmětů, které jsou hmotnými doklady dokumentujícími vývoj vojenské činnosti, zejména z minulosti a současnosti českého a československého státu, jakož i technické a výrobní tradice v oblasti vojenství a příbuzných oborů české i zahraniční provenience.

Hlavními úkoly pro Oddělení správy muzejních sbírek bylo v roce 2022 jednak spolupracovat při budování nových stálých expozic Armádního muzea na Žižkově a zároveň dokončit cyklus inventarizací sbírky VHÚ Praha. První úkol znamenal vynaložit maximální výkon a preciznost správců depozitářů při evidenci, přípravě a stěhování sbírkových předmětů z depozitářů do nově budovaných expozic. Druhý úkol v sobě zahrnoval zabezpečení komplexní péče o sbírkové předměty včetně spolupráce s inventarizačními komisemi při provádění inventarizací napříč jednotlivými podsbírkami. Dalšími neméně náročnými činnostmi bylo, tak jako v předchozích letech, plnit úkoly spojené s akviziční činností předmětů muzejní povahy, kdy oddělení plnilo úkoly spojené s výstavní a sbírkovou komisí VHÚ Praha. Dále se jednalo o úkoly spojené s tvorbou aktuálních lokačních seznamů depozitářů a se zabezpečením rozvoje nemovité infrastruktury v areálech Vojenského technického muzea Lešany a Leteckého muzea Kbely. Zejména ve VTM Lešany, kdy došlo během roku k několika kalamitám, bylo zapotřebí vynaložit nemalé úsilí při odstraňování škod způsobených popadanými stromy a zaplavením bahnem. V oblasti nemovité infrastruktury LM Kbely se pak podařilo upravit prostory původních kanceláří na výstavní sál, kde by v budoucnosti měla vzniknout stálá expozice o areálu Stará Aerovka a historii společnosti Aero.

6.3 PREVENTIVNÍ OCHRANA A OŠETŘENÍ SBÍREK

Odborné restaurátorské a konzervátorské práce sbírkových předmětů byly prováděny na pracovištích VHÚ Praha a specializovanými firmami. Restaurátorské dílny VHÚ Praha se specializují oborově. Pracoviště v Armádním muzeu Žižkov se zabývá restaurováním či konzervací převážně ručních palných a chladných zbraní. V Leteckém muzeu Kbely restaurují a rekonstruuují letecký materiál. Na restaurátorském účelovém pracovišti Vojenského technického muzea v Lešanech se provádí konzervátorské i restaurátorské zásahy sbírkových předmětů širokého rozsahu, především těžké bojové techniky, automobilové techniky a dělostřeleckých zbraní armád téměř celého světa. Zmíněné restaurátorské pracoviště prochází v posledních letech rozsáhlou reformou tak, aby se rozšířily schopnosti a možnosti konzervování a restaurování jak vojenské výstroje a výzbroje, ale také dalších sbírkových předmětů především ze dřeva, kůže, textilu a jiných materiálů, jako jsou modely, rámy obrazů, historický nábytek, schránky radiostanic, uniformy apod.

Počet zrestaurovaných sbírkových předmětů	640
smluvně	82
vlastní kapacitou	558

Počet konzervovaných sbírkových předmětů	200
smluvně	0
vlastní kapacitou	200

V roce 2022 byly v restaurátorských dílnách VHÚ Praha ošetřeny i tyto sbírkové předměty.

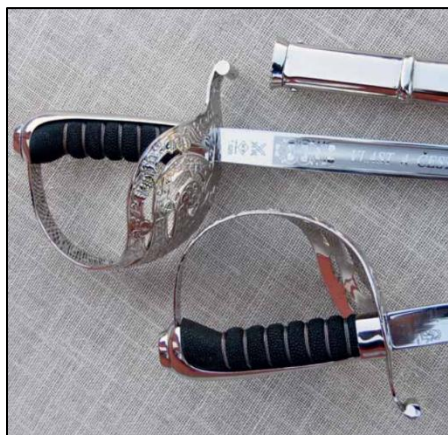
Pro novou expozici Armádního muzea Žižkov VHÚ Praha byla v polovině roku 2022 zrestaurována mimo dalších sbírkových předmětů také lovecká kulovnice s vnitřním kolečkovým zámkem. Její výrobce je puškař G. Feiler z Karlových Varů a lze ji datovat kolem roku 1700. Zatímco kovové součásti se zachovaly ve vynikajícím stavu bez jakéhokoli mechanického poškození, zbraň byla před zrestaurováním prakticky nevystavitelná z důvodu velmi porušeného zapažbení. Před zrestaurováním byla zbraň fotograficky zdokumentována, a to především v lomových částech zapažbení, kde částečně chyběly menší odlomené části dřeva, včetně zádlabu hlavně s porušenou laminací. Vlivem velké destrukce, kdy se pažba rozpadla na čtyři samostatné části, byl rozlomen i původní nabíják. Nejprve byly dřevěné zlomky pažby pomocí menšího kartáče horkou vodou se saponátem zbaveny kluhu, tmelů a zbytku vylaminování. Po vysušení byly sestaveny, aby na sebe dobře doléhaly a pasovaly na otvory příčných čepů hlavně. Nyní byl z kovové tyče vyroben rozměrově stejný nabíják, který se využil coby dočasná výztuha při sestavení a slepení předpažbí. Po zabroušení spojů bylo nutné doplnit chybějící části, především okolo otvorů pro čepy hlavně. Materiál jsme měli k dispozici téměř totožný z části zapažbení podobné palné zbraně. Po opětovném zabroušení povrchu dřeva byly ještě z důvodu pevnosti celého předpažbí vylaminovány spoje v zádlabu pro hlaveň pevnou textilií.

Dále prošel zrestaurováním porušený nabíják. Ve slepeném spoji rozlomení má vložený dřevěný čep z důvodu lepší pevnosti. Následně byly veškeré dřevěné plochy okolo slepených spojů dvakrát jemně zabroušeny, domořeny a napuštěny šelakovou politurou s rozleštěním podle původního okolí. Nakonec byly ještě kovové součásti zbaveny starších konzervačních prostředků. Po celkové montáži má zbraň na povrchu nanesen bezbarvý konzervační vosk.

V roce 2022 byly v rámci restaurátorských dílen repasovány i šavle pro Posádku Praha. Čestná stráž Posádky Praha v současnosti používá dlouhou poboční zbraň s označením šavle 06 ČS. Předlohou pro její podobu je šavle z produkce firmy J. Zineder, Vrkoslavice, ze třicátých let 20. století. V dílnách VHÚ Praha byla provedena repase celkem 17 šavlí 06 ČS. U každého kusu byl specifikován požadavek oprav. Nejsložitější bylo srovnání jednotlivých součástí jílice. Šlo především o dopasování zdeformovaných hřbetů rukojetí, aby přesně přiléhaly na rukojeti s opletem, utažení pramenů spleteného drátku a opravy matic. Dále byly, pokud to bylo možné, vyrovnány prutové koše; některé však mají po deformacích v přední části výběžku nevratné praskliny.

Nakonec prošly repasí pochvy. Byly upraveny tak, aby každá čepel šla snadno vysunout a opět skryt. U pochev musely být taktéž doplněny chybějící šroubky, které zajišťují obústky proti vysunutí, a rovněž opraveny koncové ostruhy plné odřenin a oklepů. Na závěr byl u sedmnácti kompletů šavlí sjednocen poniklovaný povrch materiálu.

7 KNIHOVNA VHÚ PRAHA

7.1 HISTORIE KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha prošla za dobu své existence několika organizačními proměnami. Za její předchůdkyně se dají považovat tři instituce, které vznikly v prvním a druhém desetiletí 20. století.

První institucí byl Archiv národního osvobození, který byl zřízen v roce 1919 při Zemském archivu. V říjnu téhož roku byl založen ministerstvem obrany Památník odboje za účelem shromažďování materiálů a dokumentů, které s sebou přiváželi vracející se českoslovenští legionáři. Práce Archivu národního osvobození a Památníku odboje byla v podstatě shodná a duplikovala se, proto byl předložen návrh na rozdělení úloh jednotlivých institucí. V roce 1924 byl založen Vojenský archiv Republiky československé (RČS), který vznikl ze zrušeného archivu tehdejšího ministerstva obrany. Ve stejném roce bylo zřízeno Vojenské museum, jehož vybudování bylo již v roce 1920 svěřeno Vědeckému ústavu vojenskému.

V roce 1926 došlo k odloučení Vojenského musea od Vědeckého ústavu vojenského a následně k jeho přičlenění k Vojenskému archivu RČS. V roce 1926 tedy existovaly tři instituce s velmi podobným zaměřením a úkoly. Dne 28. října 1929 byly všechny tři sloučeny v jednu – v Památník osvobození, který byl umístěn na vrch Vítkov a zahrnoval dvě budovy: na úpatí byla vystavěna účelová budova a na vrcholu budova Mauzolea a Pantheonu s monumentální sochou Jana Žižky z Trocnova (socha byla osazena až po 2. světové válce). V roce 1929 byly knihovna Archivu národního osvobození a Knihovna Památníku odboje sloučeny do jedné instituce, ale obě knihovny ještě pracovaly odděleně.

Dne 9. září 1939 byl Památník osvobození na rozkaz říšského protektora německou tajnou policií uzavřen a zapečetěn. O zaměstnance ústavu – vojáky i civilisty – se z větší části postaralo ministerstvo školství, které jim zajistilo nová působiště. V době protektorátu se ze sbírek knih Památníku osvobození a z dokumentů svezných

sem ze zrušených českých útvarů a ústavů stala pražská pobočka berlínské Heeresbücherei.

S poválečnou obnovou ústavu bylo současně započato rovněž s rekonstrukcí obou knihoven. Práce spojená se shromažďováním rozptýlených sbírek včetně nábytku vyžadovala značnou námahu i čas, stejně tak jako zajišťování stavu a úplnosti navrácených fondů, které bylo značně ztíženo neúplností evidenčních záznamů. U Knihovny Vojenského historického musea byla práce navíc komplikována ztrátou přírůstkových seznamů. Ale již v roce 1946 začala knihovna plnit své základní úkoly.

V roce 1945 byl na základech Památníku osvobození založen Vojenský historický ústav, který převzal knihovní fondy do své správy a dále je rozšiřoval. V roce 1965 došlo ke sloučení Knihovny VHÚ a Knihovny Vojenského historického musea. V poválečném období směřovala do fondů vojenské muzejní knihovny také část dokumentů ze svozů ze zrušených zámeckých knihoven. V roce 1969 byla ke Knihovně VHÚ přidružena Knihovna Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda a po šesti letech došlo k jejich sloučení.

Po roce 1989 začala novodobá éra knihovny. Za zmínku stojí zejména zpřístupnění dosavadních tzv. prohibit (šlo především o literaturu legionářskou, o literaturu o prvním a druhém odboji a západním odboji) a doplňování fondů o literaturu zaměřenou na československé legie a západní odboj.

Fond i prostory Knihovny VHÚ Praha byly významně rozšířeny v roce 2008, kdy Vojenský historický ústav převzal po zrušené Agentuře vojenských informací a služeb (AVIS) bývalou Ústřední odbornou knihovnu MO ČR, sídlící v budově někdejšího Vojenského zeměpisného ústavu v Praze-Bubenči. Fond této knihovny byl budován od 60. let minulého století pod hlavičkou tehdejšího Technického informačního střediska MNO a později Ústředního vědeckoinformačního střediska ČSLA (do r. 1991). Než přešla pod AVIS, spadala knihovna v 90. letech pod Ústav vojenských vědeckých informací (1991–1994) a Ústav obranných studií AČR (1995–1997).

Po začlenění výše zmíněné knihovny byly v rámci Knihovny VHÚ Praha vytvořeny dva samostatné referáty (Referát historických fondů a Referát speciálních fondů), které byly od 1. 10. 2012 sloučeny do jediné integrované knihovny.

7.2 FONDY KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha má ve svém fondu téměř 200 000 knihovních jednotek. Obsahově je fond zaměřen převážně na vojenskou historii 20. století (tuzemskou i zahraniční) a soudobou vojenskou problematiku. Výběrově jsou zde zastoupeny dokumenty z oblasti společenských a humanitních věd. Dále jsou ve fondu uchovávány staré tisky, rukopisy, periodika, topografické a vojenské mapy, videokazety a CD-ROMy týkající se historie i současnosti vojenství. Fond knihovny představuje ojedinělou sbírku, která má vysokou kulturní hodnotu celoevropského významu.

Staré tisky

Sbírka starých tisků ze 16. až 18. století. K tomuto fondu jsou přidruženy dokonce také tři inkunábule z poslední čtvrtiny 15. století. Ve fondu jazykově převažují tituly německé a francouzské, ale zastoupeny jsou též dokumenty v italštině, latině, angličtině, španělštině a češtině. Obsahově fond pokrývá oblast od obecné historie až po speciální vojenské obory, od antiky až do 18. století.

Rukopisy

Fond rukopisů obsahuje především deníky, příručky a reglementa od 16. až do 20. století, kdy jádro tvoří dokumenty z 18. a 19. století. Obsahově pokrývá stejné oblasti jako fond starých tisků.

Vojensko-historické literatury 19. a počátku 20. století

Fond zahrnuje dokumenty vydané mezi lety 1801 a 1920.

Nový fond – od roku 1921 do současnosti

Fond čítá asi 85 000 svazků a obsahuje jak dokumenty tuzemské, tak zahraniční provenience. Tento fond představuje jádro Knihovny VHÚ Praha. Téměř kompletně je zastoupena literatura o československých legiích v 1. světové válce a literatura o vývoji a vzniku československé, resp. české armády od jejího vzniku až do současnosti. Ve fondu se dále nacházejí dokumenty o vojenství, vojenské historii a organizaci, fortifikačních a zbraňových systémech. Výběrově je zde dostupná literatura všeobecně historických a společenských věd. Tento fond není uzavřen a je neustále doplňován.

Fond zaměřený na soudobé vojensství a obrannou politiku

Významně jsou zde zastoupeny rozsáhlé vojenské encyklopedie z mnoha zemí světa, vojenské ročenky, knižní produkce Ministerstva obrany ČR nebo specializované slovníky. Kromě současného vojensství je fond tematicky zaměřený na mezinárodní vztahy, bezpečnostní problematiku a obsahuje také literaturu, jež se zabývá řízením lidských zdrojů či výpočetní technikou.

Periodika – vojenská historie

Nejstarší časopisy pocházejí z konce 18. století a jde zejména o rakousko-uherskou, německou a francouzskou produkci. Jádrem sbírky tvoří noviny a časopisy z 20. století, a to vojenské i nevojenské. Ve fondu se nacházejí i unikátní tisky dokumentující I. a II. československý odboj (domácí i zahraniční).

Periodika – soudobá vojenská problematika

Většinu tvoří prestižní zahraniční časopisy ze Spojených států, Anglie, Německa či Francie. Často se jedná o tituly, které nelze sehnat v jiné tuzemské knihovně. Významně je však zastoupena i česká produkce, jejíž jádro tvoří periodika vydávaná pod hlavičkou Ministerstva obrany ČR.

Topografické a vojenské mapy a plány

V tomto fondu se nacházejí jak mapy (topografické, vojenské, obecné i speciální), tak atlasy a fortifikační plány, které časově pokrývají 17. až 20. století.

Fond mikrofilmů a mikrofiší

Zde jsou uložena především legionářská periodika a časopisy z období 2. světové války.

Fond dokumentů na CD-ROMech a videokazetách

Na kompaktních discích jsou uloženy některé digitalizované staré tisky a periodika z období 2. světové války. Dále jsou také zpřístupněny některé encyklopedie, slovníky a výukové programy.

7.3 ČINNOST KNIHOVNY VHÚ PRAHA V ROCE 2022

V souladu se zákonem č. 257/2001 Sb., usnesením vlády ČR č. 840/2020 o Konceptu rozvoje knihoven v ČR na léta 2021 až 2027 a předchozích usnesení vlády ČR č. 28/2012 o Konceptu rozvoje knihoven v ČR na léta 2011 až 2015 a usnesení vlády ČR č. 1032/2016 o Konceptu rozvoje knihoven v ČR na léta 2017 až 2020 se Knihovna VHÚ věnovala následujícím odborným činnostem.

Knihovna v roce 2022

V roce 2022 se knihovna po dvou letech pandemie znovu v plném rozsahu otevřela pro širokou odbornou i laickou veřejnost a v plném rozsahu obnovila své služby. Je ale možné konstatovat, že trendy vzniklé během pandemie zůstaly i nadále patrné v přístupu uživatelů. Ti si navykli co nejvíce požadavků řešit on-line či po telefonu, zůstal zachovaný vysoký počet dotazů a požadavků na rešerše a poklesla fyzická návštěvnost. Na celkovém počtu poskytnutých služeb se to příliš neprojevovalo, jen na jejich skladbě. Taktéž lze konstatovat, že Digitální studovna Ministerstva obrany se již plně etablovala v povědomí uživatelů, kteří si ji navykli hojně využívat. Trend přesunu konzumace služeb Knihovny do virtuálního či on-line prostředí je trendem obecným a podporovaným platnou Konceptí rozvoje knihoven.

Standardní provoz knihovny byl narušen na podzim 2022 během rekonstrukce topení v celé budově Vojenského zeměpisného ústavu Rooseveltova 23.

S ohledem na průběh stavebních prací i dočasné vyřazení otopné soustavy bylo třeba částečně omezit služby, nebo strpět diskomfort chladného prostředí v prostorách Knihovny od 12. září do 16. prosince 2022. Ve dnech 29.-30. září a 7.-11. listopadu 2022 pak byla knihovna zcela uzavřena. Před Vánocemi se situace znovu normalizovala a provoz knihovny byl plně obnoven, přestože dokončovací práce na rekonstrukci se protáhly až do poloviny ledna následujícího roku.

Mimořádná revize

V roce 2022 byla ukončena revize knihovních fondů, která probíhala v letech 2013-2022 (po přestěhování do konzervačního depozitáře v Lešanech). Do konce roku 2022 proběhla superrevize, tedy dohledávání knih, které během revize chyběly. Byly zahájeny práce na Protokolu o revizi knihovního fondu a jeho přílohách dokumentujících revizi jednotlivých signaturních řad a obsahujících seznam chybějících knihovních jednotek. V roce 2022 proběhlo v rámci revize také dopřírůstkování všech signaturních jednotek, které dosud nebyly v knihovní evidenci z důvodů chybného výkladu katalogizačních pravidel. Mnohdy šlo o pochybení desítky let stará, například když byla přírůstkována vícesvazková díla jen pod jedním přírůstkovým číslem a podobně. Všechny tyto chyby byly napraveny a díky tomu byl roční nárůst přírůstkových čísel na zvláště vysokém počtu 13750 položek, přičemž v téměř 12 tisících případech šlo právě o dopřírůstkování starších signaturních jednotek. Po jejich ověření v Místních seznamech knihovny tak došlo k sesouladění evidence jak v elektronické, tak v analogické (papírové) podobě. Také byly nově vygenerovány Místní seznamy jednotlivých signaturních řad pro sumarizaci revize knihovny.

Konzervační depozitář v Lešanech

Problémy se zvýšenou vlhkostí se v depozitáři v roce 2022 opět projevily, byly ale způsobeny nevyžádaným přenastavením parametrů systému během jarní údržby. Než byl tento nevyžádaný a nenahlášený zásah odhalen a napraven, zvýšila se vlhkost do té míry, že během letních měsíců, v nichž je vždy vlhkost vyšší, se ji nedařilo dostat zpět do požadovaného rozmezí. Další problémy se v depozitáři neobjevily a pravidelný servis klimatizačních jednotek zajišťovaný AHNM zajistil jejich celkově bezproblémový chod. Přes problematiku vyšší vlhkosti během léta 2022 se neobjevily žádné potíže s plísněmi jako v předchozích letech. Během roku 2022 pokračoval dlouhodobý monitoring klimatického a mikrobiologického prostředí v depozitářích. Kontrolní stěry svazků odstavených do karantény z důvodu plísní na podzim roku 2022 prokázaly, že žádná z plísní již není aktivní, a proto budou svazky po manuální mechanické očištění zařazeny zpět do hlavního depozitáře.

Zpracování knihovních fondů

Zpracování knihovních fondů probíhá průběžně a zahrnuje jak katalogizaci nových přírůstků, tak zpracování retrospektivní, které zahrnuje rekatalogizaci starších fondů.

• Retrospektivní konverze, rekatalogizace, katalogizace a sdílení záznamů v rámci SKC ČR – postup a pracovníci

Na zpracování periodik se v roce 2022 vedle stálých zaměstnanců podílel 1 externí pracovník z řad studentů Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK, který se věnoval článkovým rozpisům starších čísel periodika A Report. Analytické zpracování periodika Historie a vojenství a nově vyšlých čísel časopisu A report převzali stálí zaměstnanci. Rekatalogizace fondu periodik byla již dokončena v roce 2021, ale protože byla úzce propojena s revizními pracemi a se slučováním fondů, byly v roce 2022 ještě prováděny doplňující úpravy rekatalogizovaných periodik. Celý periodický fond je katalogizován v systému VERBIS a ke konci roku 2022 obsahoval záznamy celkem 3036 titulů periodik.

Katalogizaci nových periodik se věnují stálí zaměstnanci a za rok 2022 zpracovali 38 nových záznamů periodik a 358 nových přírůstků nových i starších periodik.

Zároveň s rekatalogizací periodik pokračovala Knihovna VHÚ v exportech záznamů do Souborného katalogu ČR a ve spolupráci se stejnojmenným oddělením NK ČR. Díky tomu je v současné době v on-line verzi Souborného katalogu ČR zaneseno 2100 titulů periodik z Knihovny VHÚ Praha. Postupně

budou do Souborného katalogu ČR doplňovány zbývající záznamy z tohoto fondu Knihovny VHÚ.

Na katalogizaci nových monografických publikací participoval v roce 2022 jeden externí pracovník, který se zároveň zabýval i věcným zpracováním fondů, zbytek prací odvedli stálí zaměstnanci. V tomto roce bylo zpracováno 1307 nových monografických záznamů.

Do Souborného katalogu ČR bylo v roce 2022 zasláno nově 1144 záznamů monografií, celkem zde tedy Knihovna VHÚ ke konci roku 2022 sdílela 13670 záznamů.

V roce 2022 pokračovalo věcné zpracování fondů Knihovny VHÚ dle standardu PHNK/LCSH (Předmětová hesla Národní knihovny/Library of Congress Subject Headings). Knihovna takto spolupracuje s Národní knihovnou ČR na tvorbě mezinárodního slovníku věcných autorit stále jako jedna z mála specializovaných knihoven, a stále tak patří mezi významné instituce na poli spolupráce univerzálních a specializovaných knihoven v ČR řešících problematiku propojení věcných slovníků dle mezinárodních angloamerických pravidel a pravidel RDA. Zaměstnanci knihovny pokračovali vedle vlastního zpracování a koordinace prací externích pracovníků také v práci člena národní Pracovní skupiny pro věcné autority (koordinováno NK ČR), tedy komise, na jejíchž zasedáních jsou řešeny standardy věcného zpracování v celonárodním měřítku.

- **Zpracování mapového fondu**

V roce 2022 pokračovalo sekundární zpracování, tedy přímá katalogizace, mapového fondu, který byl dříve veden jen v primární evidenci a opatřen jen částečnými prozatímními soupisy, které sloužily jako badatelská pomůcka. Byla dokončena práce na nejstarší části tohoto fondu a započata práce na novějších přírůstcích s původní signaturou IIM B/C/D, tedy na mapových souborech a atlasech, a to v rozsahu signatur IIM B 1868 – IIM B 4635. Nutno podotknout, že katalogizace mapového fondu je náročná specializovaná činnost, která zahrnuje i provádění pracovních rešerší cizích mapových fondů kvůli doplnění a verifikaci údajů.

Spolu se sekundárním zpracováním mapového fondu je spojena i jeho fyzická relokační v rámci depozitáře, takže zpracované mapy získaly nejen své záznamy v elektronickém katalogu, ale byly také přestěhovány na nové místo uložení tak, aby byl celý mapový fond soustředěn na jednom místě a umožňoval snadnou a bezproblémovou práci s dokumenty. Zároveň pokračovala relokační a zabezpečení šetrného uložení jednotlivých map a plánů z původní signaturní řady IIM G v L-obálkách z melinexové folie. V tomto případě se jedná o časově poměrně náročnou činnost, neboť každá L-obálka je vyráběna odpovědným pracovníkem knihovny na míru každé konkrétní mapě nebo plánu.

Služby

V roce 2022 pokračovala knihovna v poskytování služby MVS (meziknihovní výpůjční služba). Zároveň pro pracovníky VHÚ a zaměstnance Ministerstva obrany ČR trvala spolupráce s Národní knihovnou Praha na službě MMVS (mezinárodní meziknihovní výpůjční služba). Realizováno bylo 76 z 79 žádaných výpůjček MVS do Knihovny VHÚ Praha a 32 z 32 žádaných MVS z Knihovny VHÚ. Mezinárodních MVS bylo realizováno 20 z 24 žádaných do Knihovny VHÚ. Celkově lze konstatovat, že objem vyřízených MVS zůstal v průměru stabilní.

Knihovna VHÚ pokračovala jednak v poskytování rešeršních a referenčních služeb (např. zpracovávání odborných rešerší), ale i ve zpracování tematických bibliografií. Knihovna, jako aktivní člen projektu Ptejte se knihovny, pokračovala v poskytování informačních služeb dle specifikací projektu. V projektu je zapojeno pouze 78 nejvýznamnějších knihoven v ČR. Přes e-mailovou schránku knihovny a telefonicky bylo zodpovězeno více než 392 dotazů, z toho cca 264 běžných dotazů, 89 faktografických dotazů, 24 rešerší a 15 dotazů v rámci projektu Ptejte se knihovny. Oproti předchozímu roku došlo k významnému snížení počtu faktografických dotazů, což lze pravděpodobně odůvodnit ukončením opatření vztahujících se k pandemii onemocnění Covid 19. Přesto zůstal počet dotazů trvale vysoký, což dokládá setrvávající vysoké povědomí širší odborné i laické veřejnosti o kvalitních informačních službách poskytovaných Knihovnou VHÚ Praha (stejně jako celým VHÚ Praha).

Knihovna VHÚ nadále poskytovala nadstandardní servis v rámci výpůjčního protokolu, jakož i vysoce fundované odpovědi na čtenářské dotazy. Za rok 2022 přibýlo 49 nových čtenářů a 13 badatelů a knihovna realizovala 1089 záůjček a 193 prolongací, to je 1282 výpůjček celkem. V roce 2022 také pokračovala reorganizace a aktualizace studovny a dalších prostor určených pro uživatele Knihovny VHÚ Prahy.

Digitalizace

Za rok 2022 zrealizovala knihovna VHÚ s pomocí externí služby dva projekty digitalizace starých rukopisů a novodobých dokumentů se vztahem k naší vojenské historii. Digitalizace novodobých dokumentů se řídila standardem Národní digitální knihovny. Pracovník Knihovny VHÚ byl i v tomto roce členem pracovní komise pro digitalizaci tištěných dokumentů v rámci celonárodního výboru pro standardy digitalizace a zároveň byl opět i zvolen do užšího Formátového výboru pro digitalizaci.

Zároveň pokračovala standardizovaná digitalizace vlastními silami na digitalizačním pracovišti v depozitáři v Lešanech sestávajícím z velkoformátového poloautomatického skeneru a potřebného hardware a software.

Dále bylo v roce pokračováno v zpřístupňování digitalizovaných dokumentů vážících se k vojenské historii na Digitální studovně Ministerstva obrany ČR.

• Projekt Historie a vojenství v dobových písemnostech

V roce 2022 pokračovala Knihovna VHÚ v digitalizaci rukopisů v projektu Historie a vojenství v dobových písemnostech v rámci grantového podprogramu Manuscriptorium v programu VISK 6 (Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica pod patronací UNESCO). Jednalo se o druhý největší projekt v ČR podaný v rámci podprogramu VISK 6, přičemž větší projekt podala pouze Královská kanonie premonstrátů na Strahově. V tomto roce bylo digitalizováno 31 rukopisů, které čítaly celkem 5023 stran. Do projektu byly zařazeny tyto dokumenty:

1. *Stand der Preusse. Armée.* [rukopis]. [S. l. : s.n., 17--]. Sign.: IIR A 360
2. *Perpetuelles Oesterreichisches Militar Compendium: aller seit ihrer Errichtung bis nun zu bestandenen und noch bestehenden Regimenten und Corpse nebst Beyfügung aller anderen verschiedenen Militar Branchen.* [rukopis]. [S. l. : s.n., 181-]. Sign.: IIR A 489
3. RUIZ de ROXAS, Joseph Chevalier. *Der K. K. Herr General Major Chevalier Joseph de Ruiz de Roxas. Supplement zu der Spital Untersuchung vom Jahre 1817.: Welche der K. K. Herr General Major Chevalier von Ruiy de Roxas auf allerhöchsten Befehl in der Stadt Grätz vornahm.* [rukopis]. [S. l. : s. n.], 1835. Sign.: IIR B 1275
4. *Pavillons des Puissances Maritimes.* [rukopis]. [S. l. : s.n., 1818–1819]. Sign.: IIR B 1343
5. UNTERBERGER, Leopold von. *Anfangs Gründe der Befestigungs Kunst.* Erster Band. [rukopis]. [S. l.] : Pecen, 1801. Sign.: IIR B 2022
6. *Bubnaischer Artillerie Unterricht.* [rukopis]. [S. l.] : Heimbucher, 1807. Sign.: IIR B 2027
7. *Artillerie Unterricht.* [rukopis]. [S. l.] : Fer. Drabek, [18--]. Sign.: IIR B 2032
8. SCHLEMMER. *Das nachstehendes Artillerie Lehr- Buch vom stuckjuncker Schlemmer eigenhändig geschrieben, und Verfertiget sige bescheinige hiemit.* [rukopis]. Münster : J. Bone, 11.8.1802. Sign.: IIR B 8168
9. KAŇOVSKÝ, Emil. *Note Book W.L.A. N.C.O.s School* 28. 2. – 21. 3. 1942. [rukopis]. [S. l.] : Emil Kaňovský, 1942. Sign.: IIR B 8640
10. *Abrichtung des Manes zu Pferd.* [rukopis]. Lodi. : [s.n.], 1817. Sign.: IIR C 2960
11. *Militair Strafgesetze.* [rukopis]. [S. l. : s.n., post 1808]. Sign.: IIR C 2971
12. PENNE-VILLEMUR, Ludwig von. *Auszug der Meinungen verschiedener alter und neuer Schriftsteller welche über die Kriegs Kunst schreiben haben.* [rukopis]. [S. l. : s.n.], 1807. Sign.: IIR C 2990
13. JÄGERMANN. *Gedanken über Stellung Vertheidigung, und Angriff einer Ordre de Bataille en Quarres.* [rukopis]. Wien : Fleischer, [ante 1802]. Sign.: IIR C 3603
14. RUCKER. *Theorie der Artillerie.* [rukopis]. [S. l. : s. n., post 1829]. Sign.: IIR C 3663
15. *[Der taktischen Gegenstände welche in den folgenden 20 Vortragen enthalten sind].* [rukopis]. [S. l. : s.n., 1801–1850]. Sign.: IIR C 3665
16. SCHELS, Johann Baptist. *Versuch eines mathematischen Handbuches für Oesterreichs Krieger. Erster Band, Arithmetik, Algebra.* [rukopis]. [S. l.] : Johann Baptist Schels, [1804–1805]. Sign.: IIR C 3669/1

17. SCHEL'S, Johann Baptist. *Versuch eines mathematischen Handbuches für Oesterreichs Krieger. Zweiter Band, Theoretische Geometrie, Trigonometrie, praktische Geometrie.* [rukopis]. [S. l.] : Johann Baptist Schels, [1804–1805]. Sign.: IIR C 3669/2
18. COLLIN, Heinrich Joseph von. *Lieder mit Melodien für dei Oesterreichische Landwehre. Erste Abtheilung.* [rukopis]. [S. l. : s.n., post 1809]. Sign.: IIR C 13292
19. *Auszug des Exerciti zu Pferd Wie ingleichen aller Comando Wörter, und was sich für eine Enderung in der Stellung ergibt.* [rukopis]. [S. l. : s.n., 1751–1800]. Sign.: IIR C 13294
20. VOLKMANN, Anton von. *Tactische Vortraege welche vom Herrn General v. Volkmann während den Wintermonaten 1817/18 dem Löbl. Officiers Corps, Cadetten und Feldwebels seiner Brigade gelehrt, und auf dem plastischen Modell der Naturgegend Salzburgs mit Beispielen erleitert wurden.* [rukopis]. [S. l. : s.n., post 1818]. Sign.: IIR C 13296
21. *Höhere Takctik 2ter Cours. I.-[IX.] Heft.* [rukopis]. [S. l. : s.n., 18--]. Sign.: IIR C 16804
22. MARKEVIČ, Andrej Ivanovič. *Kupfertafeln zu Markewitsch, Rukowodstwo k artilleriisskomu isskusstwu. 1ster Theil.* [rukopis]. [S. l. : s.n., post 1820]. Sign.: IIR D 635
23. CLAM-MARTINIC, Karel Jan. *Militärische Vorlesungen gehalten für die Herrn Offiziers der 2ten Majors Division des Uhlanen Regiments Fürst Schwarzenberg.* [rukopis]. [S. l. : s.n.], 1820. Sign.: IIR F 246
24. *La Science de la guerre quatrième patrie contenant la Fortification permanente, Précédée par un discours sur son utilité.* [rukopis]. [S. l. : s.n., 1751–1800] Sign.: IIR F 445
25. POSSELER. *[Fortifikace a fortifikační práce].* [rukopis] [S. l. : s.n., 1811]. Sign.: IIR F 1563
26. *Freymüthige Betrachtungen ueber die Manoevrirungs Fähigkeit. I. Theil, Ordre de Bataille mit den hierauf bezunehmenden Erörterungen im Allgemeinen für Artillerie insbesondere.* [rukopis]. [S. l. : s.n., post 1812]. Sign.: IIR F 541/1
27. *Freymüthige Betrachtungen über die Maneuovirungs Fähigkeit. Ilten Theil, Führung eines Bataillons.* [rukopis]. [S. l. : s.n., post 1812]. Sign.: IIR F 541/2
28. *Freymüthige Betrachtungen über die Maneuovirungs Fähigkeit. III. Theil, Führung einer Brigade.* [rukopis]. [S. l. : s.n., post 1812]. Sign.: IIR F 541/3
29. *Freymüthige Betrachtungen uiber die Maneuovirungs Fähigkeit. IV Theil, Eine Armée Division won 12 Bataillon, 8 Escadrons, 3 Batterien.* [rukopis]. [S. l. : s.n., post 1812]. Sign.: IIR F 541/4
30. *Freymüthige Betrachtungen ueber die Maneuovirungs Fähigkeit. Vten Theil, Verwanderung der Reserve Cavallerie* [rukopis]. [S. l. : s.n., post 1812]. Sign.: IIR F 541/5
31. *Spanien als Kriegs Macht seinen innern Anlagen und seinem jetzigen Stande nach betrachtet.* [rukopis]. [S. l. : s.n., post 1812]. Sign.: IIR F 547

Výběr dokumentů zahrnul raně novověké a novověké rukopisy převážně z 18. a 19. století. Provenienčně patří vybrané exempláře především do střední Evropy s přesahy zejména na další území bývalé habsburské monarchie. Tematicky jsou však některé tituly zaměřené univerzálně. Obsah zvolených exemplářů je vhodný jako pramen pro výzkum dějin vojenství, vojenské vědy, vojenské správy či vojenské techniky, ale také každodennosti, a to zvláště na území Habsburské monarchie, tedy i Českých zemí. Z jazykového hlediska se jedná o dokumenty zejména německé, ale také dva české a jeden latinský.

Velkou část vybraných rukopisů tvoří předpisy, příručky a teoretická pojednání sloužící k vzdělávání v různých oblastech vojenství. Některé rukopisy obsahují kromě textové části také množství ilustrací s barevnými plány různých formátů, technickými nákresey, ilustracemi výstroje či vlajek atd. V těchto případech je význam digitalizace a potřeba vytvoření kvalitních obrazových kopií dokumentů důležitá vzhledem k nutnosti zachování informací pro současné i budoucí badatele bez možného rizika porušení vazby či složených příloh uvedených exemplářů.

Nejhojněji jsou mezi vybranými rukopisy zastoupeny příručky a odborná pojednání z různých vojenských oborů. Stavbě opevnění se věnují rukopisy č. 5, 24 a 25. Nejvíce příruček a učebnic je věnováno dělostřelectvu – rukopisy č. 6 a 7 obsahují přednášky pro žáky bubenečské dělostřelecké školy, a dále se artilerii věnují také rukopisy č. 8, 14, 22. Několik pojednání je věnováno taktice (č. 15, 20, 21), další jezdeckvu (č. 10, 19), ale také matematice (č. 16 a 17), autorem posledně zmíněných byl významný rakouský důstojník a vojenský teoretik Johann Baptist Schels. Zařadit sem musíme také vojenské přednášky pro

důstojníky 2. divizionu hulánského pluku č. 2 polního maršála Karla Filipa knížete Schwarzenberga od majora tohoto útvaru Karla Jana hraběte Clam-Martinice (č. 23), soubor teoretických studií o manévrování různými vojenskými jednotkami (č. 26–30) a pojednání o postavení vojska při obraně a útoku (č. 13).

Na učebnice navážeme sice výrazně mladším, jen osmdesát let starým, ale neméně zajímavým poznámkovým sešitem Emila Kaňovského z vojenské školy v Británii (č. 9).

Drobný svazek s č. 2 přináší kompendium rakouských regimentů. Dva další rukopisy se zabývají popisem stavu armády jednotlivých zemí, a to konkrétně Pruska (č. 1) a Španělska (č. 31).

Jednotlivě je třeba jmenovat ještě kompletně ilustrovaný svazek věnovaný námořním vlajkám (č. 4) z majetku Jeronýma knížete Colloredo-Mansfelda, c. a k. námořního důstojníka a signatáře prohlášení české šlechty z let 1938-1939, sbírku písní s melodiemi pro rakouskou armádu od Heinricha Josepha von Collin (č. 18), doplněk k průzkumu špitálů ve Štýrském Hradci, který vedl v roce 1817 Josef Ruiz de Roxas (č. 3), rukopis věnovaný vojenskému trestnímu právu (č. 11) a sbírku vybraných citátů různých vojenských teoretiků a myslitelů shromážděnou významným španělským důstojníkem Ludwigem hrabětem von Penne-Villemur (č. 12) v době jeho služby v rakouské císařské armádě.

• **Projekt Historie a vojenství v dobových dokumentech**

V projektu *Historie a vojenství v dobových dokumentech* v rámci grantového podprogramu Ministerstva kultury ČR VISK 7 - Kramerius (Ochranné reformátování dokumentů ohrožených degradací papíru) tentokrát dostala přednost modifikace dat ze starších digitalizací knihovního fondu, respektive vytváření nových digitálních balíčků vhodných pro dlouhodobé ukládání digitálního obsahu (jak po fyzické stránce, tak z hlediska své unikátnosti), což byla jedna z nově podporovaných aktivit programu VISK 7. Důraz byl kladen také na vylepšení úspěšnosti OCR těchto dokumentů pomocí nových technologií, včetně vytvoření ALTO vrstvy. Celkově bylo takto externí službou zpracováno 140 848 stran.

Zpracovány byly tyto tituly:

Periodika

1. Družina československých legionářů 1920-1931
2. Družina 1933-1934
3. Československý boj 1939-1940
4. Zpravodaj 1941-1943
5. Personalvernungsblatt für die k.k. Kreigs-Marine 1917-1918
6. Legionářský směr 1921-1924
7. Vlast' 1871-1873
8. Žižka 1871
9. Vojenské listy 1878
10. Nachrichten über Verwundete und Kranke ausgegeben am 1914-1917
11. Kriegsgefangene 1915-1918
12. Schematismus für das kaiserliche und königliche Heer und die kaiserliche und königliche Kriegs-Marine für 1914
13. Oesterreichische militärische Zeitschrift 1818-1820
14. Ranglisten der kaiserlich und königlichen Heeres 1916-1918
15. Ranglisten der k. k. Landwehr und der k. k. Gendarmerie 1916-1918

16. Schematismus branné moci československé 1922-1938
17. Ergänzungen und Berichtigungen ausgegeben am 1914-1915
18. Neue Militärische Zeitschrift 1811-1813
19. Národní osvobození 1924-1939, 1945-1948
20. Československá samostatnost 1924
21. Bratrství 1918-1927
22. Československý legionář 1919-1939

Monografie

1. Verlustlisten der österr. Süd- und Nordarmee im Feldzuge vom Jahre 1866

- **Činnost digitalizačního pracoviště knihovny VHÚ ve VTM Lešany**

Během roku 2022 pokračovala činnost digitalizačního pracoviště zahájená o rok dříve, přičemž došlo k personální změně stálé obsluhy pracoviště, kdy byl jeden celý úvazek rozdělen mezi dvě zaměstnankyně. Do konce roku se podařilo vytvořit 17 688 hrubých skenů (celkem 245 kompletních svazků) z knihovních fondů určených pro další zpracování v software pro postprodukci (Sirius). Dále bylo zpracováno 4913 skenů k potřebě zaměstnanců VHÚ. V rámci postprodukce v softwaru Sirius došlo k ořezání, narovnání, indexaci, generování OCR a vytvoření popisných metadat pro export archivačních a prezentačních PSP balíků o 30233 stranách (digitálních obrázcích).

- **Digitální studovna MO ČR (DSMO)**

Bylo pokračováno v rozšiřování Digitální studovny MO, co se týče množství dokumentů. Na konci roku 2022 zde již bylo zpřístupněno více než 2 237 000 stran.

S ohledem na občasné zamrzávání aplikace Kramerius, na které je DSMO založená, byla provedena reinstalace systému a migrace dat do nového aplikačního prostředí spravovaném pod nástrojem Docker. S ohledem na bezpečnostní požadavky AKIS, resp. CIRC MO bylo také upraveno veřejné webové rozhraní, přes nějž je nadále dostupný již jen uživatelský klient (na stránkách digitalnistudovna.army.cz a kramerius.army.cz).

Akvizice

V roce 2022 pokračovala Knihovna VHÚ v akviziční činnosti, takže bylo možné zajistit odpovídající nákup odborné literatury a specializovaných periodik. Celkový přírůstek fondu periodik zaznamenal mírné navýšení ze 181 na 191 titulů. Z tohoto počtu se v případě 102 českých titulů ale získalo nákupem pouze 14 (dalších 88 českých titulů bylo získáno formou výměny či daru) a z 89 zahraničních titulů bylo nakoupeno 49 a dalších 40 bylo získáno darem nebo výměnou.

Přírůstek knižních publikací byl vyšší než v roce 2021 a činil 1691 svazků. Z tohoto počtu bylo 886 kusů publikací pořízeno formou nákupu. Ostatní získala Knihovna VHÚ formou výměn, darů či odpisů z jiných knihoven.

Nadále pokračovala meziknihovní výměnná služba, která zaznamenala v minulém roce mírný nárůst. Počet stabilních partnerů k výměně publikací vzrostl s tuzemskými institucemi z 42 na 46, ze zahraničních institucí bylo nadále spolupracováno s 26 organizacemi. Časopis HaV touto cestou odebírá ke konci roku 2022 59 institucí.

Restaurování

Knihovna VHÚ Praha v roce 2022 nakonec žádnou zakázku na restaurování nerealizovala. Stalo se tak z úsporných důvodů. Restaurování knihovních dokumentů v předchozích letech vyřešilo naprostou většinu nejzávažnějších oprav a restaurátorských zásahů, u nichž by hrozilo nebezpečí z prodlení. Množství dokumentů, které potřebují restaurátorský zásah, sice zůstává stále vysoké, ale jedná se spíše o velké množství drobnějších prací, které nevyžadují okamžité řešení. Proto bylo odložení restaurování až na další rok vyhodnoceno jako oblast, v níž lze uspořit finance bez dlouhodobého ohrožení fondu i pracovního harmonogramu knihovny.

8 VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST

Nedílnou součástí aktivit Vojenského historického ústavu Praha je také práce vědeckovýzkumná. Ta je principiálně zaměřena na historii českého a československého vojenství, rámcově také na oblast evropského a světového vojenství a historii obecně. Důležitým předmětem zkoumání je i problematika českého a československého I., II. a III. odboje ve 20. století a zpracovávání personálií předních vojenských osobností. Důraz je kladen i na kvalitativní výzkum zaměřený na válečné veterány z novodobých zahraničních operací.

Výsledky výzkumu byly prezentovány formou studií v odborných časopisech a sbornících, v monografiích, aktivní účastí na tuzemských a zahraničních konferencích a seminářích, v přednáškové a expertní činnosti a také formou výstav. VHÚ Praha se výraznou měrou prezentoval ve sdělovacích prostředcích, ve vystoupeních zprostředkoval širší veřejnosti výsledky výzkumu vojenských dějin a přispíval tak k vytváření pozitivního obrazu AČR ve společnosti.

8.1 VÝZKUMNÉ PROJEKTY

Výběr výzkumných projektů pracovníků VHÚ Praha za rok 2022:

- *Historie a vojenství v dobových písemnostech*
- *Rakousko-uherské vojenské zdravotnictví*
- *Historie vojenských objektů a míst vojenské historie v období rakousko-uherské armády, první světové války a první republiky*
- *První světová válka – válečná každodennost vojáků z českých zemí v letech 1914 – 1918*
- *Problematiky prvorepublikové péče o legionáře – invalidy*
- *Legionářské sociální ústavy Kanceláře čs. legií*
- *České vojenské dějiny v letech 1914 – 1945 (se zaměřením na I. a II. národní odboj)*
- *Československé důstojnictvo v letech 1918 – 1939*
- *Československý zahraniční odboj na Západě v letech Druhé světové války*
- *Problematika čs. občanů v misích SOE v Rakousku*
- *Historie zbrojního průmyslu a exportu zbraní po roce 1945*
- *Československé vojenství v letech 1945-1989 se zaměřením na problematiku brannosti v 50. letech 20. století*
- *Československé důstojnictvo v letech 1945 – 1989*
- *Historie československé armády v letech 1971 – 1989*
- *Dějiny vojensko-technického vývoje a historie druhů vojsk*
- *Čeští vojáci v zahraničních mírových misích 1990 – současnost*
- *Využití fotografie jako historického pramene*

8.2 MONITORING ZAHRANIČNÍCH OPERACÍ

Již deset let provádí VHÚ Praha soustavnou historicko-dokumentační činnost v místech nasazení jednotek AČR v zahraničí a komplexní výzkum dějin novodobých zahraničních operací od roku 1990 po současnost. Perský záliv, Balkán, Afghánistán, Irák, Mali, Sinajský poloostrov, Island, Pobaltí, mezinárodní štáby a velitelství ve strukturách NATO. To jsou jen některá místa, kde čeští vojáci v zahraničních operacích působili. Mezi hlavní cíle patří i zajištění a získání 3D artefaktů mapující vojenské působení jednotek AČR v operacích a následný odsun muzejních a sbírkových předmětů do sbírek VHÚ Praha.

Na základě pokynu ředitele VHÚ Praha brigádního generála Aleše Knížka bylo v roce 2008 rozvinuto provádění dokumentačního zaznamenávání působení našich vojáků v zahraničních operacích a nově se začal systematicky vytvářet samostatný sbírkový fond, který shromažďuje sbírkové předměty dokumentující činnost vojáků AČR v misích.

Nedílnou součástí agendy oddělení monitoringu zahraničních operací je historicko-dokumentační činnost v místech působení jednotek AČR v zahraničí prostřednictvím týmu specialistů, kteří odborně zabezpečují v místě nasazení jednotek monitoring zahraniční operace. Následně zabezpečují odsun muzejních a sbírkových předmětů a zájmového historického materiálu do sbírek VHÚ Praha, zejména před ukončením plnění operačního úkolu a plánovaným opuštěním prostoru operace jednotkou.

Po provedeném sběru sbírkových předmětů, následném transportu z prostorů nasazení a povinném celním řízení, se dostávají do sbírkových fondů VHÚ Praha v mnoha ohledech jedinečné předměty ze všech zahraničních operací. VHÚ Praha při realizaci tohoto procesu spolupracuje s orgány Celní správy, Agenturou logistiky a Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR.

Získané předměty je možné rozdělit do dvou základních skupin. Na materiál, který jednotka vyváží z České republiky do zahraniční operace, a teprve v místě působení se z něj stanou, např. díky svému jedinečnému příběhu, zajímavé historii či zaznamenání hodné události, velmi cenné dotýkané sbírkové předměty. Druhou skupinu tvoří předměty, které se podaří získat přímo v místě operačního nasazení.

Do sbírkových fondů VHÚ Praha jsou zařazovány předměty, jakými jsou již nepotřebná, nadpočetná nebo poškozená vojenská technika, která sloužila v místě nasazení jednotky, zbraně, a to jak vyvážené, darované nebo získané, výstroj, vybavení, předměty každodenní potřeby a dary věnované zástupci samosprávy nebo místními obyvateli. Díky tomu může VHÚ Praha postupně rozšiřovat své sbírkové fondy o předměty, které by bez trvalého úsilí vojenských historiků zůstaly neobjeveny nebo by byly nenávratně ztraceny a zapomenuty.

Důležitým sbírkovým předmětem, který se bezprostředně váže k dané jednotce, je kronika jednotky. Od března 2018 každé jednotce vyjíždějící do zahraniční operace předává VHÚ Praha tuto kroniku. Na její tvorbě se podílí vojenský historik jednotky, velitel nebo další příslušníci jednotky. V kronice jednotky jsou formou pravidelných zápisů a fotografií chronologicky zaznamenány oficiální události a osobní svědectví příslušníků jednotky.

Sbírkové předměty, které se soustavným monitoringem zahraničních operací podařilo a stále daří získávat, si v sobě natrvalo uchovávají hmatatelnou část příběhu, který již více než třicet let píší naši vojáci svými činy v zahraničních operacích. V těchto předmětech je tak uchován pro současné i budoucí generace otisk vojenského řemesla v jeho nejryzejší podobě.

8.2.1 Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací

Další a nedílnou součástí monitoringu zahraničních operací je orálně historický projekt VHÚ Praha Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací, který má za cíl realizaci komplexního kvalitativního výzkumu zaměřeného na novodobé válečné veterány účastnících se zahraničních operací od roku 1990 do současnosti. Projekt se věnuje dějinám vojenských misí a zachycuje každodenní vojenský život vojáků v zahraničních operacích.

Vzrůstajícímu významu orální historie odpovídá i značný zájem laické i odborné veřejnosti. Dokládají to aktivity zahraničních vojensko-historických institucí a realizace tisíců nahraných rozhovorů s válečnými veterány nebo aktivně sloužícími vojáky, kteří byli nasazení v nejrůznějších ozbrojených konfliktech. Nahrané rozhovory jsou v audiovizuální formě uloženy ve sbírkách vládních i nevládních historických institucí a organizací celého světa.

VHÚ Praha je jednou z prvních vědeckých institucí v České republice, která se orálněhistorickému výzkumu věnuje soustavně a koncepčně. Na základě pokynu ředitele VHÚ Praha byla metoda orální historie zařazena jako jeden z prvků tzv. „zaldnění dějin“ do portfolia vědeckovýzkumných historických metod VHÚ Praha. Odbor

zahraničních aktivit, komunikace a propagace VHÚ Praha od roku 2011 rozvíjí komplexní aktivity v oblasti monitoringu zahraničních operací a orální historie. Vytvoření orálněhistorické sbírky svědectví a osobních příběhů novodobých válečných veteránů je hlavním záměrem postupné a systematické vědeckovýzkumné práce. V konkrétní praxi jde o zachycení vzpomínek na důležité operace, úkoly a události z nasazení a zmapování dějin vojenské každodennosti, osobní prožitky a zkušenosti jedinců: co veteráni zažívali, čemu čelili, s čím se vyrovnávají a jak své příběhy vypravují. Audiovizuální materiál získaný tímto způsobem umožňuje společně s písemnou a další pramennou základnou vykreslit reálný obraz života novodobých veteránů v zahraničních

operacích. Svědectví, respektive všechny nahrané rozhovory v projektu Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací, jsou ukládány v orálněhistorické sbírce VHÚ.

Shrnující výstupy z výzkumu jsou využívány po audiovizuálním nahrání rozhovorů. V oblasti publikační jsou to studie v odborném tisku, v publikacích, v médiích a na sociálních sítích. Získané materiály slouží pro tvorbu dílčích tematických výstav, přednášek pro civilní i vojenskou veřejnost, v edukativních aktivitách VHÚ Praha a v projektu Posádková muzea. Uplatnění nachází při přípravě jednotek Armády České republiky směřujících do zahraničních operací a v rámci vojenských kariérových kurzů. Výsledky projektu jsou pravidelně prezentovány na domácích a zahraničních vojensko-historických konferencích.

8.3 KONFERENCE SPOLUPOŘÁDANÁ VHÚ PRAHA

Dne 11. října 2022 proběhla v polské Vratislavi mezinárodní vědecká konference věnovaná počátkům československého zahraničního odboje v Polsku v roce 1939 nazvaná „Polsko-czechosłowacka współpraca wojskowa w 1939 roku“. Hlavním organizátorem byl vratislavský Institut paměti národa, v jehož prostorách na ulici Długosza 48 konferenční jednání proběhlo. Na české straně byl spolupořadatelem VHÚ Praha.

Na konferenci zaznělo celkem devět příspěvků. Hned na úvod hovořil historik Jiří Plachý z VHÚ, který se věnoval vzniku a několikaměsíční existenci československé vojenské jednotky na polském území (Dzieje Legionu Czechów i Słowaków w Polsce). Pokračoval Stanislav Kokoška z Ústavu pro studium totalitních režimů, který se věnoval českému odbojovému hnutí a jeho kontaktům na Polsko v jarních a letních měsících roku 1939 (Ruch oporu w Protektoracie Czechy i Morawa a zbliżająca się wojna). Pavel Kreisinger z University Palackého v Olomouci na něj navázal s dalším zpravodajským tématem, a sice spoluprací Moravcovy londýnské zpravodajské skupiny s polskou vojenskou rozvědkou (Emigracyjny ośrodek wywiadu czechosłowackiego w Londynie i jego kontakty z polskim Oddziałem II. Działalność majora Josefa Bartíka), čímž uzavřel první dopolední blok.

Dějiny „tajné války“ se na začátku druhého bloku zabýval i Milan Vyhliďal působící na brněnské Universitě obrany. Jeho příspěvek byl zaměřen na zpravodajské aktivity českého odboje, především na činnost zpravodajské skupiny „Tři konšelé“ (Działalność wywiadu czeskiego w Protektoracie Czechy i Morawa i jego kontakty z Polską). Jiří Rajlich z VHÚ hovořil o činnosti československých letců, z nichž část nikoliv nepodstatná byla již před vypuknutím války přijata do řad polského letectva. Zvláštní pozornost ve svém příspěvku věnoval osobě jednoho z nejúspěšnějších účastníků Bitvy o Británii Josefa Františka (Josef František i lotnicy czechosłowaccy w Polsce). Poslední přednášku druhého bloku proslovil Martin Posch

z Historického ústavu Slovenské akademie věd v Bratislavě (SR). Ten zaměřil pozornost na slovenské vojáky, resp. letce působící v řadách čs. odboje v Polsku s důrazem na pestré životní osudy pilota Imricha Gablecha (Imrich Gablech i wojskowi słowaccy w Polsce).

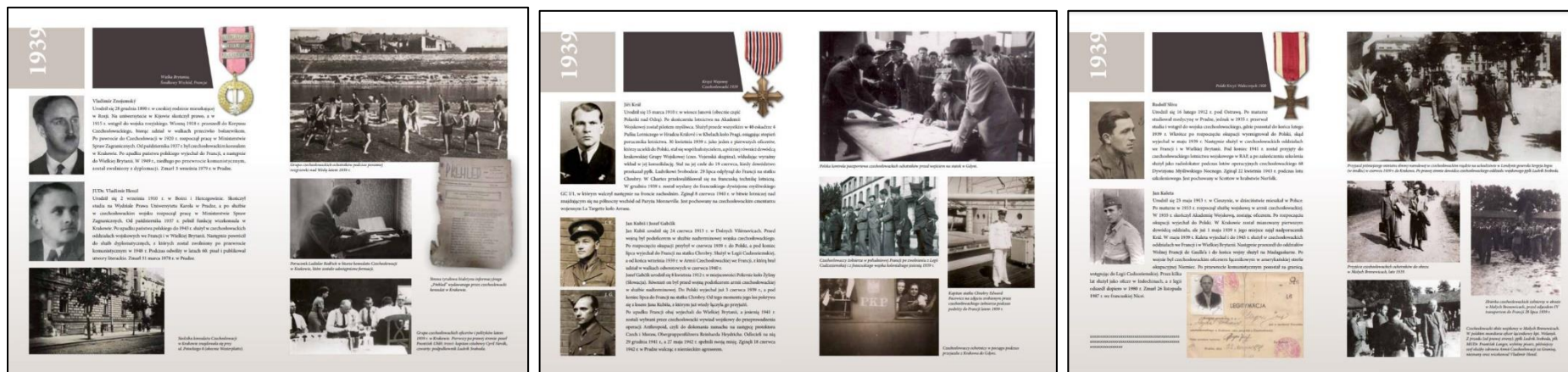
Poslední, třetí blok konference zahájil Dariusz Dąbrowski z vratislavského IPN. Ten se československo-polským vztahům v tomto období věnuje dlouhodobě a byl hlavním organizátorem tohoto vědeckého setkání. S jeho knihou „Polská republika a otázka Podkarpatské (Zakarpatské) Rusi 1938–1939“, která vyšla překladu Petrušky Šustrové v Ústavu pro studium totalitních režimů, se mohou od loňského roku, kdy vyšla, seznámit i čeští čtenáři.

První ze dvou příspěvků, které Dariusz Dąbrowski na konferenci přednesl, byl věnován osobě Adolfa Dostala, česko-polského literáta, který byl v září 1939 stýčným důstojníkem u štábu generála Lva Prchalý, následně padl do sovětského zajetí a v roce 1940 se stal obětí katyňského masakru (Podpułkownik Adolf Dostal, oficer kontaktowy przy Legionie Czechów i Słowaków, ofiara zbrodni katyńskiej). Pavla Plachá z ÚSTR posluchačům přiblížila na osudech Marie Pětrošové a Františka Příborského problematiku převaděčských sítí českého odboje, jejichž prostřednictvím do Polska odcházeli vojáci i civilisté. Nevšední

příběh těchto beskydských převaděčů má přesah až do dnešních dnů. Poslední slovo patřilo opět Dariuszi Dąbrowskému; příspěvek věnoval osobě Arnošta Valenty, českého letce zavražděného nacisty a jednoho ze spoluorganizátorů „Velkého útěku“ ze Saganu, který v roce 1939 aktivně spolupracoval s polskou zpravodajskou službou („Porucznik Arnošt Valenta“).

Cílem konference bylo především přiblížit polské odborné veřejnosti problematiku československého vojenského odboje v Polsku a s tím související spolupráci mezi čs. a polskými vojáky. IPN věnuje v posledních letech „československé“ problematice poměrně velkou pozornost, většina studií a publikací je však zaměřena především na poválečné období. Sborník z konference, který by měl v polském jazyce vyjít, tak bude pomyslným splacením tohoto dluhu.

Jako doprovodná akce byla v prostorách vratislavského IPN zároveň otevřena výstava Vojenského historického ústavu Praha „Kraków, 30 kwietnia 1939. Wystawa z okazji rocznicy powstania Armii Czechosłowackiej za Granicą.“ Výstava vznikla u příležitosti 80. výročí vzniku čs. vojenské jednotky v Polsku a před covidovou pandemií ji měli možnost shlédnout návštěvníci leteckých muzeí v Dęblinu a v Krakově. Ve Vratislavi byla do konce listopadu 2022.

8.4 KONFERENCE S ÚČASTÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA A PŘEDNÁŠKOVÁ ČINNOST

Přehled aktivní účasti pracovníků VHÚ Praha na konferencích a přednáškové činnosti v roce 2022:

Mgr. CÁP Michal

- Sociálne a kultúrne dejiny profesionálnych dôstojníkov medzivojnového Československa. 12. sjezd českých historiků. Panel Dějiny vojenství a jejich současné interdisciplinární přesahy. Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. Ústí nad Labem, 21. 9. 2022
- A Nation in Arms, or How Did Prussian Teachers Defeat Austrian Peasants in 1866? Mezinárodní konference Warring for the Nation: Armed Conflicts, Mass Mobilization and Nation-Building in East-Central Europe between 1789 and 1922. National University of Public Service - Eötvös József Research Centre. Budapešť, 10. -11. 10. 2022

- Lesk a bída armády první republiky, Kurz Moderní války a válčení v českých zemích perspektivou „velkých“ a „malých“ dějin. Univerzita 3. věku. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Praha, 4. 11. 2022

Mgr. FIŠER Marek

- Fušování do řemesla archivářům: digitalizace vojenských matrik a jejich zpřístupnění v systému Kramerius na profesním setkání SKIP. Vyšší odborná škola JABOK. Praha, 30. 3. 2022
- Digitalizace vojenských matrik a jejich uveřejnění v systému Kramerius. Ústav informačních studií a knihovnictví v rámci přednáškového cyklu “Odborné fórum”. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Praha, 7. 11. 2022
- Digitální studovna Ministerstva obrany: systém Kramerius jako nástroj na efektivní zpřístupňování nejen knihovních, ale i archivních a muzejních dokumentů. Konference Archivy, knihovny a muzea v digitálním věku 2022. Národní archiv Praha, 30. 11. 2022

Mgr. JAKL Tomáš

- Barikády za Pražského povstání. Muzeum hlavního města Prahy, 18. 5. 2022
- Československý zahraniční odboj 1942/1943 a operace Anthropoid. 80. výročí operace Anthropoid. Libeň, 27. 5. 2022

Mgr. KYKAL Tomáš

- Projekt PERO. Pražská studentská sekce České archivní společnosti. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Praha, 10. 2. 2022
- Nástroj PERO pro strojový přepis rukopisných textů - zkušenosti z praxe. Česká informační společnost, pobočka při Národním archivu. Praha, 5. 5. 2022
- Digitální studovna Ministerstva obrany ČR. Systém Kramerius jako nástroj na efektivní zpřístupňování nejen knihovních, ale i archivních a muzejních dokumentů. Konference Archivy, knihovny a muzea v digitálním věku 2022. Národní archiv Praha, 30. 11. - 1. 12. 2022

PaedDr. LÁNÍK Jaroslav, CSc.

- Československá armáda v době druhé berlínské krize. Konference Ochrana státní hranice ve stínu Berlínské zdi. Technické muzeum v Brně, 5. května 2022

Mgr. MUNZAR Zdeněk, BBus(Hons), DiS.

- Revoluční války v Rakouském císařství 1848-1849 v rámci cyklu Krizová období v dějinách lidstva. Husitská teologická fakulta Karlovy univerzity. Praha
- Rakouská armáda v době Ferdinanda Čenského a Ferdinand Čenský v rakouské armádě. Spolek přátel Ferdinanda Čenského. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Praha

PaedDr. MAREK Jindřich

- Hrdinové a oběti heydrichiády v regionu. Tábor, 15. 6. 2022
- Hrdinové září 1938. Dolní Světlá

PhDr. PLACHÝ Jiří, Ph.D.

- Dějiny Legionu Čechů a Slováků v Polsku. Mezinárodní vědecká konference Polsko-czechosłowacka współpraca wojskowa u progu wojny w 1939 roku. Instytut Pamięci Narodowej. Wrocław, Polsko, 11. 10. 2022

- Štěchovický poklad jako zdroj paranoi komunistického režimu. Cvičiště SS Böhmen. Paměť zdevastované krajiny ve středních Čechách. Měřín, 1. - 3. 11. 2022
- Čs. jednotka na Středním východě v letech 2. světové války. 25. protiletadlový raketový pluk „Tobrucký“. Strakonice, 11. 11. 2022
- Boje čs. vojáků na západní frontě v letech 2. světové války. Odbor biologické ochrany Armády ČR. Těchonín, 23. 11. 2022
- Protinacistický odboj. Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, letní semestr 2022
- Nejnovější české dějiny po roce 1945. Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, letní semestr 2022/2023
- Český protinacistický odboj a kolaborace za 2. světové války. Univerzita 3. věku. Husitská teologická fakulta UK. Praha, 17. 5. 2022
- Ztráta Podkarpatské Rusi v letech 1944–1945. Univerzita 3. věku. Husitská teologická fakulta UK. Praha, 6. 12. 2022
- Prezentace knihy věnované osudům Petra Artona. Knihovna Václava Havla. Praha, 1. 2. 2022
- Diskuze o atentátu na Heydricha. Institut pro křesťansko-demokratickou politiku. Praha, 17. 5. 2022

PhDr. RAJLICH Jiří, Ph.D.

- Josef František i lotnicy czechosłowaccy w Polsce. Mezinárodní vědecká konference Polsko-czechosłowacka współpraca wojskowa u progu wojny w 1939 roku. Instytut Pamięci Narodowej. Wrocław, Polsko, 11. 10. 2022

Mjr. Mgr. STEHLÍK Pavel

- Já, voják v Afghánistánu. Promítání a přednáška válečného veterána z Afghánistánu. ZŠ Pečky, 1. 12. 2022
- Já, voják v Afghánistánu. Promítání a přednáška válečného veterána z Afghánistánu. Evangelický kostel v Pečkách, 1. 12. 2022
- Představení projektu Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací. Shromáždění Psychologické služby AČR, Posádkový dům armády. Olomouc, 6. 12. 2022

PhDr. STRAKA Karel, Ph.D.

- Od rozkolu k renesanci spolupráce: Československo-francouzské vztahy v oblasti vojenského zpravodajství (září 1938 – červen 1940). Vědecká konference. Univerzita obrany Brno, 20.–21. 9. 2022
- Brigádní generál František Moravec a československé vojenské zpravodajství před 2. světovou válkou. Konferenční příspěvek z přednáškového cyklu Příběhy hrdinů. Vysoká škola CEVRO INSTITUT. Praha, 17. 5. 2022

PhDr. TOMEK Prokop, Ph.D.

- Čs. bezpečnostní aparát ve studené válce. Mezinárodní konference A People's History of the Cold War: Motives, Spaces and Fates of Actors on the Fronts of the Cold War in Central Europe from 1940s to the 1960s. Postupim, Německo, 11. - 13. 4. 2022
- Anabáze Petra Artona. Diskuse. Knihovna Václava Havla. Praha, 20. 1. 2022
- Muzeum XX. století. Diskusní pořad „Domeček“. Knihovna Václava Havla. Praha, 23. 2. 2022
- Komentovaná procházka Estébáckou Prahou. Studenti TUL Liberec, 6. 5. 2022
- Proslov při umístění tabulky poslední adresa Svatovítská 10. Josef Charvát. ÚSTR, Praha, 11. 5. 2022
- Miroslav Pich-Tůma. Muzeum Podkrkonoší. Trutnov, 19. 5. 2022
- Následky pobytu sovětských vojsk v Československu 1968-1991. Knihovna ČVUT. Děčín, 7. 6. 2022
- Komentovaná prohlídka Praha v hledáčku StB, Muzeum paměti XX. století. 8. 6. 2022
- Praha v hledáčku StB. Den otevřených dveří ABS, 9. 6. 2022
- Následky pobytu sovětských vojsk v Československu 1968-1991. Městské museum Žamberk, 10. 6. 2022

- U nás pomáhaly tanky. Diskuse k výročí odchodu sovětských vojsk. Studenti středních škol prezenčně i online. Člověk v tísni. Praha, 24. 6. 2022
- Bratři Mašínové – složitá témata ve výuce. Vzdělávací centrum Hello. Ostrava-Poruba, 2. 12. 2022

PhDr. JANOUŠEK Petr, Ph.D.

- Czechoslovak/Czech Elite Military Units in the Post-communist Era. In: PfP Consortium Euro-Atlantic Conflict Studies Working Group 21st Annual Conference. Special Operations in Past and Present. Implications for Policy Makers. Gdyně, Polsko, 23. - 27. 5. 2022

Bc. VOTAVA Milan

- Operace ANTHROPOID. Česká škola bez hranic Londýn, on-line přednáška, 30. 4. 2022
- Politické procesy 50. let. ZŠ Tučapy, on-line přednáška, 24. 6. 2022

Bc. VOTAVA Milan, DJAKOUALNO Balgué

- Představení expozic nově zrekonstruovaného Armádního muzea Žižkov. Seminář Asociace učitelů dějepisu. Lužický seminář na Malé straně. Praha, 12. 11. 2022

Ing. Bc. VYŠATA Miroslav

- Představení projektu Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací. Zájezd válečných veteránů na místa bývalého působení v misi UNPROFOR/UNCRO v Chorvatsku. Český Krumlov, 8. 10. 2022
- Představení projektu Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací. Sdružení válečných veteránů ČR Kraje Vysočina. Jihlava, 12. 11. 2022
- Představení projektu Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací. Vernisáž výstavy UNPROFOR/UNCRO. Obecní úřad Leškovice, 3. 12. 2022

9 PREZentační činnost

9.1 KALENDÁRIUM

Březen

- zahájení výstavy „Válečný rok 1942“, Generální štáb AČR

Duben

- zahájení sezony Leteckého muzea Kbely

Květen

- slavnostní otevření stálé expozice Vojenské policie Praha
- zahájení celorepublikového projektu k 80. výročí OPERACE ANTHROPOID
- zahájení výstavy „ANTHROPOID“, Generální štáb AČR
- zahájení výstavy „Nikdy se nevzdáme“, historická budova Národního muzea

Červen

- otevření nové expozice „OPERACE ANTHROPOID“, Národní památník hrdinů heydrichiády
- pietní ceremoniál při příležitosti 80. výročí bojů čs. vojáků v chrámu sv. Cyrila a Metoděje

Červenec

- zahájení výstavy „Tyršova sokolská brannost“, Generální štáb AČR
- odhalení památníku „Na paměť veteránům“, Ostrava

Srpen

- Tankový den ve Vojenském technickém muzeu Lešany

Září

- zahájení výstavy „Vzhůru ku Praze!“, Generální štáb AČR
- IV. Benefiční koncert pro Obranu národa, chrám sv. Cyrila a Metoděje
- slavnostní otevření stálé expozice posádky Klatovy, klatovské kasárna 142. praporu oprav

Říjen

- zahájení výstavy „Se znakem červeného kříže. Vojenské zdravotnictví ve válečných konfliktech“, Generální štáb AČR
- mezinárodní vědecká konference věnovaná počátkům československého zahraničního odboje v Polsku v roce 1939 „Polsko-czechosłowacka współpraca wojskowa w 1939 roku“, Institut paměti národa, Vratislav, Polsko
- zahájení výstavy „Kraków, 30 kwietnia 1939. Wystawa z okazji rocznicy powstania Armii Czechosłowackiej za Granicą“, Institut paměti národa, Vratislav, Polsko
- **slavnostní otevření zrekonstruovaného Armádního muzea Žižkov**

9.2 NÁVŠTĚVNOST

Celková návštěvnost v roce 2022

Armádní muzeum Žižkov	51 300
Letecké muzeum Kbely	58 600
Vojenské technické muzeum Lešany	74 100
Národní památník hrdinů heydrichiády	105 600
Celková návštěvnost	289 600

Poznámka k otevíracím dobám muzeí VHÚ Praha v roce 2022:

Armádní muzeum Žižkov – otevřeno od 28. října do 31. prosince 2022 (denně kromě pondělí)

Letecké muzeum Kbely - otevřeno od 30. dubna do 30. října 2022 (denně kromě pondělí)

Vojenské technické muzeum Lešany - otevřeno od 28. května do 25. září 2022 (červen a září o víkendech, v červenci a srpnu denně mimo pondělí)

Národní památník hrdinů heydrichiády - otevřeno celoročně (denně mimo pondělí)

Speciálně doprovodné programy ke stálým expozicím VHÚ Praha

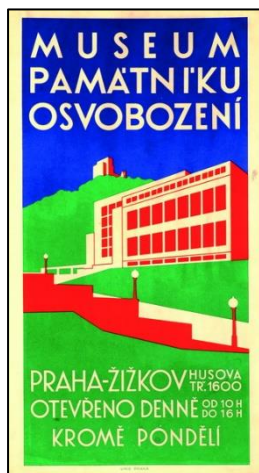
Speciálně doprovodných programů pořádaných v muzeích VHÚ Praha se zúčastnilo celkem 17 150 osob ve 691 skupinách, z toho:

Pro děti a mládež	625
Pro dospělé návštěvníky	56
Pro seniory	5
Pro zdravotně handicapované	5

9.3 ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV

Armádní muzeum je umístěno v Praze na Žižkově v historických budovách Památníku osvobození.

9.3.1 Historie

Ve své sedmdesátileté historii prošlo podobnými dějinnými peripetiemi jako celý stát. V současnosti jeho expozice prezentuje ve třech sálech historii čs. armády a odboje od počátku 1. světové války až do padesátých let 20. století.

Expozice v žižkovském muzeu byla v meziválečném období dělena do pěti časových úseků:

- od léta 1914 do konce roku 1915
- 1916 a zima 1916/1917
- od jara 1917 do jara 1918
- od jara 1918 do vzniku Československa, resp. do uzavření příměří
- od vzniku státu do roku 1920, do návratu posledních transportů čs. legionářů

Za nacistické okupace, v září 1939, zabralo celý areál Památníku osvobození gestapo a vzniklo zde oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag), a to v rámci tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungsstelle. Ta spravovala muzejní, archivní i knihovní záležitosti.

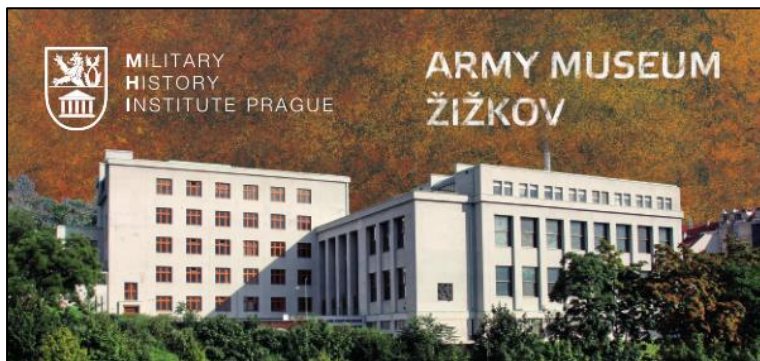
Muzejní exponáty ze Žižkova a Karlína přestěhovali Němci do Schwarzenberského paláce na Hradčanech, kde bylo od roku 1940 budováno německé Vojenské muzeum. Na sklonku války byly muzejní sbírky zčásti vyvezeny za hranice. Většinu se naštěstí podařilo získat zpět, některé exponáty však byly rozkradeny či zničeny.

Po válce bylo zřízeno Muzeum Památníku osvobození. Toto muzeum se zaměřilo na I. i II. odboj a bylo rozděleno na dvě základní části:

- období 1914–1918
- období 1939–1945

Po změně režimu v únoru 1948 byly stávající expozice Památníku osvobození v rozporu s komunistickou ideologií a jejím pohledem na legionářskou tradici. Proto se již záhy nové vedení ústavu, s novým náčelníkem VHÚ brig. gen. Čeňkem Hruškou (budoucím náčelníkem Hlavní politické správy čs. armády), rozhodlo muzeum uzavřít a zásadně přestavět „nevyhovující“ expozice Muzea Památníku osvobození. V roce 1951 se uskutečnila výstava „30 let Komunistické strany Československa“. Po této výstavě se muzeum pro veřejnost opět uzavřelo a svůj další provoz obnovilo až v roce 1954 pod novým názvem Muzeum československé armády. Nově instalované expozice zachycovaly novodobou historii čs. armády a ČSLA (Československé lidové armády). Po pádu komunistické moci v listopadu 1989 se muzeum na Žižkově mění na Muzeum odboje a České armády, nyní nese název Armádní muzeum Žižkov.

9.3.2 Stálá expozice

Expozice Armádního muzea Žižkov je rozčleněna na sedm základních částí, podle jednotlivých historických úseků, které mapují vojenské dějiny českého území a českou státnost. Celkem je vystaveno na sedm tisíc exponátů ze sbírky Vojenského historického ústavu Praha. Exponáty jsou umístěny v téměř třech stovkách vitrín, ale také ve volném prostoru výstavních sálů. Sály se nacházejí ve čtyřech podlažích, v některých sálech jsou navíc vestavěná menší mezipatra. Vizuální představení artefaktů včetně nasvícení bylo vytvořeno v duchu nejmodernějších trendů a díky nejvyspělejší osvětlovací technice. Specialitou jsou „předměty s příběhem“, u nichž je návštěvník informován o osudech exponátů i lidí, kteří jsou s ním spojeni. Četné exponáty jsou opatřeny také QR kódy, návštěvník si tak může pomocí moderních technologií přečíst komplexní a rozšířené informace o daném předmětu.

Expozice 1: Od počátků do roku 1740

První část zachycuje období od počátků osídlení našeho území Slovy po rok 1740. Návštěvník vstoupí do expozice a může si prohlédnout exponáty zhruba 30 000 let staré. Zobrazeno je i období antiky, kde se nachází jeden z vůbec nejvýznamnějších exponátů: římský jezdecký meč spatha. V další části zachycující 12. – 14. století vévodí scéna, v níž je český král Jan Lucemburský připraven vjet do bitvy u Kresčaku. Následuje husitský věk, zde dominuje velká scéna s vozovou hradbou. Do scény je zabudován originál komorového děla na burgundské lafetě z 15. století. Světovým unikátem je trojhlavňová puška ze severní Itálie, datovaná kolem roku 1500.

Návštěvník posléze vchází do sekce Zbrojnice, kde jsou představeny řemeslně nejkrásnější zbraně a části zbroje dané éry: meče, rapíry, přilby, malované štíty atd. Zachyceny jsou dále boje křesťanství s islámem na počátku novověku v 16. století, nechybí ukázka výzbroje osmanských Turků. Následuje Třicetiletá válka 1618-1648, každá vitrína je věnována konkrétnímu druhu vojska: dělostřelectvu, pěchotě, jezdecktu. Nad touto částí expozice je vestavěné patro, které je věnováno bitvě na Bílé hoře roku 1620 a popravě dvaceti sedmi českých pánů roku 1621. V pasáži nazvané Ohrožení z východu je na velkém množství exponátů vykresleno období po třicetileté válce, boje Evropy s osmanskými Turky. V expozici jsou k vidění i hradební pušky s různými typy spoušťových mechanismů, audiovizuální projekce ukazuje např. analýzu smrti Jana Lucemburského, video o husitském věku je doplněno ukázkou bitevních scén z filmu režiséra Otakara Vávry Proti všem.

Expozice 2: 1740-1914

Druhá část je zaměřena na roky 1740-1914. Hned po vstupu do expozice si návštěvník může prohlédnout galerii panovníků daného období, jedná se o obrazy Habsburků počínaje Marií Terezií až po Františka Josefa I. Další pasáž je věnována válkám o rakouské dědictví (1740-1748) a sedmileté válce (1756-1763). Následujícím tématem jsou napoleonské války, do této éry spadá i velká scéna lékárenského vozu s operací zraněného, doprovázená působivými zvukovými efekty. Přejít z válek napoleonských do válek první poloviny 19. století symbolizují tři z nejvýznamnějších rakouských vojenských velitelů, kteří pocházeli ze starých českých šlechtických rodů: Josef Václav Radecký z Radče, Alfred Windischgrätz a František Jindřich Šlik. Dalším výrazným tématem je prusko-rakouská válka v roce 1866.

Vyvrcholením této části expozice a jedním z nejkrásnějších výstavních míst v celé nové expozici Armádního muzea Žižkov je

Klenotnice. V ní jsou na speciálně vytvořeném dvoupatrovém prostoru efektně umístěny a nasvíceny vybrané ruční palné zbraně od 16. století do roku 1914. Je zde na 250 předmětů, nejvýznamnější příklady puškařského a mečířského řemesla z oblasti loveckých, civilních zbraní. Kulovnice s kolečkovým zámkem, lovecké chladné zbraně, rané opakováčky, zbraně hraběte Šporka, orientální zbraně či pušky a pistole amerického Západu. Nalezneme zde i unikátní osobní zbraně některých evropských panovníků. V jedné z vitrín jsou předměty spojené s Františkem Ferdinandem d'Este. Klenotnice je mimořádným prostorem nejen díky vystaveným exponátům, ale také pro své dvoupatrové řešení, točitá schodiště a decentní světlou atmosféru, doladěnou dobovou hudbou. Závěrečná pasáž označená jako Belle Époque zobrazuje období konce 19. století a počátku 20. století. Jsou zde předvedeny nové zbraně tehdejší doby, tématem je modernizace vojenských sil. Tato část končí symbolicky citátem spisovatele Maxe Broda: „Kdo nežil před rokem 1914, neví, co je sladkost života.“

Expozice 3: První světová válka 1914-1918

Třetí část je věnována období 1. světové války, následně pak vzniku Československé republiky v roce 1918. Ústředním motivem, který tuto část expozice Armádního muzea Žižkov sjednocuje, je vlak – ten dopravoval vojáky na frontu i zpět do zázemí. Železnice je také nerozlučně spjata s anabází čs. legií v Rusku. V úvodní sekci expozice je návštěvník seznámen s vojenskou a politickou situací v předvečer války, ukázány jsou přípravy na válku a atentát na následníka trůnu, Františka Ferdinanda d'Este v létě roku 1914. Expozice je pak prostorově koncipována tak, že vede diváka do zužujícího se prostoru, jedinec je symbolicky strháván bojovou vřavou a směřuje do nitra války. Na velké projekci je ilustrováno schéma zákopového systému. Interaktivní panely ilustrují hlavní události války: bitvu u Verdunu, bitvu na Sommě, vstup USA do války, revoluci v Rusku atd. Samostatnou část má vyhrazena bitva u Zborova v červenci 1917. V závěrečné části je zobrazeno působení

našich legií v Rusku a život vojáků během jejich putování transsibiřskou magistrálou. Dále je vykresleno nasazení legií v Itálii a Francii, ale i účast Čechů v rakousko-uherské armádě. Poslední část expozice je věnována konci války a vzniku samostatného Československa.

Je zde vystaveno také množství větších předmětů: rakousko-uherské torpédo 38 cm, francouzský rotační letecký motor Clerget, kulomety, nábojnice do těžkých kanonů, ruská námořní mina... Nechybí replika prvního francouzského tanku Schneider CA-1 v měřítku 1:1 s originálním 75mm kanonem.

Expozice 4: Zákopy první světové války

K první světové válce se vztahuje i část čtvrtá, kterou je důmyslně se vinoucí a rozsáhlý frontový zákop, kterým návštěvník prochází. Konkrétně se jedná o západní frontu a československé legionáře v roce 1918. Dokonalá iluze zákopů je tvořena dřevěnými stěnami, nasvícením, zvukově, předměty atd. Návštěvník prochází labyrintem zákopových stěn tvořených dřevem a proutím, úzké chodby ho vedou po několika místech vždy jiného typu – obydlí vojáků, velitelský štáb, zdravotníci, činnost spojařů. Zvukové a obrazové efekty dotvářejí atmosféru boje.

Návštěvník vstupuje do druhé linie zákopů, kde jsou polní objekty, druhá část je tvořena zákopy první linie, jde o bojový prostor. S pomocí periskopu je zde možné nahlédnout do tzv. země nikoho, což byl prostor mezi dvěma liniemi zákopů nepřátelských stran. Šlo o přímou válečnou linii, zaminovaný a rozstřílený pás země.

Expozice 5: Československo 1918-1938

Pátá část se obrací k meziválečnému období 1918-1938. Bohatě je zde dokumentována existence samostatné Československé republiky, jejích armádních složek, zmíněn je i důraz na brannost a brannou výchovu především v období druhé poloviny 30. let. Naše armáda té doby představovala živé a funkčně zformované těleso, jehož kvalita se opírala o solidní morální základ a jasnou ideu demokratického státu. Vedle toho je zde také představena početná výroba zbraní z československých průmyslových závodů, mnohé z pušek, pistolí atd. jsou zde doloženy v podobě desítek exponátů.

K období 1918-1938 se vztahuje také početná řada vystavených osobních předmětů čelných představitelů státu a armády. Jsou zde exponáty patřící prezidentu Edvardu Benešovi, generálům Aloisi Eliášovi, Stanislavu Čečkovi, Rudolfovi Medkovi aj. Jedinečný je také soubor řádů a vyznamenání, kterým dominuje kolekce Řádu Bílého lva ve všech variantách. Celé období končí zobrazením mobilizace v roce 1938.

Expozice 6: Druhá světová válka, 1938-1948

Šestá část 1939-1948 v prostorově velkorysé expozici je uvozena mimořádným exponátem: kovovým pohraničním sloupem, který byl z našich hranic odstraněn po mnichovské dohodě na podzim roku 1938. Celá expozice druhé světové války je svojí šíří mimořádně bohatá a také prostorově členitá. Nachází se v dvoupatrově řešeném prostoru bývalého archivu. Expozice ukazuje boje druhé světové války na všech frontách, kde se vyskytovali českoslovenští vojáci, v mnoha vitrínách může návštěvník spatřit širokou škálu zbraní, stejnokrojů, předmětů osobní potřeby, dokumenty, listiny, fotografie atd.

Vedle frontových bojů je zde také ilustrován domácí odboj v protektorátu. Mimořádný prostor je pochopitelně věnován atentátu na Reinharda Heydricha v květnu 1942. Jsou zde vystaveny předměty vztahující se k aktivitám Jana Kubiše a Josefa Gabčíka, také vše, co se týká bojů československých vojáků v chrámu sv. Cyrila a Metoděje v pražské Resslově ulici v červnu 1942.

Speciální část této expozice je také věnována obětem holocaustu, tato pasáž má i působivé výtvarné řešení a důstojným způsobem uctívá památku československých Židů, kteří během druhé světové války zahynuli v koncentračních táborech.

Závěrečná část této části expozice se pak soustředí na jaro roku 1945 a povstání českého lidu, zachyceno je i období let 1945-1948, kdy došlo k obnově Československa, ale zároveň již země bojovala o budoucí cestu, respektive zda bude nadále demokracií či se vydá vstříc nesvobodě.

Expozice 7: Od roku 1948 do současnosti

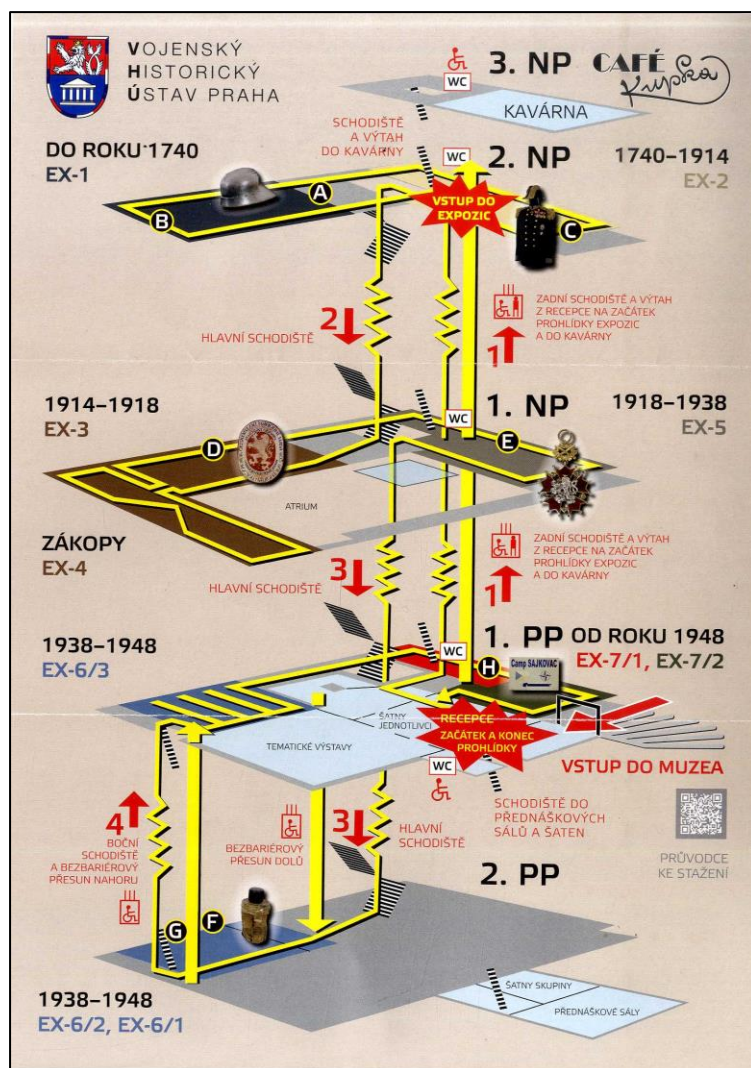

Sedmá část expozice zachycuje nejprve období let 1948-1989. První sál je pojat jako kopie československé státní hranice, kterou komunistický režim vybavil dráty s elektrickým proudem a hláskami, aby nikdo z tohoto „vnuceného ráje“ nemohl odejít. Další část ukazuje armádu lidovědemokratického Československa, která byla od roku 1955 součástí Varšavské smlouvy. Obrodnému procesu 60. let a událostem v roce 1968 vévodí maketa sovětského tanku T-55 s figurínou sovětského okupačního vojáka. Přichází období normalizace a ve videoprojekcích je možné shlédnout četné ukázky ze společných cvičení armád Varšavské smlouvy, je zde i část protiatomového krytu s prostředky protichemické ochrany. Pak už následuje jen konec tzv. tábora míru. Vystaveny jsou předměty z bezpečnostních složek – sledovací zařízení, zásahový štít či bílá přilba jednotek potlačujících demonstrace na konci 80. let.

Druhá část expozice se věnuje naší armádě po listopadu 1989. Jak v domácím prostředí (transformace na profesionální armádu aj.), tak i při nasazení v zahraničních operacích na třech světových kontinentech. Prostor je věnován našemu působení na Balkánu, Blízkém východě, v Mali, ale také Pobaltí. Najdeme zde i připomínku první zahraniční operace po roce 1989, nasazení v Perském zálivu v roce 1991.

Velký prostor je věnován dvacetiletému působení v Afghánistánu 2001-2022. Představeno je zde improvizované výbušné zařízení, kulomet M60 zničený v boji s povstalci, střepina rakety vypálená na naši základnu, směrovníky ukazující vzdálenosti do míst v České republice. Celá sekce vrcholí ukázkou života našich vojáků v Afghánistánu, jde o věrné zobrazení ubikace a kanceláře s figurínami vojáků v měřítku 1:1. Je zde i rozměrná koláž fotografií, která zachycuje české nasazení v Afghánistánu z nejrůznějších úhlů pohledu, v nejrůznějších situacích. Tuto část i celou sekci věnovanou Armádě České republiky uzavírá vojenská kaple, jako vzpomínka na padlé vojáky z našich zahraničních operací.

PLÁNEK ARMÁDNÍHO MUZEA ŽIŽKOV

3. patro

Café Kupka

2. patro

Expozice 1: od nejstarších dob do roku 1740

Expozice 2: 1740 – 1914

1. patro

Expozice 3: První světová válka 1914 – 1918

Expozice 4: Zákopy první světové války

Expozice 5: 1918 – 1938

Podzemí

Expozice 6: Druhá světová válka, 1938 – 1948 (dvoupodlažní expozice s východem na úrovni přízemí - recepce)

Přízemí

Expozice 7: od roku 1948

Návštěvnická recepce

9.4 LETECKÉ MUZEUM KBELY

Muzeum bylo založeno v roce 1968 v areálu historického vojenského letiště Praha-Kbely, které bylo první leteckou základnou vybudovanou po vzniku Československa v roce 1918. Početností a kvalitou sbírek patří k největším leteckým muzeím v Evropě. V současnosti má ve sbírkách 275 letadel, z nichž 85 je vystaveno ve čtyřech krytých halách, 25 v nekrytých expozičních prostorech, 155 je uloženo v depozitářích a 10 letuschopných je provozováno. Řada letounů patří ke světovým unikátům. Expozice muzea se vztahuje bezprostředně k historii československého a českého letectví, zvláště vojenského. Pro srovnání jsou zde vystaveny také vybrané typy světově významných letadel a kromě toho i množství leteckých motorů, součástí draků letounů, výzbroj, výstroj, stejnokroje, prapory, vyznamenání a další památky, které se vztahují k historii československého a českého letectví.

Součástí Leteckého muzea Kbely je i expozice umístěná v hangárech Staré Aerovky v Letňanech.

9.4.1 Historie

V polovině 60. let se rozpoutala mezi odbornou leteckou veřejností živá diskuse o nutnosti zřídit specializované letecké muzeum, které by mapovalo vývoj československého letectví. Dosavadní letecké sbírky soustřeďovalo pouze Národní technické muzeum v Praze a Technické muzeum v Brně, zde ale nešlo o jejich jedinou náplň sbírkotvorné činnosti a funkci leteckého muzea vlastně pouze suplovala. Prostor tomuto tématu dal také časopis *Letectví a kosmonautika*, kde byla v roce 1965 uveřejněna celá řada úvah a výzev, mimo jiné i k záchraně letadel-veteránů, která se tehdy nacházela na různých místech naší vlasti, vesměs ve špatném technickém stavu.

Jako reakce na toto hnutí vznikla při NTM Letecká historická společnost, která si dala za cíl systematický sběr leteckých památek, jejich zpracování a renovaci trojrozměrných exponátů. Dalším mohutným impulzem byla anketa k letecké historii, kterou pořádal časopis *Letectví a kosmonautika* v roce 1966. V ní se k otázce vzniku leteckého muzea vyjadřovaly zainteresované osobnosti, mimo jiné i tehdejší náčelník Vojenského muzea VHÚ podplukovník J. Šáda.

Postupně uzrála myšlenka zřídit leteckou expozici při Vojenském muzeu VHÚ pod vedením tehdy majora Ing. Jaroslava Janečky, který se o uvedenou problematiku již delší dobu intenzivně zajímal.

Díky pochopení velení vojenského letectva, konkrétně jeho velitele generála Josefa Vosáhla, byli ze stavu Vojenského výzkumného ústavu VÚ 031 vyčleněni pracovníci pro leteckou skupinu Vojenského muzea.

Zrod ve Kbelích

Palčivý problém prostoru, kde by měly být sbírky soustřeďovány, se podařilo přes některé návrhy (jako třeba Bruselský pavilón na Výstavišti) vyřešit přidělením části hangáru č. 40 na letišti ve Kbelích. Jde o hangár, ve kterém je dnes instalována největší část expozice. Zde se počaly soustavně soustřeďovat trojrozměrné exponáty pocházející od vojenského letectva, různých muzeí a aeroklubů a již v září 1967 byla otevřena první improvizovaná výstava letadel. S vidinou blížícího se výročí vzniku československého státu v roce 1968, zajímal Ing. Jaroslav Janečka nejširší leteckou veřejnost, aby bylo možno vybudovat opravdu důstojnou leteckou výstavu. Na té se měly podílet letecké výrobní podniky, ČSA, ČSLA, aerokluby a v neposlední řadě vojenské opravárenské závody.

Byl zřízen koordinační výstavní výbor, který měl zároveň uspořádat na letišti ve Kbelích velký letecký den. Mezitím již byl pro výstavu k dispozici celý hangár č. 40. Do tohoto úspěšně se rozvíjejícího úsilí vpadly jako blesk z čistého nebe události po 21. srpnu 1968, kdy naši republiku obsadila vojska států Varšavské smlouvy. Samo letiště ve Kbelích cizím letectvem obsazeno nebylo, neboť právě v té době probíhaly stavební práce na vzletové a přistávací dráze. Okupační vojska jej však obsadila po zemi a expoziční hangár byl dokonce několik dní střežen tanky.

Tyto skutečnosti se pochopitelně negativně promítly i do budování letecké výstavy. Byl například zcela zrušen dlouho připravovaný letecký den a termín zahájení výstavy posunut. I přes všechna negativa byla výstava slavnostně otevřena 11. října 1968 a zaznamenala obrovský úspěch. Bylo vystaveno 62 letadel, z nichž dvě třetiny již byly ve sbírkách Vojenského muzea. Uzavření expozice bylo vynuceno 15. prosince 1968 blížící se zimou. Od následujícího roku byla výstava otevřena již jako stálá sezonní expozice Vojenského muzea VHÚ a dala tak základ dnešním rozsáhlým sbírkám Leteckého muzea VHÚ.

V éře normalizace

V 70. letech probíhala postupná konsolidace situace v muzeu, přibývaly sbírky, intenzivně probíhaly opravy získaných exponátů, rostl počet pracovníků. Od poloviny 70. let se rovněž zrodila tradice představovat veřejnosti při slavnostním otevření a u příležitosti Dne letectva nové přírůstky do Leteckého muzea a jiné zajímavé exponáty včetně ukázek jejich funkce. Tato tradice je pokud možno dodržována dodnes.

Na konci 70. let byl vypracován odvážný projekt rozšíření Leteckého muzea, který by z něj udělal multifunkční středisko letectví v Československu. Byly vypracovány rozsáhlé studie a plány, opět z iniciativy plk. Jaroslava Janečky, které byly nadřízenými orgány schváleny, ale k jejich realizaci nikdy nedošlo. Tento projekt se však projednával až do počátku 80. let. Na jeho základě prosadil plk. Ing. Janečka velkorysou reinstalaci pro rok 1988. V tomto jubilejním roce dokázal přesvědčit nejvyšší místa o nutnosti rozšířit stávající prostory Leteckého muzea o další hangáry a hlavně celou přestavbu zafinancovat. Podařilo se získat tři starší hangáry vesměs velké historické hodnoty, ale ve velice špatném stavu.

Soustředěným úsilím jednotlivých správ FMNO se podařilo opravit hangár č. 18 z 1. světové války a hangár č. 17 z první republiky a uvést je do stavu vhodného pro expozice. Zároveň byly zbudovány i venkovní prostory pro rozměrnější exponáty. V té době Letecké muzeum vystavovalo kromě letadel také těžkou bojovou techniku a prostředky protivzdušné obrany státu. Nová podoba expozice byla veřejnosti představena 8. září 1988 zároveň s velkým leteckým dnem na letišti ve Kbelích.

V demokratických poměrech

V březnu roku 1990 odešel plk. Jaroslav Janečka do zaslouženého důchodu a jeho místo zaujal plk. gšt. Vladimír Remek. Shodou okolností došlo krátce potom k prudkému nárůstu sbírkových předmětů, hlavně těžké bojové techniky. Tento stav zcela paralyzoval činnost muzea, protože velká část z přibližně 550 kusů techniky rušených útvarů byla umístěna v prostorách Leteckého muzea.

Naštěstí se v roce 1992 podařilo získat nové depozitáře v rušeném vojenském výcvikovém prostoru Lešany. Tam se začala těžká bojová technika pomalu odvážet. Problémy s chodem muzea vyvrcholily na podzim roku 1994 propuštěním nebo přemístěním většiny z 12 stálých zaměstnanců Leteckého muzea. Dokonce se uvažovalo o stálém uzavření muzea a o nastolení v podstatě depozitního režimu. Nastalou krizi pomohl vyřešit Ing. J. Janečka, který se dočasně ujal vedení muzea a vypracoval novou koncepci pro další sezony.

Letecké muzeum bylo v roce 1995 zcela oproštěno od těžké bojové techniky a většiny protiletadlových prostředků, tyto exponáty byly přesunuty do nově vznikajícího Vojenského technického muzea v Lešanech. Letecké muzeum nově vzniklé prostory zcela využilo pro prezentaci československého letectví. V létě 1995 byla dokonce otevřena nová expoziční hala H-220, která byla převážně věnována historii ČSA. Nicméně velice vážná personální a prostorová situace přetrvávala. Přibývalo rozměrných exponátů a ubývalo pracovníků, kteří by je měli ošetřovat. Došlo také k vážnému poškození střešní krytiny hangáru H-18, takže musel být uzavřen a většina letadel byla vystěhována.

Rozvoj a nové hangáry

Zásadním zlomem v situaci Leteckého muzea byl nástup nového ředitele VHÚ pplk. Aleše Knížka v září 2002. Na všechna muzea VHÚ se přestalo nahlížet jako na obtížný přívěsek, ale naopak začala být chápána jako základní kámen smyslu činnosti této instituce. To se projevilo v okamžitém přílivu financí do nových projektů muzeí a hlavně ve zvýšeném důrazu na kvalitu sbírek a jejich evidenci.

Tak mohla být ve Kbelích již v říjnu 2003 otevřena zcela nová expozice v bývalém kinosále H-88. Tento hangár je vůbec jedním z prvních, který byl do Kbel přenesen z Chebu již v roce 1919. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru spatřit letouny, které v něm stály již ve dvacátých letech minulého století, ve zcela nově pojeté expozici.

Hned na jaře příštího roku byl obdobným způsobem zrekonstruován historický hangár H-18. V něm expozice plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až po rok 1938. Interiéry obou hangárů kladou důraz na celkový dojem a atmosféru doby, zároveň umožňují prohlídku vystavených exponátů bez rušivých momentů, což byla hlavní vada původních expozic. Dalším krokem byla v roce 2009 renovace obdobného historického hangáru H-87, kde je v současné době umístěna expozice 2. světové války. Nicméně stále přetrvávají problémy s umístěním exponátů, velká část je vystavena pod širým nebem a velice trpí povětrnostními vlivy. Leteckému muzeu stále chybí několik hangárů, aby mohlo důstojně prezentovat své sbírky.

V současné době má Letecké muzeum Kbely 2 251 sbírkových předmětů, které se váží k letectví, kosmonautice, parašutismu a meteorologii. Z těchto předmětů je však vystaveno v expozicích pouhých 298 kusů. V evidenci Leteckého muzea se nachází 278 letadel všech druhů, vystaveno je 124 strojů, a to nejen ve Kbelích. V expozici naleznete i oba typy prvních proudových stíhaček nasazených ve 2. světové válce, Me-262 Schwalbe, jako v jediném muzeu na světě! Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje 12 letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu.

9.4.2 Stálá expozice

Expozice Leteckého muzea se z původního jediného hangáru v roce 1968 postupně rozrostla na stávajících pět hangárů se stálými expozicemi, sál pro příležitostné výstavy a na rozsáhlé venkovní výstavní prostory.

V současnosti je v jednotlivých hangárech a na venkovních plochách vystaveno celkem 128 letadel, téměř 50 motorů a desítky dalších částí letadel, jako jsou vrtule, přístrojové vybavení, letecká výzbroj a další komponenty. Kryté expozice jsou doplněny figurínami v dobové výstroji pro létající i pozemní personál, automobily a dalším vybavením nezbytným pro zabezpečení letového provozu.

Československé letectvo 1918–1924

Hangár zakladatele Leteckého muzea Kbely plukovníka Jaroslava Janečky

Hangár typu Hart je vůbec jeden z prvních postavených ve Kbelích, kam byl převezen z Chebu již v roce 1919. Během 2. světové války jej německá armáda přebudovala na kinosál a pro tyto účely se používal až do počátku 80. let minulého století. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru ve zcela nově pojeté expozici spatřit letouny, které v něm stály již ve 20. letech minulého století.

Hangár byl při slavnostním otevření pojmenován po zakladateli muzea plukovníku Ing. Jaroslavu Janečkovi. Ve druhém ročníku Národní soutěže muzeí získal Vojenský historický ústav za záchranu a zpřístupnění této památky cenu Gloria musaealis v kategorii Muzejní počin roku 2003.

K nejvýznamnějším exponátům patří francouzský stíhací letoun SPAD VII z období 1. světové války a první vojenský letoun československé konstrukce Letov Š-2. Expozice je doplněna ukázkou letecké dílny včetně dobového vybavení a součástí letadel.

Československé letectvo 1925–1938

Hangár spoluzakladatele Leteckého muzea Kbely Jana Sýkory

Historický hangár rakouské konstrukce typu Wagner, jeden z prvních, který byl postaven na kbelském letišti po vzniku Československa. Pro expoziční účely byl poprvé zprovozněn v roce 1988. Další opravy a vybudování nové expozice proběhly v roce 2004.

Při znovuotevření v roce 2004 byl hangár pojmenován po spoluzakladateli a dlouholetém restaurátorovi Leteckého muzea panu Janu Sýkorovi, díky jehož dovednosti a péči dnes můžeme obdivovat mnohé vystavené historické letouny.

Expozice v tomto objektu plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až do roku 1938. Ke strojům symbolizujícím vývoj a úspěchy našeho letectví patří především standardní československá stíhačka našeho letectva před 2. světovou válkou – Avia B-534, dále první dopravní letoun československé konstrukce Aero A-10, vítězný letoun II. ročníku rychlostních závodů o cenu prezidenta republiky – Aero A-18C dosahující maximální rychlosti 275 km/h, ale i další význačné typy domácí konstrukce a výroby.

Letectví 2. světové války

Hangár generála Karla Janouška

Jde o druhý hangár typu Wagner využívaný Leteckým muzeem a zároveň jeden ze tří hangárů tohoto typu dochovaných na letišti ve Kbelích. V průběhu let 2007 a 2008 utrpěl hangár devastující škody náporům větrných smrštů Kyrill a Emma. Ve druhé polovině roku 2008 prošel generální opravou, po jejímž dokončení v něm byla vybudována nová stálá expozice 2. světové války.

Při příležitosti slavnostního otevření v červnu 2009 byl pojmenován po generálu Karlu Janouškovi, který v letech 1940–1945 působil ve funkci generálního inspektora československého letectva ve Velké Británii.

Expozice prezentuje zejména letouny a další předměty vztahující se k činnosti československých letců. Jde zejména o sovětské letouny – bitevní Iljušin Il-2m3 a stíhací Lavočkin La-7, dále britské cvičné stroje De Havilland DH-82 Tiger Moth a Nordyn Harvard Mk.II. či francouzský cvičný Morane Saulnier MS-230. Cennými exponáty jsou také německý proudový letoun Messerschmitt Me 262B a německá řízená puma Fritz X.

Proudové letouny 1. generace

Hangár č. 17 typu Pícha byl standardním hangárem československé konstrukce ve 30. letech minulého století. Na kbelském letišti se dodnes dochovalo několik hangárů tohoto typu. Hangár byl pro výstavní účely poprvé zprovozněn v roce 1988 a až do roku 2008 zde byly vystaveny letouny a další předměty z období 2. světové války.

Po opravě hangáru č. 87 v něm našly svoje místo stroje reprezentující proudové letouny 1. generace, z nichž některé vznikly již v letech 2. světové války a zbývající záhy po jejím skončení. V současné době jsou zde umístěny letouny Avia S-92 (v Československu sestavený Messerschmitt Me 262A), britské stíhačky Gloster Meteor F Mk.8 a De Havilland Vampire FB Mk.6, sovětský stíhací Jakovlev Jak-17 a americký cvičný Lockheed T-33.

Cvičné poválečné letouny

Expozice se nachází v hangáru č. 43. Hangár systému Pícha stojí poblíž hlavního vchodu muzea, zároveň přiléhá k ploše 24. základny dopravního letectva Kbely. Hangár nabízí návštěvníkům expozici cvičných proudových letounů z poválečné doby.

V hangáru je k vidění polský letoun PZL TS-11 Iskra, vedle něj stojí československý letoun Aero L-29; „Delfína“ využívaly k výcviku všechny státy Varšavské smlouvy kromě Polska (to upřednostnilo svůj vlastní letoun Iskra). Dále je zde k vidění cvičná verze MiGu-15 (UTI) a čtveřici doplňuje legendární Aero L-39 Albatros. V tomto případě jde o letoun ve speciální kamufláži připomínající 40. výročí prvního vzletu L-39 a také konstruktéra Jana Vlčka, který Albatros vytvořil.

Délka hangáru č. 43 je přes 50 metrů a hloubka přes 11 metrů. Pochází z první poloviny 30. let a stojí stále na tomtéž místě, jako v době svého vzniku. Původní je jeho nosná konstrukce, která prošla renovací. Hangár byl plechový a i nyní je opláštěn stříbrně zářícími deskami. Hangár byl těžce poškozen na konci druhé světové války, při náletu amerických letadel. První nálet se uskutečnil v březnu 1945, druhý 16. dubna 1945.

Československé letectvo po roce 1945

Tento dosud největší expoziční hangár byl postaven po skončení 2. světové války na místě čtyřech bombardováním zničených hangárů typu Pícha. Od založení muzea až do roku 1988 byl jediným expozičním hangárem muzea.

Ve vstupním prostoru hangáru je instalována výstava Letadla a létání ve Kbelích, která připomíná slavné okamžiky našeho letectva v letech 1918–1938, období okupace i poválečný vývoj vojenského letectva s přihlédnutím k historii letiště a současnosti základny. V závěrečné části je shrnuta historie Leteckého muzea a pohled na jeho možný vývoj v budoucnosti.

V hangáru samotném se nachází téměř 60 letounů a množství dalších sbírkových předmětů, dokumentujících vývoj československého vojenského, dopravního a sportovního letectví po roce 1945. Období budování vojenského letectva po 2. světové válce zastupují stíhací letouny Avia S a CS 199, dopravní Aero C-3A, bitevní Avia B-33 a některé další stroje. Mladší historii představují Jak-23, řada migů počínaje MiGem 15 a 17 přes MiG-19 až po MiG-21 a MiG-23. V expozici nechybějí ani proslulé československé konstrukce Aero Ae-45, Let L-200 Morava, československé vrtulníky, známé stroje Zlin a vrchol československého leteckého průmyslu Aero L-29 Delfín a L-39 Albatros.

Z prostorových důvodů jsou v tomto objektu připomenuty i meziválečné tradice československého letectví. Toto období zde reprezentuje akrobatický stroj Avia Ba-122 “krále vzduchu” Františka Nováka a jediný obojživelný letoun ČSA – Saunders Roe Cloud. Závěr je věnován podílu Československa na kosmickém výzkumu. Vystavena je návratová kabina kosmické lodi Sojuz 28 spolu se skafandrem jediného československého kosmonauta Vladimíra Remka.

Hangáry Staré Aerovky

Jedná se o výstavní prostory v historických hangárech č. V a VI v areálu Stará Aerovka na letňanském letišti, jež byly v rámci programu Kulturní dědictví a současné umění zrekonstruovány díky grantu z EHP a Norských fondů. Hangár č. V byl postaven v rámci budování nových prostor pro firmu AERO v letech 1940–1941. Po rekonstrukci je v něm umístěna expozice bombardovacích a bitevních letounů a stíhacích bombardérů z období od 2. světové války až do 80. let minulého století. Je zde umístěn letoun Aero C-3A (Siebel Si-204), trup bombardovací verze Aero C-3B, přední část sovětského letounu Petljakov Pe-2, letouny Suchoj – Su-7, Su-22.

Hangár č. VI je historicky prvním hangárem firmy AERO k sestavování a zalétávání letadel. Původně byl vybudován již v roce 1920 na jihovýchodním okraji kbelského letiště, v průběhu výstavby nového areálu pro firmu AERO na jihovýchodním obvodu letiště v Letňanech byl demontován a přemístěn do nových

prostor. Nyní je zde expozice historie firmy Aero. Hlavními exponáty je čtveřice letounů, z nichž nejstarší, stíhací Aero A-18 z roku 1923, vzletl na nebe právě z tohoto hangáru. Doplnují jej neméně cenné prototypy letounů L-29 Delfín ve verzi XL-29-2, L-39 Albatros ve verzi X-02 a L-159 Alca.

Venkovní expoziční prostor

Již od počátku existence muzea byly některé letouny, zejména pro jejich rozměry, vystaveny pod širým nebem. Také tato expozice prošla řadou proměn, naposledy v roce 2007. Nyní je rozdělena na několik částí.

V jedné jsou vystaveny dopravní a transportní letadla a vrtulníky. Vystavené stroje doplňují výstavu Letadla a létání ve Kbelích a zároveň dokumentují historii dopravního letectva Armády České republiky a zdejší 24. základny dopravního letectva. Dalším významným exponátem umístěným na ploše je první proudový letoun používaný ČSA – Tupolev Tu-104. Zároveň jde o nejrozměrnější stroj ve sbírkách muzea. Mezi další letouny vystavené venku patří stroje významných typů západní konstrukce, vystavené pro srovnání s technikou používanou naším letectvem. Závěrečná část je pak věnována bojovým letounům řady Mikojan-Gurjevič a Suchoj používaných československým a českým vojenským letectvem od počátků 50. let 20. století až do doby zcela nedávné.

Létající exponáty

Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje několik letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu. Mezi nejznámější patří dvouplošník Aero C-104S, aerotaxi L-200 Morava, Zlíny Z-126 a akrobatický Z-226. V akci je můžete spatřit například při zahájení sezony v Leteckém muzeu či během Tankového dne ve Vojenském technickém muzeu Lešany. Bývají však i ozdobou dalších leteckých dnů.

MAPA LETECKÉHO MUZEA KBELY

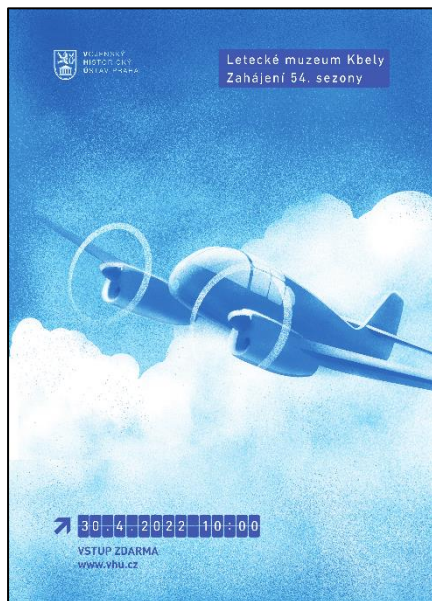
9.4.3 Výstava

Od roku 2013 mohou zájemci navštívit výstavu „Letecká výroba na území Čech a Moravy v letech 1939 – 1945“ umístěná v hangáru č. 40. Výstava seznamuje návštěvníky nejen se začleněním československého leteckého průmyslu do systému německého válečného zbrojení, ale i s přeměnou výrobních programů řady dalších továren, které se dosud leteckou výrobou vůbec nezabývaly.

Kupříkladu i bývalé textilky vyráběly součásti do letadel. Výstava představuje celou řadu sbírkových předmětů, které se doposud ukrývaly v depozitářích. Expozice připomíná rovněž nálety na centra protektorátního leteckého průmyslu i odbojovou činnost českých dělníků a konstruktérů.

9.4.4 Akce pro veřejnost

Letecké muzeum Kbely bylo v sobotu 30. dubna 2022 otevřeno do nové muzejní sezóny. V rámci otevření se mohli návštěvníci seznámit i s novými přírůstky ve sbírkách muzea.

Jedním z nejatraktivnějších exponátů je letoun Aero L-29 Delfín. Pro sbírky Leteckého muzea Kbely byl letoun zrekonstruován ve státním podniku LOM Praha. Jedná se o legendární cvičný proudový letoun vyráběný v poválečném Československu, který byl vyvinut koncem 50. let, stroj nyní představovaný pochází z počátku 60. let.

Veřejnost si může nyní prohlédnout i jasně modrozlutý exponát vrtulníku WSK SM-2. Jedná se o polský stroj z konce 50. let. Novinkou je i další vrtulník – střední víceúčelový vrtulník Mil Mi-8P „Hip“. Do sbírek Leteckého muzea ho předala 24. základna dopravního letectva Praha-Kbely. Jedná se o speciální dopravní vrtulník uzpůsobený pro přepravu až osmnácti pasažérů a posádky. Byl vyroben v roce 1983 v burjatském závodě v Ulan-Ude v tehdejší Sovětské svazu. V rámci 24. základny létal až do října roku 2017, poté byl nabídnut do sbírky VHÚ a v listopadu 2021 byl do ní oficiálně převeden.

Návštěvníkům se v expozicích LM Kbely představuje i další zrekonstruovaný exemplář, a to fotogrammetrický dvoumotorový vrtulový letoun Avia Av-14FG (Iljušin Il-14FG), který byl vyroben v Československu v polovině 50. let 20. století. I tento letoun prošel renovací, a to v podniku VTÚ Letectva a PVO. Přepravu pasažérů zajišťoval letoun Aero Ae-45, což bylo aerotaxi vyráběné v poválečném Československu od konce 40. let. Pro sbírky Leteckého muzea Kbely zrekonstruovala tento stroj Česká aviatiká s. r. o. Letoun našel své definitivní umístění v expozici letadel Aero na Staré Aerovce.

9.5 VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY

Mezi obcemi Krhanice a Lešany u Týnce nad Sázavou, v prostoru bývalých dělostřeleckých kasáren, se od roku 1996 nachází expozice Vojenského technického muzea. V současné době ji tvoří více než 700 historických tanků, kanonů, motocyklů, obrněných, nákladních a osobních vojenských vozidel, raketová technika, spojovací a ženijní prostředky a logistický materiál pocházející z období od roku 1890 až do současnosti.

9.5.1 Historie

Vojenské technické muzeum Lešany je nejmladší součástí Vojenského historického ústavu Praha. Nachází se asi 40 km jižně od Prahy na levém břehu řeky Sázavy, poblíž malé vesnice Lešany, nedaleko Týnce nad Sázavou. Objekt, ve kterém sídlí muzeum, má zajímavou historii.

V letech 1943–1945 zde byla vybudována pobočka koncentračního tábora Flossenbürg. Barákový tábor se stal součástí rozsáhlého německého výcvikového prostoru zbraní SS („SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen“). Němci byl využíván jako kárný tábor pro provinilé příslušníky zbraní SS a také pro potřeby SS-Panzergranadier Schule Kienschlag, neboli školy pro tzv. pancéřové granátníky, jejíž velitelství bylo umístěno v plicním sanatoriu v nedaleké Prosečnici.

Po ukončení války fungovaly Lešany po dobu několika měsíců jako zajatecký tábor pro příslušníky wehrmachtu a zbraní SS. V polovině června 1945 zde bylo internováno na 15 000 německých zajatců. V rámci poválečného odsunu sudetoněmeckého obyvatelstva byl na podzim 1945 v Lešanech zřízen internační tábor, který sloužil k soustředění internovaných Němců před jejich odsunem do Německa.

Po roce 1948 i 1989

Po únorovém převratu, kdy nový komunistický režim začal tvrdě nakládat se všemi svými odpůrci, bylo na podzim 1948 rozhodnuto o zřízení tábora nucených prací v lešanském středisku. Tento tábor plnil svou funkci od ledna do léta 1949. Objekt následně krátce sloužil v rámci tzv. „řecké akce“. Byly zde ubytovány řecké děti, které se nacházely na našem území v průběhu řecké občanské války. Do dubna 1950 táborem prošlo celkem 4 000 osob.

V květnu 1950 tábor znovu převzalo ministerstvo sociální péče a obnovilo činnost tábora nucených prací. Již v listopadu ale objekty převzala československá armáda, čímž začala éra vojenské posádky Lešany. Zpočátku zde byla dislokována 33. protitanková brigáda, po jejím zrušení v roce 1968 zůstal jen 217. protitankový pluk a do uvolněných kasáren byl přemístěn 362. dělostřelecký a 9. protiletadlový pluk z posádky Písek. Ten byl vystřídán v polovině 80. let 103. praporem chemické obrany z Liberce.

Kasárenské objekty byly přiděleny Historickému ústavu Armády České republiky v únoru 1995. Tomu předcházela jednání mezi vedením ústavu a Generálním štábem AČR o využití celého objektu, v němž již tou dobou byla, po redislokaci 217. protitankového pluku a 103. praporu chemické obrany na Slovensko v roce 1992, uložena část historické techniky. Po zrušení posledního lešanského útvaru (9. dělostřeleckého pluku) byly zahájeny práce na využití celého rozsáhlého areálu. Tři bývalé autoparky a několik desítek správních budov a skladů se záhy proměnily na depozitáře pro uložení sbírkových předmětů jednotlivých fondů spravovaných Historickým ústavem AČR.

Dalším krokem bylo využití autoparku zrušeného 9. dělostřeleckého pluku a přilehlého prostoru k prezentaci bohatých sbírek pozemní techniky široké veřejnosti. Touto fází úprav byla zahájena výstavba lešanského muzea. Umístění muzea mimo Prahu s sebou přineslo dostatek prostoru pro vystavení více než šesti stovek exponátů, od motocyklů, velitelských a nákladních vozidel, tanků, obrněných transportérů přes dělostřeleckou, protiletadlovou raketovou techniku až po spojovací a ženijní prostředky, logistický a další materiál, který sloužil pro potřebu pozemních vojsk.

Od první expozice k současnosti

Již v roce 1996 byla v Lešanech otevřena muzejní expozice, zatím pouze formou instalovaného depozitáře. Po roce 1999 se začal obraz muzea podstatně měnit. K základům expozice, které se vytvářely v letech 1996 až 1999, se postupně budovala v jednotlivých halách rozměrná dioramata, která přibližují návštěvníkům muzea jednotlivé etapy ve vývoji československé armády od roku 1918 a v chronologické zkratce také zachycují nejdůležitější historické události v našich dějinách, zatím do roku 1962.

Kromě toho muzeum staví na tradicích a snaží se ukázat také technický um několika generací československých konstruktérů minulého století. V současné době jsou návštěvníkům sbírky prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky, ale také na volném prostranství.

Mezi nejcennější exponáty muzea patří zejména sbírka československých vojenských dopravních prostředků z let 1918–1939, unikátní kolekce děl systému ŠKODA a motocyklů JAWA. Z období studené války patří mezi zajímavé exponáty raketová technika a také tanky z výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy a armád NATO.

Každým rokem jsou sbírky muzea doplňovány o nové přírůstky, velká péče je věnována jejich restaurování do zcela původního stavu. Většina vozidel, tanků, obrněných transportérů a motocyklů je pojízdná a často se využívá v programu dynamických ukázek. Tradičními akcemi se stalo jarní zahájení návštěvnické sezony a Tankové dny pořádané na konci letních prázdnin. Expozičním pojetím se muzeum hlásí k nejmodernějším trendům prezentace sbírek technického charakteru. Vzorem jsou od samého počátku britská muzea, která v současné době udávají tón ve vývoji světového muzejnictví v této oblasti.

9.5.2 Stálá expozice

Sbírky jsou široké veřejnosti prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky a na volném prostranství. Rozsahem a složením svých sbírek, v nichž je zastoupen nejeden světový unikát, se toto muzeum řadí mezi nejvýznamnější evropské instituce svého druhu.

Hala č. 1: období let 1918–1938

Hala původně sloužila pro garážování 122mm raketometů vz. 70 “GRAD”, kterými byl vyzbrojen dělostřelecký pluk. Do současné podoby byla expozice přepracována v letech 1999–2000 a pro veřejnost zpřístupněna 27. května 2000. Po vstupu do haly se návštěvníci ocitnou na nádvoří bývalých kasáren rakousko-uherské armády, na kterém mohou vidět například 50cm minomet soustavy STOREK. Je to největší konstrukce brněnské Storkovy strojírny. Jediný vyrobený kus byl v letech 1917–1918 zkoušen rakousko-uherskou i německou armádou, do výzbroje však zaveden nebyl.

Dalšími zajímavými sbírkovými předměty v této části expozice jsou námořní a dělostřelecké miny. Dělostřelecká výzbroj východní fronty 1. světové války je prezentována ruským 107mm polním kanonem vyrobeným v Japonsku. Výzbroj československých legií bojujících v letech 1. světové války v Rusku je prezentována ruským 7,62cm horským kanonem vz. 09 z Putilovské zbrojovky. V další části expozice návštěvník prochází kolem dobové autodílny, spojovací ústředny a celé řady předválečných velitelských a nákladních automobilů a motocyklů, které jsou, včetně figurín ve stejnokrojích, zasazeny do věrného prostředí první republiky. Mezi nejceněnější exponáty patří hasičský automobil PRAGA L, jehož podvozek byl vyroben v roce 1926.

Unikátní je především kolekce třínapravových vozidel PRAGA AV, ŠKODA 903 a TATRA 26/52, kterou nelze spatřit v žádném jiném muzeu. Dalším zajímavým exponátem je zásahový automobil PRAGA AN, který sloužil v roce 1938 u jednotek Stráže obrany státu. Po okupaci byl zabaven a používán gestapem. Předválečné střední vojenské nákladní automobily reprezentuje zejména PRAGA RV, která byla československou armádou objednána v roce 1935. Toto vozidlo mělo na svou dobu ojedinělé jízdní vlastnosti a jako jeden z nejmodernějších typů naší armády se stalo synonymem krizového období předmnichovského Československa.

Příznivci motocyklů zde najdou celou řadu různých předválečných značek, kterými byla vybavena československá armáda. Velmi zajímavý je např. robustní motocykl PRAGA BD 500 konstruktéra J. F. Kocha. Do výzbroje převzala československá armáda celkem 79 motocyklů tohoto typu. Vývoj československé tankové techniky ze začátku 30. let 20. století představuje tančík MU-4 ze Škody Plzeň, který byl projektován a vyroben pro „účinnou vozbu“ v roce 1933. Do výzbroje československé armády nebyl zařazen z důvodu zavedení konkurenčního tančíku vz. 33 z ČKD Praha. Posledním přírůstkem této haly je dokonale zrenovovaný tančík PRAGA Stvr m/37, dodávaný do Švédska.

Hala č. 2: období let 1939–1943

Tato hala, podobně jako následující, původně sloužila pro garážování 152mm samohybných kanonových houfnic vz. 77 “DANA”, které byly ve výzbroji dělostřeleckých oddílů 9. dělostřeleckého pluku od začátku 80. let až do roku 1994. Do své současné podoby byla hala reinstalována v roce 2001. Tematicky je zde expozice rozčleněna do třech prostorů. V první části návštěvník prochází bunkrem, který symbolizuje obranná opatření Československa proti útoku ze strany Německa ve druhé polovině 30. let. Nejdůležitější částí těchto opatření byl právě pevnostní systém, který se budoval od roku 1935.

Práce na výstavbě opevnění v Československu byly ukončeny předčasně počátkem října 1938, poté co československá vláda na nátlak svých politických spojenců přijala tzv. „Mnichovskou dohodu“. „Lešanský bunker“ je vybaven plynovými a dýmovými filtry, které byly vyrobeny firmou CHEMA v roce 1938. Výzbroj tvoří 7,92mm těžký kulomet ZB vz. 37. V roce 2009 byla tato část expozice doplněna o předválečný československý tank LT vz. 35. Po službě u Pluku útočné vozby 2 ve Vyškově (v období okupace v německé armádě pod označením PzKpfw 35(t)) se po ukončení války dostal jako součást válečné kořisti do USA (Aberdeen) a do své vlasti se vrátil až v říjnu 2008. Je důkazem vynikající úrovně československého předválečného průmyslu.

Druhá část haly je věnována období Protektorátu Čechy a Morava. Vystavené exponáty jsou včleněny do jednotlivých dioramat. Návštěvník zde najde kromě německých prostředků především protektorátní produkci největších českých zbrojovek a automobilek pro německou armádu. Prezentován je další příklad produkce tankové techniky od firmy ČKD (BMM – Böhmisch-Mährisch Maschinenfabrik). Její lehký tank LT vz. 38 byl zaveden do výzbroje československé armády a po okupaci byl vyráběn pod označením PzKpfw 38(t) pro německý wehrmacht.

Od roku 1944 zahájila BMM výrobu stíhače tanku pod označením Jagdpanzer 38(t) „Hetzer“. Vystavený stíhač se dostal zpět do expozice v roce 2006, po téměř ročním restaurování. Následující část expozice je věnována vozidlům z protektorátní produkce Škody Mladá Boleslav a Tatra Kopřivnice. V garáži

návštěvník uvidí dřevěnou kabinu těžkého nákladního automobilu TATRA-111, která se pro potřeby německé armády vyráběla už v roce 1942. Velmi cenným exponátem je ŠKODA typ 956. Toto vozidlo s pohonem 4×4 i přes nesporné kvality nebylo sériově vyráběno.

Poslední část expozice připomíná účast českých a slovenských dobrovolníků v bojích v severní Africe. Československé jednotky (Čs. pěší prapor 11. – Východní, později reorganizovaný na Čs. 200. lehký protiletadlový pluk – Východní) proslul hlavně svým statečným bojem v obleženém libyjském Tobrúku. Vystavený automobil BEDFORD MWC 15-cwt je jednou z několika málo dochovaných tzv. „water tanks“, které sloužily na severoafrickém bojišti. Jednotky německého Afrika-Korpsu představuje vozidlo HORCH 108 s lafetovaným protiletadlovým kanonem vz. 38. Německého spojence, italskou armádu, připomíná dělostřelecký tahač SPA TL 37 automobilky FIAT.

Hala č. 3: období let 1944–1945

Poprvé mohli návštěvníci zhlédnout halu v této podobě na konci května 2002. Tematicky je expozice rozdělena do dvou částí. V první, která má bílý podklad, jsou instalována dioramata, symbolizující boje v zimních podmínkách na východní frontě. Návštěvník zde najde celou řadu exponátů z výzbroje německé armády, jako například unikátní 10,5cm bezzákluzový kanon L.G. 42, který byl v malém počtu vyráběn především pro německé výsadkové jednotky a pro útvary Luftwaffe.

Vedle je německý 15cm raketomet NEBELWERFER, který používal rotační rakety zajímavé konstrukce – přední část byla tvořena raketovým motorem uzavřeným tryskovým dnem s 26 šikmými tryskami, v zadní části byla umístěna bojová hlavice. Před ním stojí kolopásový motocykl NSU-HK 101, který byl schopen jízdy i ve velmi těžkém terénu. Sovětské samohybné dělostřelectvo je zastoupené samohybným kanonem SU-76 a 152mm kanonovou houfnicí ISU-152, která se na frontě objevila až v závěru 2. světové války.

Návštěvník zde také může vidět jednu z nejobávanějších zbraní – raketomet „Kat'uška“ s označením BM-13 umístěný na podvozku amerického vozidla STUDEBAKER US-6. Mezi nejcennější exponáty této haly patří technika, která byla ve výzbroji 1. čs. armádního sboru v SSSR, jehož základ byl formován v roce 1942 v sovětském Buzuluku. Obrněný automobil BA-64B pochází z výzbroje tankového praporu 1. čs. samostatné brigády. Z celkového počtu 10 kusů se do osvobozené vlasti vrátilo celkem 6 vozidel.

Ve druhé části expozice se návštěvník ocitne na plzeňském náměstí, které je 6. května 1945 zaplněno americkou válečnou technikou. Velké dioráma připomíná návštěvníkům postup 3. americké armády generála Pattona do Čech a osvobození území západně od demarkační čáry Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice. Návštěvníci mají možnost spatřit kromě jiného i americký střední tank SHERMAN M 4A1, který je vyzbrojen 76,2mm kanonem, a třínápravový nákladní automobil s náhonem na všechna kola GMC 353. Zajímavá je i vojenská verze amerického motocyklu HARLEY-DAVIDSON WLA. Poslední novinkou této haly je americký stíhač tanků M-36 JACKSON.

Hala č. 4: období let 1945–1950

Technika a vybudovaná dioramata v této hale představují složité období Československa od ukončení války do konce 50. let. Základ expozice tvoří dvě kolony vozidel. V první koloně, ve směru prohlídky, je seřazena britská technika, která představuje příjezd Čs. samostatné obrněné brigády z Francie na naše území a její začlenění do výzbroje poválečné československé armády. Bohužel ve druhé polovině 50. let byla z ideových důvodů tato „západní“ technika ničena. Z původní výzbroje brigády se ve sbírce muzea dochoval pouze kolový obrněný automobil HUMBER, který je zde vystaven, a vrak tanku CROMWELL, který se nachází v depozitáři muzea. Další vystavená britská válečná technika byla přivezena v posledních několika letech z Velké Británie a výrazně doplňuje celou expozici.

Dioramata ve druhé části haly svou symbolikou červené oblohy a zatýkaných osob ukazují konec demokratického systému v Československu a nastolení nového komunistického režimu. Toto období reprezentuje zejména TATRA 600 „Tatraplán“. První sériový vůz byl vyroben v červnu 1948 a pro své kvality byl exportován do 17 zemí světa. Je zde také k vidění motocykl JAWA 250 „Pérák“. Tento název získal díky na svou dobu pokrokovému odpružení obou kol. Jeho výroba byla zahájena v roce 1946 a svou moderní koncepcí předstihl ostatní světové typy s dvoudobým motorem. Prvním poválečným vozidlem vyráběným mladoboleslavskou Škodou byla ŠKODA 1101 Tudor.

Hala č. 5: období let 1950–1962

Reinstalace této haly skončila v roce 2004. Celá expozice přibližuje návštěvníkům období 50. let, které bylo hlavně ovlivněno studenou válkou mezi „východem“ a „západem“. První část haly symbolizuje budování socialismu v Československu a představuje naši armádu, která byla od roku 1955 členem Varšavské smlouvy. Na začátku haly je postavena replika bunkru. Po komunistickém převratu začala armáda opět udržovat pevnostní objekty na naší západní a jižní hranici. 85mm pevnostní kanon vz. 44/59, který je vystaven v „palebné poloze“, byl původně namontován v pevnostním objektu nedaleko moravské obce Šatov.

Na tvrdou unifikaci československé armády na sovětskou výzbroj a techniku doplatily kromě jiných projektů také prototypy terénních vozů ze Škody Mladá Boleslav. Zde stojí vedle sebe Škoda 998, obojživelník verze 972, radiovůz a velitelská verze 973 „Babeta“. Tento velitelský vůz považují odborníci za jeden z nejlepších terénních vozů své doby. Výroby se ale bohužel nedočkal. Z dalších zajímavostí lze v této hale vidět Tatru 805 Komando, což je speciální úprava klasické Tatry 805, která byla pro potřeby výsadkových jednotek československé armády přepravována v nákladních kluzácích.

Těsně před „železnou oponou“ stojí známý polopásový obrněný transportér OT-810, který vznikl rekonstrukcí německého válečného transportéru a vyráběl se na přelomu 50. a 60. let na Slovensku v PPS Detva. Po překonání „hraničního pásma“ se návštěvník dostane na „západ“, kde najde příklady vojenské techniky z výzbroje některých armád členských států NATO. Německý Bundeswehr představuje lehký nákladní automobil UNIMOG S 404 se spojovací nástavbou. Britský zbrojní průmysl je zde zastoupen dvěma kolovými obrněnými vozidly FERRET a SARACEN a také letounem AUSTER v kamufláži belgického letectva.

Českého návštěvníka určitě překvapí umístění československých motocyklů do této „kapitalistické části“. Jde o soubor motocyklů JAWA, které byly od roku 1957 dodávány finské a švédské armádě. Pro jízdu na sněhu byly vybaveny lyžemi.

Hala č. 6: Ostravská operace – „tanková bitva“ (březen–duben 1945)

Tato hala původně sloužila 9. dělostřeleckému pluku. Byla zde garážována spojovací, velitelská a průzkumná vozidla velitelské baterie. Od září 2002 do února 2003 se hala stavebně upravovala a následně byly zahájeny práce na dioramatech. Pro veřejnost byla tato první interaktivní expozice v lešanském muzeu zpřístupněna v srpnu 2003. Expozice je věnována Ostravské operaci, která patřila mezi nejtěžší operace závěru 2. světové války.

Sovětská a československá vojska musela překonat nejen složitý horský a zalesněný terén, ale i zdolat celý obranný systém vybudovaný na přístupech k Ostravě v období předmnichovské republiky. Návštěvník prochází zákopem ve směru postupu sovětských a československých jednotek, na bojišti po obou stranách je umístěna celá řada bojové techniky. V polovině expozice návštěvník podchází sovětský střední tank T-34/85, nouzový východ tanku je otevřen a osvětlen, takže je možné vidět praktický celý řidičský a bojový prostor včetně jeho obsluhy.

V závěru expozice se návštěvník dostává do obranných pozic německé armády, vpravo je v palebné pozici německý střední tank Pz.Kpfw. IV a vlevo k palbě připravený německý protitankový kanon PaK 40 ráže 75 mm. Nakonec návštěvník vstoupí do pevnostního objektu, který je příkladem použití československého pevnostního systému německou armádou na konci 2. světové války. Kromě věrného prostředí je hala také ozvučena několika zvukovými okruhy, od dělostřelecké a raketometní palby před vstupem do haly přes řev tankových motorů až po střelbu pěchotních zbraní ze střílen bunkru.

Hala č. 7: Protiletadlové dělostřelectvo

Hala původně sloužila, spolu s vedlejší halou č. 8, jako sklad vojenského materiálu, který byl určen pro mobilizačně vytvářené jednotky 217. protitankového pluku. Dnes jsou zde instalovány protiletadlové kanony a různé přístroje pro řízení palby, které byly určeny k zjišťování základních údajů pro vedení protiletadlové palby. Kromě protiletadlových kanonů vyrobených v závodech Škoda v meziválečném období je zde umístěna také celá řada kanonů vyrobených především v Německu, ale i ve Francii a Velké Británii. Mezi nejceněnější exponáty patří zejména výrobky již zmiňovaných Škodových závodů. Vystaven je zde např. 7,65cm protiletadlový kanon 8/700. Jde o zbraň, která byla konstruována pro zahraničního zákazníka koncem 20. let dvacátého století a měla sloužit jak proti vzdušným, tak i pozemním cílům.

Největší prostor je věnován protiletadlovým kanonům, které byly používány v průběhu 2. světové války. Návštěvník zde najde známý německý protiletadlový 88mm kanon vz. 37 i jeho modernizovanou verzi vz. 41. Ta byla určena k palbě na těžké spojenecké bombardéry operující ve velkých výškách. Boje našich vojáků na Středním východě a v severní Africe symbolizuje 40mm protiletadlový kanon Bofors. Tento legendární kanon byl jednou z nejúspěšnějších zbraní svého druhu. Během 2. světové války ho používaly prakticky všechny zúčastněné armády. Francouzský zbrojní průmysl je zde zastoupen 25mm PLK Hotchkiss, který byl také používán československými vojenskými jednotkami ve Francii na začátku války. Z dalších zajímavostí lze vidět německý ústřední zaměřovač vz. 40. Toto zařízení sloužilo k výpočtu prvků střelby, které byly přenášeny elektrickým zařízením na kanony. Po roce 1945 tyto zaměřovače sloužily také v československé armádě u protiletadlových baterií, které byly vyzbrojeny 88mm PLK vz. 37 a 105mm PLK vz. 38.

Velkou raritou je plně automatizovaný československý 100mm kanon PLK čs-R-11, který byl vyvrcholením vývojové řady protiletadlových zbraní konstruovaných ve Škodových závodech na počátku 50. let dvacátého století. Technické parametry tohoto kanonu znamenaly ve světovém měřítku absolutní špičku. V tomto období ale již éra těžkého protiletadlového dělostřelectva končila a úkoly protivzdušné obrany ve středních a velkých výškách přebíraly protiletadlové rakety. Sériová výroba těchto kanonů tak nebyla povolena.

Hala č. 8: Děla systému ŠKODA (1890–1935)

Pro muzejní účely byla hala v současné podobě zpřístupněna v roce 1999. Její celý prostor je věnován různým dělostřeleckým prostředkům, které byly vyrobeny ve Škodových závodech pro potřeby rakousko-uherské armády, později československé armády, ale také pro export v letech 1890–1935. V současné době se zde nachází nekompletnější sbírka produkce jedné z největších předválečných zbrojovek v Evropě.

V roce 1890 vzniklo v plzeňské Škodovce zbrojní oddělení s původním programem výroby lodních děl, které mělo za cíl oprostit tehdy budované válečné loďstvo monarchie od závislosti na dodávkách z ciziny. Kromě toho obrátilo svůj zájem také k vývoji polních děl. Díky zkušenostem s lodními děly se podnik dostal brzy mezi špičku světových zbrojařských závodů. Škoda průkopnický usilovala o konstrukci polních a horských děl s brzdovratným zařízením a v konkurenčním souboji s vídeňským Arsenalem o používání hlavnové oceli. Špičkovou světovou kvalitu představovala také těžká pozemní děla, z nichž se bohužel žádné na našem území nedochovalo.

Uvnitř osmé haly je instalováno přes 40 kusů polních a horských kanonů, houfnic a minometů. Exponáty jsou umístěny chronologicky, návštěvník tedy může postupně sledovat vývoj v konstrukci děl systému ŠKODA. Před vstupem do hlavní části je možné vidět také dělostřeleckou municí různých ráží. Mezi nejceněnější exponáty patří 7,5cm polní kanon z roku 1890 se zákluzem hlavně, který byl určen pro tovární zkoušky. Tento kanon se stal základním typem pro všechna další děla Škodových závodů. Kromě polních kanonů je zde možné vidět i 10,5cm polní houfnice vz. 13 a 14, které umožnily Škodovce prosadit se na zahraničních trzích.

Velké úspěchy podnik slavil také svými horskými děly. Jde o speciální druh děla, které mělo umožnit bojovou činnost v těžce přístupném horském terénu, a návštěvník zde najde hned několik různých typů. Příkladem je vystavená 10cm horská houfnice vz. 16/19 se zákluzem hlavně. Dělo mělo velmi dobré vlastnosti a bylo zavedeno nejen do výzbroje československé armády, ale také exportováno do zahraničí. Jedním z netypických horských děl je vystavená 15cm horská houfnice vz. 18. Svou masivní konstrukcí a mohutnou ráží byla ve světě horského dělostřelectva zcela ojedinělá. Ve Škodových závodech byla houfnice vyvíjena v průběhu 1. světové války, vyroben byl však pouze jediný kus.

Vedle dioramatu konstrukční kanceláře Škody stojí 10cm lehká houfnice vz. 14/19. Jde o nejceněnější exponát celé dělostřelecké sbírky VHÚ. Houfnice byla na začátku 20. let dvacátého století zmodernizována z původního vz. 14 a zavedena do výzbroje československé armády. Až do roku 1939 byla nejrozšířenějším dělem v její výzbroji. Vystavená houfnice doprovázela na poslední cestě dva prezidenty – T. G. Masaryka v roce 1937 a Václava Havla v roce 2011.

Hala č. 9: Expozice spojovacího vojska

Hala věnovaná spojovacímu vojsku byla otevřena 30. září 2007 u příležitosti 90. výročí vzniku spojovacího vojska. Za den jeho vzniku bylo stanoveno datum založení telegrafní rot československých legií v Rusku, což bylo právě 30. září 1917. Expozice je umístěna v jednom z nejstarších objektů Vojenského

technického muzea Lešany, který pochází ještě z období 2. světové války. Od počátku 50. let do poloviny 80. let dvacátého století tento objekt sloužil jako opravárenské dílny kolové techniky. Následně, až do roku 2007, byl značně zchátralý využíván Vojenskou správou budov jako sklad nepotřebného materiálu. První část expozice představuje chronologický přehled vývoje československého spojovacího vojska, ztvárněný několika dioramaty, například interiérem vagonu telegrafní rotý československých legií v Rusku. Zde je možné vidět kupříkladu francouzský telefonní přepojovač C 1918 nebo ruský polní telegrafní přístroj konstrukce Siemens.

Spojovací prostředky československé předválečné armády prezentují zejména telefonní přepojovač Standart Electric a rádiový přijímač RP 20, vyrobený ve Vojenských telegrafních dílnách Kbely.

Vitrína před „zemljankou“ je věnována agenturním stanicím domácí i zahraniční výroby. Po dobu okupace českých zemí byly stanice využívány různými odbojovými organizacemi pro vedení zpravodajské války proti Německu. Vystavený rádiový přijímač PENTO například používalo Zemské velitelství Obrany národa v Praze.

Přímo v „zemljance“ je pak umístěn spojovací materiál, který byl používán československými jednotkami v SSSR. Vystavena je sovětská rádiová stanice RBM, ale i americký telefonní přístroj EE-8, dodávaný v průběhu 2. světové války do SSSR.

Druhá část expozice prezentuje přehled historického vývoje spojovacích prostředků. Exponáty jsou umístěny ve vitrínách a důraz je kladen zejména na prezentaci předválečných spojovacích přístrojů z produkce Vojenských telegrafních dílen Kbely. Velmi zajímavá je i unikátní kolekce československých přístrojů z let 1945 až 1955.

Hala č. 10: Expozice raketového vojska

V roce 2009 vznikla úpravou bývalé nedokončené mycí linky vojenské techniky zatím poslední výstavní hala – tzv. „raketová“. Hlavní část výstavního prostoru je věnována odpalovacím zařízením taktických a operačně-taktických raketových kompletů sovětské výroby, které byly ve výzbroji raketového vojska ČSLA od počátku 60. let do poloviny 90. let dvacátého století. Představovaly symboly studené války mezi „Východem“ a „Západem“.

Návštěvníci si zde mohou prohlédnout odpalovací zařízení 2P16 s raketou 3R8 (FROG-3), 9P113 s raketou 9M21 (FROG-7), 9P129 s raketou 9M79 (SS-21 SCARAB), 9P19 a 9P117 s raketami 8K14 (SCUD-B) a 9P71 s raketou 9M714 (SS-23 SPIDER). Pro srovnání konstrukce sovětských poválečných a německých válečných kapalných raketových motorů je vystavena část spalovací komory rakety V-2 a motor 9D21 rakety SCUD-B. Příznivci raketové techniky se mohou detailně seznámit s konstrukcí operačně-taktické rakety 8K14 (SCUD-B) nebo porovnat raketový motor na kapalně pohonné hmoty s motorem na tuhé palivo. K tomuto účelu je v přístavku haly vystavena maketa a výukový řez rakety SCUD-B a řez taktické rakety 9M21 (FROG-7). Prostor je věnován i dalšímu druhu raketové techniky – protitankovým řízeným střelám. Ty jsou prezentovány všemi druhy protitankových řízených střel několika generací, které sloužily v bývalé ČSLA v 60. až 80. letech minulého století, ale i typy řízených střel používaných současnou Armádou ČR.

Unikátem je odpalovací zařízení na podvozku GAZ-69, nesoucí protitankové řízené střely první generace 3M6 ŠMEL zavedené do výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy na konci 50. let dvacátého století.

Přístřešky a volné prostranství

Kromě výstavních hal je celá řada exponátů, pocházejících zejména z období studené války, umístěna pod přístřešky a na volném prostranství. Návštěvník si zde může porovnat konstrukce tanků z výzbroje bývalé Varšavské smlouvy, například IS-3, PT-76, T-34/85, T-54/55, T-72, s tanky západní provenience, jako jsou britský CENTURION Mk.9, americké tanky M47, M48A5, M60 a také první poválečný německý tank LEOPARD 1.

Největším lákadlem pro příznivce tankové techniky je ale určitě mohutný izraelský tank Merkava Mk.1 s motorem umístěným v přední části. Při jeho konstrukci bylo vše podřízeno hledisku přežití osádky.

Hojně je zde zastoupeno samohybné a reaktivní dělostřelectvo. K vidění je např. SU-100, 122mm samohybná houfnice 2S1 „GVOZDIKA“, 203,2mm samohybný kanon 2S7 „PION“, 240mm samohybný minomet 2S4 „TULPAN“, ale také 152mm ShKH vz. 77 „DANA“ a 122mm raketometem vz. 70 „GRAD“, kterými byl vyzbrojen bývalý lešanský dělostřelecký pluk.

Zájemcům o protiletadlovou techniku jsou zde prezentovány prakticky všechny protiletadlové raketové komplety, které byly ve výzbroji útvarů protivzdušné obrany státu (PVOS) i protiletadlových útvarů pozemního vojska bývalé ČSLA.

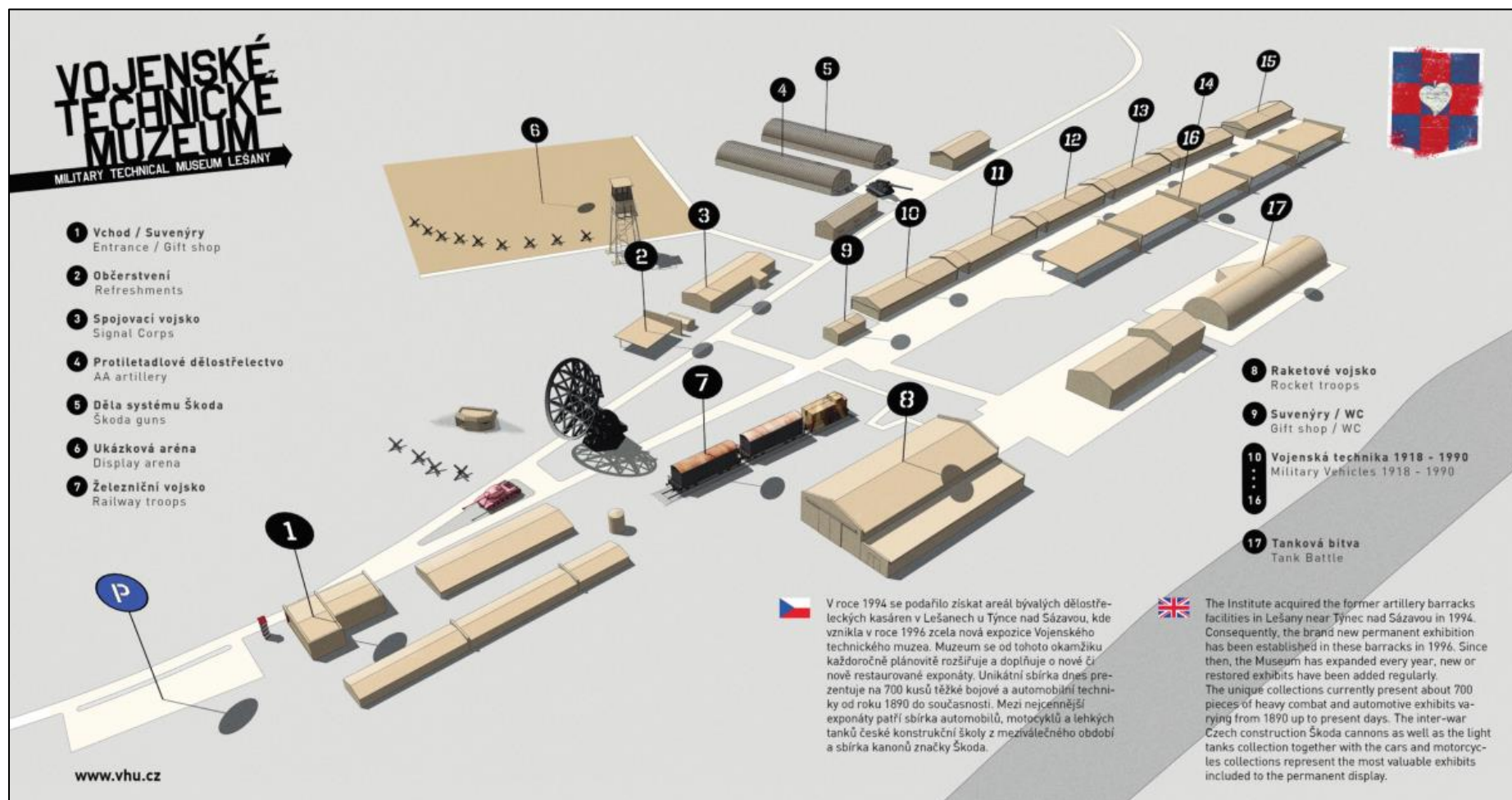
Expozice železničního vojska

Od roku 2009 se součástí lešanského muzea stala také venkovní expozice železničního vojska. Základ tvoří 170 metrů dlouhé kolejové pole postavené na dřevěných pražcích a dvě výhybky. Na kolejích zatím stojí 6 různých železničních vagonů, které sloužily pro vojenské účely. Nejstarším z nich je krytý vagon vyrobený ve francouzském Lunéville v roce 1909, který byl v průběhu 2. světové války součástí radarového vlaku německé Luftwaffe (radar Würzburg Riese). Velmi zajímavý je také velitelský vůz německého válečného obrněného vlaku BP 42 a především dva vagony sloužící k transportu a laboraci munice pro německé 800mm kanony Dora a Gustav.

Poválečné období je zastoupeno například dieselmechanickou lokomotivou T-211.0 s motorem Tatra 111A z roku 1958. Lokomotiva po dlouhá léta sloužila ve vojenských skladech Mikulovice u Jeseníku.

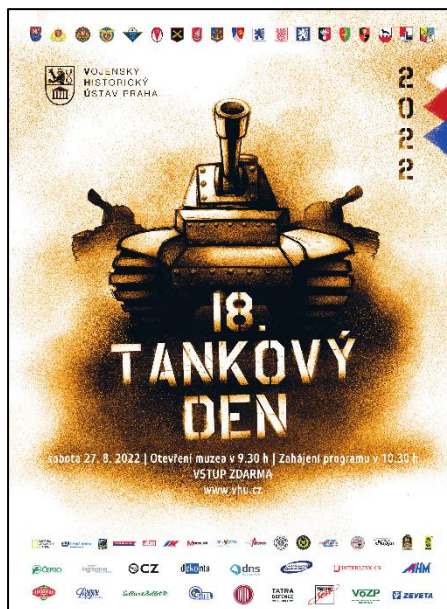

MAPA VOJENSKÉHO TECHNICKÉHO MUZEA LEŠANY

9.5.3 Akce pro veřejnost

Tankový den

V sobotu 27. srpna 2022 si mohly tisíce diváků, kteří se sešli v ochozech zdejší arény, dostatečně užít již 18. Tankový den pořádaný VHÚ Praha. K vidění byly desítky vojenských vozidel jezdících přímo v aréně, vrcholem pak byla ukázka z bitvy druhé světové války, ze západní fronty.

Na úvod Tankového dne pozdravil všechny návštěvníky ředitel VHÚ Praha, brigádní generál Aleš Knížek. Zároveň všechny příznivce vojenské historie pozval na podzim do nově rekonstruovaného Armádního muzea Žižkov. Návštěvníky i účastníky Tankového dne pozdravil také náměstek ministryně obrany Daniel Blažkovec.

Úvodní defilé obstaral historický československý tank Lt-38 s vlajkou České republiky, následován tankem T-72M4CZ s vlajkou NATO. V aréně vojenského technického muzea se poté představily nové přírůstky do sbírky VHÚ.

Jednalo se nejprve o dva motocykly Hradní stráže, které byly používány pro slavnostní příležitosti a které doprovázely prezidenta republiky – konkrétně šlo o stroj JAWA z druhé polky 80. let a motocykl BMW, který byl využíván v 90. letech, tedy v době, kdy úřad zastával Václav Havel.

Významným a respekt budícím exponátem, který mohli diváci vidět poprvé, bylo sovětské samohybné dělo SU-76. To bylo restaurováno již v minulých letech, ale protože se v předchozích dvou letech Tankový den kvůli covidovým omezením nekonal, veřejnost se s ním naživo mohla seznámit až nyní. Stroj patřil s výrobou přesahující 14 000 kusů k nejpoužívanějším v druhé světové válce, pokud jde o tento typ těžkého vozidla.

Dalším zajímavým přírůstek bylo švédské samohybné dělo Sav m/43. To vzniklo na podvozku československého předválečného tanku Lt-38. Kanón měl ráži 105 mm a zrestaurovaný kus výtečně doplňuje sbírku čs. tanků předválečné výroby, kterou VHÚ Praha disponuje.

Dále byl k vidění dělostřelecký radiolokátor SNAR 2, obrněný transportér OT-64 SKOT „Cigaňa“, velkou pozornost vzbudil prototyp českého kolového obrněného transportéru ZUBR. Ten byl vezen bude na vozidle Tatra Multilift. Jednalo se o poslední příklad českého transportéru, jenž byl vyvíjen v našich závodech na Moravě. Do výroby se však již nedostal.

V prezentaci těžké techniky se dále představily stroje jako např. německý tank Leopard 1, v Československu vyrobený předválečný tank LTP, druhoválečný německý stíhač tanků Hetzer či obrněný transportér HKL. Početná byla ukázka amerických strojů: tank M4 Sherman a stíhač tanků M36 Jackson, představila se vozidla Dodge M43 Ambulance Truck, 4 x Ford M151 MUTT (Military Utility Tactical Truck) a rovněž jeden ze základních tanků americké armády, tank M-48 Patton. K vidění byla i sovětská technika, konkrétně tank T-34.

Dále do arény vjela početná kolona amerických vozů Jeep a také vozidla značky Tatra. Pozornost si nepochybně zasloužilo i vozidlo Titus, které by se mělo v naší armádě objevit již v následujících letech. Jedná se o těžké obrněné šestikolové vozidlo s různými možnostmi využití. Je vyráběno právě se spoluprací s firmou Tatra.

Po ukázkách vojenské techniky následovala bojová ukázka, konkrétně střet německých sil s Američany v druhé světové válce – šlo o zobrazení bojů v tzv. Falaiské kapse v srpnu 1944 ve Francii. Boje předvedli členové KVH Gardekorps a KVH 16. Obrněná divize. Boje byly okořeny efektními výbuchy a častým dýmem, k vidění byl i plamenomet. Diváci posléze odměnili účastníky dlouhým potleskem. K vidění byly také vojenské tábory KVH Black Lions a 5th Special Forces Group Airbornes.

9.6 OSTATNÍ EXPOZICE VHÚ PRAHA

Vedle tří hlavních muzejních složek – Armádního muzea Žižkov, Leteckého muzea Kbely a Vojenského technického muzea Lešany - nabízí VHÚ Praha návštěvníkům ještě další výstavní místa se stálými expozicemi.

Národní památník hrdinů heydrichiády

Národní památník hrdinů heydrichiády a místo smíření při katedrálním chrámu sv. Cyrila a Metoděje Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku založili v roce 1995 manželé Jaroslav a Eva Šuvarští. VHÚ Praha převzalo v roce 2017 památník do své správy.

V nově zbudované prostoru bezprostředně před kryptou kostela vzniklo muzeum a pietní místo odkazující na boj sedmi československých parašutistů s německou přesilou, který proběhl dne 18. června 1942. V kryptě chrámu se po tři týdny ukrývalo sedm vojáků v utajení, včetně Jana Kubiše a Josefa Gabčíka z výsadkové operace ANTHROPOID, během tzv. heydrichiády.

VHÚ Praha instaloval v roce 2022 současnou expozici, která sleduje dějinný vývoj od Mnichovské dohody, přes vznik Protektorátu Čechy a Morava, nástup Reinharda Heydricha k moci, k přípravám a provedení operace ANTHROPOID až k boji v kostele a kryptě sv. Cyrila a Metoděje. Pozornost je také věnována sokolským odbojářům a členům pravoslavné církve, jež parašutistům aktivně pomáhali. Expozice je v českém a anglickém jazyce a doplňují ji nejen unikátní sbírkové předměty, ale také dobové audiovizí. Krypta má pietní charakter a uzavírá celou expozici. Nacházejí se v ní busty sedmi československých vojáků s jejich životopisy. Autorem bust je akad. soch. Milan Benda.

Jízdárna ruzyňských kasáren

Pietní místo v jízdárně ruzyňských kasáren je jedno z nejpatrnějších míst české novodobé historie. Právě zde docházelo po příchodu Reinharda Heydricha do protektorátu Čechy a Morava v září 1941 k popravám vedoucích představitelů domácího odboje.

Jízdárna se nachází v areálu vojenského útvaru, který je součástí spojovacího vojska Armády České republiky. Patří mezi nejautentičtější místa naší novodobé historie. Díky citlivému zásahu předního českého restaurátora akademického malíře Jana Živného se podařilo uchovat v původní podobě stěny, v nichž jsou dodnes patrné stopy po kulkách německých popravčích čet. Podobu pietnímu místu vtiskli akademický malíř Pavel Holý z VHU a architekt Stanislav Marek. Na výrazné tváři památníku tvořeného jmény všech popravených se podílel rovněž archivář Archivu hlavního města Prahy Vojtěch Šustek.

Jízdárna ruzyňských kasáren se do našich dějin poprvé neblaze zapsala 17. listopadu 1939, kdy zde strávilo své poslední okamžiky před popravou devět studentských funkcionářů. Šlo o vůbec první použití „sonderbehandlungu“ (tedy likvidace bez soudu) na území protektorátu. Během 1. stanného práva po příchodu Reinharda Heydricha bylo v prostoru jízdárny popraveno zastřelením či oběšením 247 osob. Byli mezi nimi i vedoucí představitelé nejvýznamnější odbojové organizace Obrana národa.

K prvním popraveným patřili vůbec první generálové československé armády postavení za protektorátu před popravčí četou Josef Bílý a Hugo Vojta. Jejich jména zanedlouho doplnili generálové František Horáček, Mikuláš Doležal, Oleg Svátek či Václav Šára. Mezi popravenými vysokými důstojníky byl rovněž podplukovník Ladislav Preininger či jeden z proslulé trojice Tří králů českého odboje plukovník Josef Balabán. Mezi prvními byl v jízdárně popraven i náčelník České obce sokolské Augustin Pechlát.

Přesné místo, kde umírala elita předválečné armády, se podařilo identifikovat v rámci přípravy dokumentárního projektu k výročí atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha připravovaného ve spolupráci České televize a VHU. Stavební úpravy přeměnily původní vojenské skladiště do podoby pietního prostoru odpovídajícího významu událostí, jež zde proběhly. Díky dlouholetému úsilí Generálního štábu Armády České republiky a příslušníků spojovacího vojska o připomínání si významných historických kapitol naší armády se podařilo vytvořit důstojné pietní místo.

9.7 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO ŠKOLY

Jednou z primárních funkcí muzejních institucí je umožnit každému přístup k veřejným sbírkám prostřednictvím vzdělávací komunikace. Jedná se o podobu neformálního vzdělávání. Vzniká tak vztah mezi muzeem a návštěvníkem, potažmo školou. V ideálním případě se jedná o harmonický vztah založený na partnerství. Cílem je respektování a naplňování společného poslání, role, využití přístupů, metod, strategií a učebního obsahu obou partnerů.

Muzea, která se snaží vybudovat obdobný vztah se školou, pracují s obsahem svých sbírek v přímé úměře k obsahu rámcově vzdělávacího programu. Z tohoto důvodu také vznikla v roce 2021 v rámci Odboru muzeí VHÚ Praha skupina muzejní pedagogiky. Tým tvoří zkušení lektori, historici a speciální pedagog. Skupina muzejní pedagogiky připravuje metodické podklady pro kulturně-vzdělávací aktivity, které probíhají ve vybraných objektech VHÚ Praha a zajišťuje jejich realizaci.

Armádní muzeum Žižkov

Tým muzejních pedagogů vychází z principu „hands-on“. Pod tímto pojmem se skrývá svobodné dotýkání se sbírkových předmětů. To samozřejmě ve většině případů sbírkových předmětů není možné, neboť se jedná mnohdy o nenahraditelné unikáty, a proto jsou nahrazovány přesnými replikami. VHÚ Praha v nových expozicích Armádního muzea Žižkov připravil mnoho populárně-naučných aktivit, návštěvníci si mohou v expozicích potěškat obdobné zbraně jako neandrtálci, římsí vojáci či husité. Naleznou odpovědi na otázky, jak fungovala za Velké války poštovní služba a co s prostřednictvím jí lidé posílali. Děti zjistí, zda by unesly zavazadlo vojáka z první nebo druhé světové války a mnoho dalších zajímavostí z vojenské historie. Získané znalosti si děti i dospělí mohou ověřit prostřednictvím kvízů a her na dotykových obrazovkách. VHÚ Praha klade velký důraz na odstraňování tvrdých i měkkých bariér, proto jsou interaktivní prvky v expozicích maximálně přizpůsobeny osobám se speciálními návštěvnickými potřebami.

Veškeré interaktivní prvky jsou zapojeny do připravených vzdělávacích programů pro školní a zájmové skupiny. Armádní muzeum Žižkov nabízí lektorované programy pro dětské návštěvníky z řad mateřských a také pro žáky

základních a středních škol. V rámci edukačních programů se děti i žáci dozvědí více o tom, jaká je cesta sbírkového předmětu, o české státnosti a především si rozšíří znalosti v oblasti vojenské historie prostřednictvím příběhů inspirovaných reálnými osobami. Tedy konkrétní válečné konflikty, osudové okamžiky a zároveň zázemí vojáků a období míru. Vzdělávací programy jsou realizovány v podobě práce s pracovními listy ve skupinách, nebo samostatně za asistence lektora. V rámci programu je využíván multisenzoriální přístup: vidím – slyším – dotýkám se => pamatuji si, tedy kombinace práce s haptickými modely (například kopie sbírkových předmětů), názornými předměty a výkladu přizpůsobeného dané skupině. Žáci pracují v/s expozicí a prezentují získané znalosti spolužákům.

Vzdělávací programy Armádního muzea Žižkov pro mateřské školy a 1. stupeň základních škol

Český lev se schovává v muzeu

Interaktivní program probíhající v expozici Nejstarší dějiny. Děti se zábavnou formou seznámí s muzeem a státními symboly.

Cílová skupina: MŠ (5-6 let), 1. st. ZŠ (1. a 2. tř)

Půjdeme spolu do muzea

Interaktivní program probíhající v expozici 1918–1938. Děti se zábavnou formou seznámí s muzeem a cestou sbírkového předmětu.

Cílová skupina: 3. a 4. tř. ZŠ

Vzdělávací programy Armádního muzea Žižkov pro 2. stupeň základních škol, odpovídající ročníky víceletých gymnázií a střední školy

Na úsvitu českých dějin

Interaktivní program probíhající v expozici Nejstarší dějiny. Žáci se prostřednictvím výkladu lektora, práce s pracovními listy a haptickými předměty seznámí s českými dějinami od nejstarších dob do období husitských válek.

Cílová skupina: 5., 6. tř. ZŠ

Nový věk – věk bouří

Interaktivní program probíhající v expozici Nejstarší dějiny. Žáci se prostřednictvím výkladu lektora, práce s pracovními listy a haptickými předměty seznámí s českými dějinami v období raného novověku.

Cílová skupina: 7. tř. ZŠ

Příběh Velké války

Žáci se seznámí s průběhem první světové války z několika různých perspektiv – československých legionářů, vojáků rakousko-uherské armády, členů odboje, ale i obyčejných lidí. Skrze skupinovou práci s exponáty, dobovými dokumenty a uměleckými díly v expozici věnované rokům 1914-1918 odhalí, jakým způsobem válka proměnila životy jejích aktérů.

Cílová skupina: 8., 9. třída ZŠ, SŠ

Jak jsem prožil/a druhou světovou válku

Prostřednictvím příběhů, které jsou vystavěny na základě osudů reálných osob, a práce v expozici se žáci seznámí s takzvanými malými a velkými dějinami druhé světové války.

Cílová skupina: 9. třída ZŠ, SŠ

Obrazy nepřitele

Prostřednictvím práce s dobovými plakáty se žáci seznámí s metodami propagandy v období po roce 1948.

Cílová skupina: 9. třída ZŠ, SŠ

Vzdělávací programy pro školy v Armádním muzeu Žižkov, jsou nabízeny od listopadu 2022. Do konce roku 2022 se lektorovaných programů a komentovaných prohlídek expozic AMŽ zúčastnilo 2 580 osob převážně z řad žáků a studentů.

Členové nově vzniklé skupiny muzejní pedagogiky zareagovali na omezení způsobená pandemií Covid-19 a připravili sadu pracovních listů pro rodiny s dětmi a školy dostupných na webovém portálu VHÚ Praha. Děti a žáci se poutavou formou seznámí s legionáři z Velké války nebo svatými patrony vojáků. Školní mládež si může rozšířit své znalosti o zajímavá a často opomíjená témata, jako jsou československé ženy v protinacistickém odboji za druhé světové války a

Židé v československé armádě a letectvu za druhé světové války. Na zájemce o starší dějiny čeká brožurka věnovaná dějinám vojenského zdravotnictví od středověku až po novověk. A kdo rád vyrábí věci z papíru, může sám sebe, nebo někoho blízkého ocenit vyznamenáním, postavit si řopík či vymalovat si rukávový znak.

V srpnu 2022 ve spolupráci s Národním muzeem, proběhl příměstský tábor Letem světem muzeem. V rámci celotáborové hry se děti seznámily s dějinami Prahy, významnými osobnostmi, které ovlivnily její vývoj a současnou podobu. Účastníci tábora navštívili vybrané objekty VHÚ Praha, Národního muzea a jiné významné pamětihodnosti v hlavním městě.

Národní památník hrdinů heydrichiády

Vzdělávací aktivity probíhají i v Národním památníku hrdinů heydrichiády. Program má podobu komentované prohlídky, která využívá pedagogické přístupy. Jedná se především o metodu EUR (evokaci – uvědomění si – reflexi) a tzv. sokratovskou metodu, při níž se vyučující snaží prostřednictvím vhodně kladených otázek přivést žáky k novému poznání. Po příchodu se skupina seznámí se sledovanou problematikou prostřednictvím zkrácené verze dokumentu Jana Kaplana SS-3. Poté třída navštíví autentické prostory, kde se ukrývali parašutisté, a vyslechne si výklad. Důraz není kladen jen na období od 28. května do 18. června 1942, ale na zasazení událostí do širšího kontextu. Žáci se poutavou formou dozvídají o osudech dalších spolupracujících osob, seznamují se s důsledky vypálení Lidic a Ležáků, jsou vybízeni ke kritickému zamyšlení nad jednáním a rozhodnutím sledovaných osob. Na závěr je poskytnut dostatečný prostor pro doplňující dotazy, reflexi a zpracování dojmů.

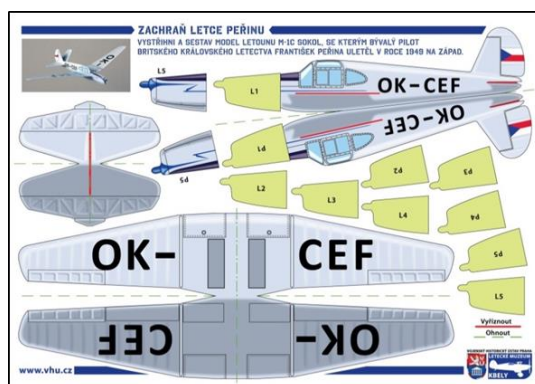
Jízdárna ruzyňských kasáren

Na základě nové expozice z podzimu roku 2021 byly připraveny dva lektorované programy. Program „Studenti a 17. listopad 1939“ sleduje říjnovou demonstraci v roce 1939 a následné restrikce v podobě uzavření vysokých škol a zatýkání studentů. Druhý vzdělávací program „První stanné právo“ seznamuje žáky s vybranými odbojovými skupinami a popravami spojenými s prvním stanným právem v období září 1941 – leden 1942. Prostřednictvím příběhů osob a dobových artefaktů si žáci osvojí důležitou část našich novodobých dějin. Cílem obou lekcí je přiblížit žákům základních a středních škol období od počátku nacistické okupace zbytků Československé republiky a vzniku Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939. Prostřednictvím příběhů osob a dobových artefaktů si žáci osvojí důležitou část našich novodobých dějin. Vzdělávací programy jsou postaveny na konceptu malých a velkých dějin. Malé dějiny reprezentují lidé, kteří v příběhu hráli zdánlivě nedůležitou roli, avšak i oni byli s událostmi oněch dní různou měrou konfrontováni. Právě osudy běžných lidí jsou propojeny s úděly studentů či odbojářů a vytváří pomyslný obraz oné doby.

Letecké muzeum Kbely a Vojenské technické muzeum Lešany

Edukativní aktivity se realizují i v dalších muzeích VHÚ Praha. V roce 2022 probíhaly v Leteckém muzeu Kbely i ve Vojenském technickém muzeu Lešany komentované prohlídky pro školní skupiny.

V Leteckém muzeu Kbely si mohli zájemci navíc zahrát i geocachingovou hru věnovanou legendárnímu československému letci Františku Peřinovi, který za druhé světové války sloužil u francouzského a britského letectva.

Peřina byl po komunistickém puči postaven mimo službu a v dubnu 1949 uletěl s manželkou za hranice. A právě v roce 1949 hra začíná. Úkolem hráče je pomoci pilotovi najít čtyři chybějící součástky do jeho letounu. Ty jsou ukryté v uzamčených schránkách v areálu muzea. K jejich otevření musí hráč znát číselné kódy, které získá po splnění úkolů. Každá nalezená součástka má také své číslo. Sériová čísla čtyř součástek pak tvoří poslední čtyřmístný kód pro otevření výherní schránky s odměnou (papírový model Peřinova letounu M-1C Sokol).

Tajemství vojenského kufříku

V minulých letech byly na internetových stránkách VHÚ Praha spuštěny dvě verze interaktivní online hry Tajemství vojenského kufříku. První hra byla věnována účasti československých vojáků v první světové válce s důrazem na odbojovou činnost československých legií. Druhý ročník byl pak zaměřen na československý zahraniční a domácí odboj během druhé světové války.

V roce 2022 zaměstnanci Odboru zahraničních aktivit, komunikace a propagace VHÚ Praha pracovali na nové, v pořadí již třetí hře, tentokrát zaměřené na účast jednotek československé a české armády v zahraničních vojenských operacích. „Badatelským úkolem“ každého hráče bude předměty a dokumenty v jím vybraném vojenském kufru či vaku prozkoumat a na základě otázek a práce s mapkou klíčových událostí rekonstruovat příběh vojáka (majitele kufru), který se zúčastnil jedné z níže uvedených zahraničních operací. Prostřednictvím získaných informací se může hráč s postavou blíže seznámit, pochopit, z jakého prostředí pocházela, co ji potkalo a co během zahraniční operace zažila. Zapojit se mohou jednotlivci, skupiny, školní kolektivy, ale i rodiče s dětmi. Hra je určena pro žáky 8. a 9. tříd základních škol a studenty škol středních. Její spuštění je naplánováno v průběhu školního roku 2023/2024.

Zapojení hráči z řad žáků a studentů budou moci volit z pěti možností:

- Příslušník operace Pouštní štít a Pouštní bouře (Saudská Arábie, Kuvajt)
- Příslušník mise UNPROFOR/UNCRO (Chorvatsko)
- Příslušník misí IFOR, SFOR, KFOR (Bosna a Hercegovina, Kosovo)
- Příslušnice operace ISAF (Afghánistán)
- Příslušník operace ISAF/RSM (Afghánistán)

9.8 Panelové výstavy před budovou Generálního štábu

Dne 24. března 2022 byla před budovou Generálního štábu AČR na Vítězném náměstí v Praze 6 slavnostně otevřena první z panelových expozic roku 2022, v celkovém pořadí již sedmdesátá první. V souladu s dlouhodobější koncepcí VHÚ Praha byla věnována dalšímu roku druhé světové války – 1942. Ten autoři výstavy, Jindřich Marek a Tomáš Jakl, výstižně charakterizovali jako počátek obratu ve válce, neboť přinesl poslední triumfy osy Berlín-Rím-Tokio. Již v druhé polovině roku 1942 se situace na bojištích začala sice pozvolna, ale jistě obracet ve prospěch armád protihitlerovské koalice, podporovaných i silicím odbojem v okupovaných evropských zemích. Na 22 panelech, jejichž působivé výtvarné řešení bylo dílem grafika Milana Syrového, autoři představili vývoj na frontách druhé světové války i místa nasazení československých vojáků a zmapovali také domácí odboj včetně atentátu na Reinharda Heydricha.

VHÚ Praha věnoval 80. výročí atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha i samostatnou výstavu ANTHROPOID, jejímiž autory byl Zdeněk Špitálník, Michal Burian a Petr Bjaček a která zachytila jednotlivé oblasti života v protektorátu. Autoři jej charakterizovali jako systém, který měl české obyvatelstvo zastrašit, aby bylo zcela pasivní k osudu vlastního národa. Výstava se věnovala také rodícímu se a silícímu odporu proti okupantům, a to jak uvnitř země, tak v čs. zahraniční armádě. Slavnostní vernisáž se za účasti mnoha významných hostů konala 26. května 2022.

Nezastupitelnou roli při přípravě atentátu měli členové Sokola, z nichž řada byla odhodlána za jakoukoli cenu pomstít smrt svých sokolských bratří. 160-letou historii této organizace připomněla výstava Tyršova sokolská brannost, zahájená 1. července. Její autor Michal Burian ve spolupráci s grafikem Zdeňkem Marešem akcentoval vztah členů Sokola k ozbrojeným silám.

Počátečnímu období válek o rakouské dědictví v českých zemích, a to letům 1740 až 1743, byla věnována výstava Vzhůru ku Praze!, zahájená 8. září 2022. Její název byl odvozen s ohledem na 280. výročí obléhání Prahy. Autoři Zdeněk Munzar a Kristýna Ansorgová předestřeli průběh jednoho z nejturbulentnějších období našich dějin – počátku vlády královny Marie Terezie, kdy s dědičnými nebo územními nároky vystoupili panovníci okolních států a české země se staly bojištěm, na němž se střetávali vojáci pěti armád.

V pořadí již 75. panelová výstava před budovou GŠ AČR byla zahájena 18. října 2022. Nesla název Se znakem červeného kříže a podtitul Vojenské zdravotnictví ve válečných konfliktech. Jejími autory byli pracovníci Oddělení vojenské historie VHÚ Praha pod vedením Petra Matějčka, Martin Flosman (Vojenský historický archiv), plk. Lucie Jarešová a mjr. Lada Ferkálová. Expozice zachytila vývoj vojenské zdravotnické služby od 2. poloviny 18. století, kdy se pod vlivem osvícenských reforem začal utvářet její základní systém, přes konflikty 19. století, jež vyústily v založení Červeného kříže a podepsání prvních Ženevských úmluv, až po účast českých lékařů v balkánských válkách, kde sbírali své první zkušenosti s válečnou chirurgií. V další části byly představeny poznatky získané během první světové války, a to nejen v řadách rakousko-uherské armády, ale i v rámci ruských legií, kde začala vznikat první opravdu československá organizace zdravotnické služby. Třetí část výstavy pojednávala o zdravotnické službě v jednotkách čs. zahraničního vojska na západní i

východní frontě a za Pražského povstání. Z poválečného vývoje byla zmíněna také účast čs. lékařů v korejské válce a nasazení zdravotníků AČR v bojových i humanitárních zahraničních misích a během pandemie covidu-19.

9.9 POSÁDKOVÁ MUZEA POD ZÁŠTITOU VHÚ PRAHA

Cílem projektu „Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha“ je vytvořit moderní nadčasová muzea jakožto živé posádkové instituce prezentující nejen útvary a jednotky samotné, ale i celou Armádu České republiky. V případě konkrétního muzea je záměrem představit návštěvníkům danou jednotku, útvar, posádku, armádní složku či službu, a to z historického i současného pohledu. V průběhu doby se výstavba posádkových muzeí stala jedním z významných úkolů VHÚ Praha. Za jejich realizaci odpovídá Odbor zahraničních aktivit, komunikace a propagace, v součinnosti s dalšími složkami ústavu. Na vytvoření expozice se podílí i samotný útvar, do procesu vstupují regionální muzea, archivy, pamětníci atd.

9.9.1 Nové posádkové expozice v roce 2022

Otevřením expozice Vojenské policie Praha v prostorách Hlavního velitelství Vojenské policie a expozice posádky Klatovy vstoupil projekt posádkových muzeí, připravovaných ve spolupráci s VHÚ Praha, do své druhé desítky.

Stálá expozice Vojenské policie Praha

Její otevření bylo původně naplánováno na začátek roku 2021 k 30. výročí založení Vojenské policie (VP). Součástí oslav tohoto jubilea měla být i výstava o historii VP před budovou Generálního štábu Armády ČR. Vládní proticovidová opatření a vrcholící druhá vlna pandemie covid-19 však měly za následek změnu harmonogramu. Výstava se dočkala otevření o půl roku později, v červenci 2021, expozice včetně kaple si na svou premiéru musela počkat až do minulého roku. Kromě přetrvávajících covidových omezení byla hlavním důvodem zpoždění změna jejího umístění v prostorách historické budovy bývalého Vojenského zeměpisného ústavu, dnes – mimo další složky Ministerstva obrany ČR – sídla Hlavního velitelství VP.

Slavnostní otevření stálé expozice Vojenské policie Praha proběhlo 6. května 2022 za přítomnosti ministryně obrany ČR Jany Černochové, náčelníka VP brig. gen. Miroslava Murčeka, ředitele VHÚ Praha brig. gen. Aleše Knížka a dalších významných hostů, především z řad Vojenské policie. Mezi pozvanými nechyběla ani autorka interiérů expozice architektka Iva Veselá.

Ačkoliv se o nutnosti vytvořit stálou expozici věnovanou historii VP diskutovalo již dříve, vybudování posádkového muzea inicioval až gen. Murček v roce 2019, ihned po svém nástupu do funkce náčelníka VP. Značnou zásluhu na realizaci tohoto záměru má rovněž bývalý vrchní praporčík VP št. prap. Zdeněk Hanák, který se na přípravě podílel i autorsky. Změny stavebních dispozic si vynutily zmenšení expoziční plochy a snížení počtu plánovaných panelů. V neposlední řadě došlo k zásadní úpravě vstupu do přilehlé kaple. Původně zamýšlený posuvný blok byl nahrazen jednokřídlým otočným panelem s nepřiznaným středovým uchycením. Instalovaný karusel tak slouží nejen jako vstup do kaple, ale může být využíván i jako výměnný výstavní panel. Finální řešení vzešlo ze spolupráce kaplana VP pplk. Davida Tomčíka a architektky I. Veselé.

Přestože ve srovnání s většinou dosud otevřených posádkových muzeí nejde o rozsáhlou expozici, podařilo se i na relativně malé ploše představit všechny důležité události z dějin VP. Expozice dokumentuje počátky Vojenské policie od historických kořenů, sahajících k polnímu četnictvu v československých legiích. Postupně se věnuje období od roku 1919 do roku 1938, kdy veškerou vojensko-policejní činnost vykonávalo československé četnictvo, druhé světové válce, snahám o obnovu VP a nalezení jejího místa ve struktuře poválečné armády, přerušeným únorovými událostmi roku 1948, složitému období Československé lidové armády, spojenému např. s působením neoblíbených hlídek TAI (Tanková a automobilová inspekce), až do znovuoobnovení vojenského policejního sboru po roce 1989. Nové kapitoly se začaly psát 21. ledna 1991, kdy byla rozkazem ministra obrany České a Slovenské Federativní Republiky číslo 76 vytvořena Vojenská policie.

Aby mohla být představena většina významných událostí a milníků z historie VP, byl do expozice naistalován multimediální interaktivní panel. Přehledné menu nabízí návštěvníkům audiovizuální materiály s tematikou každodenní činnosti VP nebo její působení v novodobých zahraničních operacích. V nich měli příslušníci VP obvykle podpůrnou roli, avšak například v Iráku a Afghánistánu působili samostatně, a to zejména při výcviku místních policejních sil. Na velkoformátových panelech jsou pak prezentovány především služby a schopnosti jednotlivých složek VP, počínaje policejní kynologií, dopravní, pyrotechnickou či kriminální službou a pohotovostními odděleními v sestavě regionálních velitelství VP přes činnost oddělení ochrany osob, doprovodů, odbornosti kriminalistické techniky a analýzy až po dnes tak aktuální službu v Aktivních zálohách VP.

Sbírkové předměty a historickou techniku zapůjčil do expozice VHÚ Praha. Mezi nejobdivovanější exponáty patří zrestaurovaný vojenský motocykl ČZ 175 z roku 1936, který sloužil prvorepublikovému četnictvu. Vystavena je nejen řada unikátních fotografií, ale i polní a slavnostní stejnokroje, předměty, přístroje a zařízení dokumentující činnost jednotlivých složek VP a rovněž osobní předměty příslušníků VP z jejich působení v zahraničních operacích AČR. VHÚ Praha se podílel také na zpracování textových a obrazových materiálů včetně tisku velkoformátových panelů. Na textové části, jejímž hlavním autorem je dlouholetý příslušník VP a autor knihy Vojenská policie JUDr. Ladislav Dolejší, spolupracovali taktéž historici VHÚ Praha Mgr. Tomáš Jakl a Mgr. Jan Šach.

Za finální podobou expozice stojí spolu s arch. Veselou i pracovníci VHÚ Praha nrap. Leoš Krejča, autor koncepce expozice a gestor celého projektu Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha, akademický malíř Pavel Holý jako spoluautor výtvarného řešení a grafik Jiří Král. Ten se podílel také na

výtvarném návrhu panelové výstavy z roku 2021 30 let Vojenské policie. Jeden z výrazných grafických prvků, který použil na panelech, je znak Vojenské policie – hořící granát s šesti plameny, jenž vychází ze symboliky používané polním četnictvem v čs. legiích v Itálii a čs. četnictvem v počátečním období první republiky.

K charakteristické podobě expozice přispívá černá barva interiérů, odvozená z barev příslušníků VP. Se sousedící kaplí jsou výstavní plochy kromě jednotného designu propojeny latinským nápisem „BEATI QUI CUSTODIUNT IUDICIUM IN OMNI TEMPORE“ (Blahoslavení, kteří střeží právo v každé době) ze žehnací stuhy Duchovní služby AČR. Ten byl použit spolu s insigniemi Vojenské policie na zavěšené borduře, lemující prostory expozice, a svým obsahem vlastně vyjadřuje poslání Vojenské policie. Naproti tomu kapli kromě nasvíceného kříže dominuje obrysová mapa světa, upomínající na nasazení příslušníků Vojenské policie v rámci novodobých zahraničních operací. Kaple bude sloužit nejen pro duchovní zastavení příslušníků VP, ale i jako pietní místo připomínající padlé vojenské policisty.

Stálá expozice Posádky Klatovy

S historií dragounů v Klatovech se bylo po dlouhá desetiletí možné seznámit pouze v místním Vlastivědném muzeu Dr. Karla Hostaše. To se změnilo v loňském roce, kdy byly v Klatovech krátce po sobě otevřeny hned dvě nové muzejní expozice.

První, poměrně velkoryse pojatá městská expozice je od září 2022 přístupná ve zrekonstruované jezuitské koleji. Ve své druhé části (první je věnována jezuitskému období, třetí, závěrečná patří současnosti) seznamuje návštěvníky s vojenskými dějinami klatovských vojenských jednotek dislokovaných v průběhu století právě v této rozsáhlé třípatrové budově, jež sloužila armádě bezmála 220 let.

Expozice otevřená v objektu klatovských kasáren 142. praporu oprav o měsíc později se na dragounskou, resp. Jezdeckou tradici zaměřuje spíše z obecnějšího hlediska. Zatímco městská expozice se primárně věnuje klatovským jednotkám, „vojenská“ zasazuje více či méně známé historické události spjaté s klatovskou posádkou do širších dobových souvislostí. Prostřednictvím reprodukcí historických předmětů ze sbírek VHÚ Praha prezentuje významné události, zajímavosti nebo

osobnosti spjaté s dějinami jezdeckých jednotek armády habsburské monarchie a posléze Československé republiky. Na jejich pozadí mapuje chronologicky dějiny dragounů, kyrysníků, švališerů, hulánů či husarů od roku 1762, kdy do Klatov přišel Šestý dragounský pluk hraběte Kolowrata, přes například Dragounský pluk 13, který byl posádkou v Klatovech v letech 1901–1914, či československý prvorepublikový Jezdecký, později Dragounský pluk 4 až po smutný rok 1948, kdy byla v Klatovech dislokována poslední jezdecká jednotka – Jezdecká korouhev 2.

Ve své druhé části expozice představuje historii klatovských útvarů po roce 1945, respektive 1948 v kontextu neustálých redislokací a organizačních změn. Stranou nezůstaly ani týlové, především opravárenské jednotky, na něž dnešní 142. prapor oprav Klatovy navazuje. Jednou z nich je i 2. prapor oprav techniky – poslední jednotka, která byla dislokována ve zmiňované jezuitské koleji, již opustila v roce 1992. Při tvorbě textů z tohoto období poskytly neocenitelné informace zachovalé útvarové kroniky bývalých prvosledových mechanizovaných, motostřeleckých, výsadkových či dělostřeleckých útvarů klatovské posádky.

Dnešní 142. prapor oprav se čestným názvem „Klatovských dragounů“ hrdě hlásí ke slavné minulosti svých předchůdců, přestože jeho úkoly jsou logicky odlišné. Proto za pozornost určitě stojí zajímavě řešené propojení minulosti se současností v případě revitalizace chodeb štábu velitelství praporu, která také proběhla v rámci projektu posádkových muzeí. Zvolené řešení, kdy reprodukce obrazů s dragounskými motivy byly zasazeny do masivních železných rámu s velkými šestihrannými maticemi, už na první pohled evokuje symbolické sepětí dnešních vojenských logistiků s historickými jezdeckými pluky. Ostatně i v logu posádkového muzea se objevuje jak jezdecký motiv – koňská podkova, tak ruční nářadí z útvarového znaku 142. praporu oprav.

Posádková expozice je rozdělena do dvou samostatných tematických bloků, pro něž byla zvolena odlišná grafická koncepce. V první části výtvarné ztvárnění panelů již na první pohled přiřazuje k dané jezdecké jednotce příslušné historické období. Panely z éry před rokem 1918 jsou v barvách černé a žluté, ty z období první Československé republiky využívají kombinaci červené, modré a bílé. A konečně panely z poválečného období, časů ČSLA a ze současnosti jako by „splývaly“ s místností, k čemuž přispělo i využití digitálního výřezu dlažby na jejich pozadí.

Ve čtyřech skleněných vitrínách v „dragounské“ části jsou vystaveny zajímavé sbírkové předměty z časů, kdy klatovská posádka patřila dragounům, a z dob povinné vojenské služby v ČSLA, nechybějí však ani artefakty dokumentující události poměrně nedávné, jakými byly například povodně v roce 1997 nebo odchod spojeneckých vojsk z Afghánistánu v roce 2021.

Připomenut je rovněž ve své době populární film Klatovští dragouni z roku 1937, který je z dnešního pohledu velmi ceněný vloženými dokumentárními záběry z manévru čs. armády (původní metráž filmu čítala 2820 metrů, z čehož na dokumentární materiál připadlo 300 metrů). Lze snad jen litovat, že samotní klatovští dragouni se na záběrech pouze mihnou.

Stálá expozice Posádky Klatovy vznikla díky iniciativě velitele praporu pplk. Michala Kadáše, bývalého mluvčího klatovského praporu Josefa Soutnera a jeho příslušníků rtm. Petry Mühlbacherové, rtm. Terezy Maškové a rtm. Miloslava Faifra. Na samotné realizaci se podíleli akademický malíř Pavel Holý a nrap.

Leoš Krejča z VHÚ Praha jako autoři návrhu expozice. O textovou část se podělili historici VHÚ Praha Mgr. Zdeněk Munzar a Mgr. Jan Šach s přispěním PhDr. Jaroslava Lánika, CSc., a PhDr. Karla Straky, Ph.D., a historika klatovského Vlastivědného muzea Jana Jiráka.

Veřejnosti bude expozice přístupna v rámci každoročně pořádaných dní otevřených dveří nebo po skončení pietních akcí věnovaných bývalým velitelům gen. Josefu Dostálovi a plk. Ladislavu Nedbalovi, které pravidelně probíhají u jejich pamětní desky na zdi Dragounských, dříve Jaselských kasáren.

9.10 ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ

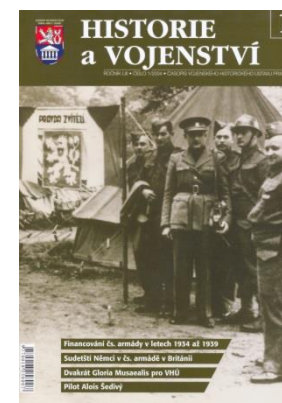
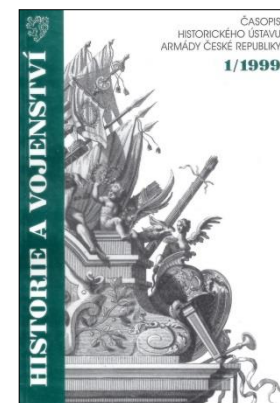
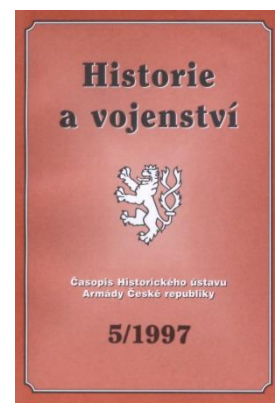
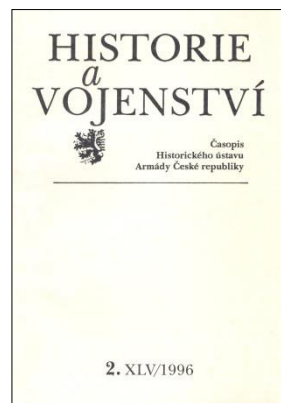
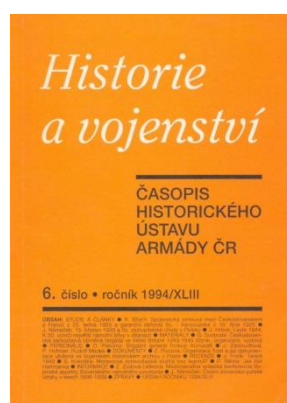
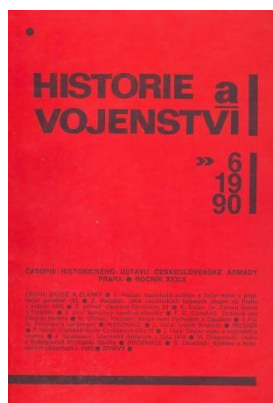
Časopis vydávaný Vojenským historickým ústavem Praha Historie a vojenství je jediným českým specializovaným vědeckým a recenzovaným periodikem v oblasti vojenské historie. Vychází čtyřikrát do roka, ve formátu A4 s barevnými a černobílými reprodukcemi.

Posláním časopisu je vědecké zpracování vojenské historie, především české a československé, s důrazem na 20. století, v celé její pestrosti, a to na základě původního archivního výzkumu. Publikovány jsou studie a materiály především k dějinám českého a československého vojenství, dále edice archivních dokumentů, statě o sbírkových předmětech, informace z muzeí a o výstavách v tuzemsku i zahraničí, konferencích či recenze a anotace nových knih a nekrology významných osobností českého a československého vojenství. U všech studií a článků, materiálů i edic dokumentů jsou publikována anglická resumé. Veškeré studie, články, materiály a edice musejí před případným publikováním projít recenzním řízením.

Časopis Historie a vojenství vychází od roku 1952, ale teprve po listopadu 1989 mohl začít zcela naplňovat programové vize, které byly vysloveny již po konci druhé světové války. Tehdy totiž bylo postulováno, že "bude shromažďovat vědecké práce se zvláštním zřetelem na dobu nejnovější a historii obou našich odbojů po stránce vojenské a vojensko-politické s důrazem na dokumentárnost uveřejňovaných prací a pramenů. Studie budou doprovázeny mapami, náčrtý, fotografiemi, reprodukcemi grafickými a statickými tabulkami". Byl rovněž vysloven požadavek "naprosté historické věrnosti a vědecké nestrannosti, založené na přesném vážení a ocenění historických faktů a jevů, z nichž žádný nesmí být záměrně opomíjen anebo jakýmkoliv ohledy stranickými nebo osobními podložen".

Bibliografie časopisu z let 1990-2010

Bibliografie časopisu Historie a vojenství je tematicky členěná do kategorií, je možné se orientovat i podle obsahu článku. Z formálního hlediska je každá tematická kategorie členěna na hlavní články, za něž jsou považovány studie, materiály, dokumenty, biografie a vzpomínky, a na články s vedlejším badatelským významem, mezi něž počítáme recenze, informace, nekrology, zprávy, anotace a bibliografie. Bibliografie je k dispozici ve formátu PDF na webových stránkách www.vhu.cz.

VÝROČÍ			
Jaroslav Lánek Výročí časopisu vydávaných Vojeňským historickým ústavem	1/4		
STUDIE A CLÁNKY			
Jindřich Marek Výsadková operace DESTROYER a čs. odboj v Paříži v roce 1944	1/44		
Českoslovenští „paradis-spečeri“ v operacích SOE v letech 1941–1944	2/20		
Pavel Minařík Transformace čs. armády v letech 1989 až 1992 – zaměry versus realita (I. část)	3/26		
Transformace čs. armády v letech 1989 až 1992 – zaměry versus realita (II. část – dokončení)	4/42		
Vlastimil Ondrák Osudy příslušníků Ukrajinské povstalecké armády a Organizace ukrajinských nacionalistů, internovaných v Československu v průběhu akce B	1/6		
Stanislav Polnar Ostrava-Mošnov 1991 aneb výbušné hledání tajemné substance	3/4		
Jiří Rajlich 4/4 nad Tachovem Německý letecký most pro „pevnost Vratislav“ a české země (I. část)	1/28		
4/4			
Karel Straka Představu a plány na ozbrojené vystoupení proti okupantům v Protektorátu Čechy a Morava v kontextu vztahu Československého a britského zpravodajství z let 1939–1943 (I. část)	2/4		
Představu a plány na ozbrojené vystoupení proti okupantům v Protektorátu Čechy a Morava v kontextu vztahu Československého a britského zpravodajství z let 1939–1943 (II. část)	3/56		
Představu a plány na ozbrojené vystoupení proti okupantům v Protektorátu Čechy a Morava v kontextu vztahu Československého a britského zpravodajství z let 1939–1943 (III. část – dokončení)	4/76		
Michal V. Šimůnek „[...] udeřít vše, aby se takovými atentáty [...] zabránilo.“ Hlavní říšský bezpečnostní úřad a reakce na útok na R. Heydricha v Praze	2/58		
Prokop Tomek Válka v éteru po 27. květnu 1942	2/42		
MATERIÁLY			
Tomáš Jakl Flotila pražské Luftschutzpolizei	3/78		
Jiří Rajlich Bombardér T2990 se odmlčel – tečka po 81 letech	3/82		
Zdeněk Špitálník Tajná válka „Made in England“ Vybavení československých parádistů 1941–1942	2/64		
Petr Vágnér „Pamatovali si pozdrav salám...“ Podíl ážerabzdžanských vojáků na osvobození Čech a Moravy	1/64		
PERSONALIE			
Jan Zumn Alfred von Waldstätten (1872–1952). Čisatřv generál a retribuční vězeň	3/104		
ZBROJNÍ TECHNIKA			
Arnošt Nezmeškal George William Patchett a zbraně	4/122		
Jan Skramoušský Samopaly z Albionu	2/84		
FORTIFIKACE			
Ivan Fuksa Pechovní srub MO-S 18 V oboře, místo služby Jaroslava Svarce	2/90		
Jan Lakosil Cvičné bombardování objektu lehkého opevnění u Černčic aneb se Stukou proti řopiku	1/80		
DISKUZE			
Jiří Hutečka Historie a historiografie vojenství v hledáčku historické antropologie: zamýšlení nad knihou Petra Wohlmutha Východ proti Západu?	1/84		

METODY HISTORICKEHO VYZKUMU			
Jana Railla Hlavsová, Roman Heczeko, Šarka Jiroušková, Matouš Semerád Stavební historický vývoj chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici a jeho podzemí z pohledu multiohrobového výzkumu	2/100		
Pavel Löffler a Pavel Stehlik Od mrazivého Islandu k tropické Africe: 10 let monitoringu zahraničních operací	1/90		
Jan Plachý „Paměťová stopa“ čili na osudy vojáků	1/96		
DOKUMENTY			
Jiří Plachý (ed.) Rudolf Kopecký: Polský deník	4/96		
Zdeněk Špitálník Katova smrt americkými očima. Svědectví amerického studenta Harolda L. Kirkpatricka o atentátu na Reinharda Heydricha	2/126		
BIBLIOGRAFIE			
Knihovna VHU – Zdeněk Munzar, Radka Novobilská, Jana Židliková Atentát na Reinharda Heydricha: výběrová bibliografie z let 2002–2022 (I. část)	2/132		
Atentát na Reinharda Heydricha: výběrová bibliografie z let 2002–2022 (II. část)	3/116		
VOJEŇSKA HISTORIE VE FOTOGRAFIICH			
Jaroslav Lánek Proměny „Heydrichovy zatačky“	2/138		
Z MUZEJNÍHO ŽIVOTA			
Jana Railla Hlavsová, Petra Juklová Historie a současnost Národního památníku hrdinů heydrichiady	1/98		
Barbora Kulihová Edukační a výzkumné památníky hrdinů heydrichiady a v jízdařně ruzyňských kasáren	2/143		
Z RESTAURÁTORSKÝCH DILEM			
Petr Moudrý Restaurování vojenských saní Repase šavli pro Posádku Praha Restaurování lovecké kulovnice s vnitřním kolečkovým zámkem	1/110 3/128 4/130		
PŘÍBEHY SBÍRKOVÝCH PŘEDMĚTŮ			
Ivan Fuksa Fotografie z pozůstatosti parašutisty Jaroslava Svarce	3/130		
Jan Šykora Vítězný Delfin	1/112		
NEKROLOGY			
Jan Biederman Philippe Contamine (1932–2022)	3/132		
Jiří Klůč Poručík Věra Suchopátrová – Skřivánková (1923–2022) Podplukovník Viktor Ráža (1925–2022) Romistři ve výslužbě Marie Michajlovičová (1921–2022) Plukovník Ladislav Sládek (1928–2022)	3/135 3/135 4/142 4/142		
Jiří Rajlich Charles Edward McGee (1919–2022)	3/133		
Pavel Šrámek Martin Raboň (1968–2021)	1/126		
INFORMACE			
Jan Biederman Komise vojenských tradic a symboliky v roce 2021	1/129		
Tomáš Jakl Děrníra inscenace Plukovník Švec na Nové scéně Národního divadla	1/136		
Leos Krejča 20. výroční konference CSWG v Košicích	1/133		
Tomáš Kykal Ohlédnutí za dějiny vojenství na 12. sjezdu českých historiků	4/136		
Tomáš Kykal a Marek Físer Zemřelí v c. a k. pomích nemocnicích; další unikátní soubor matrik na Digitální studovně MO	4/134		

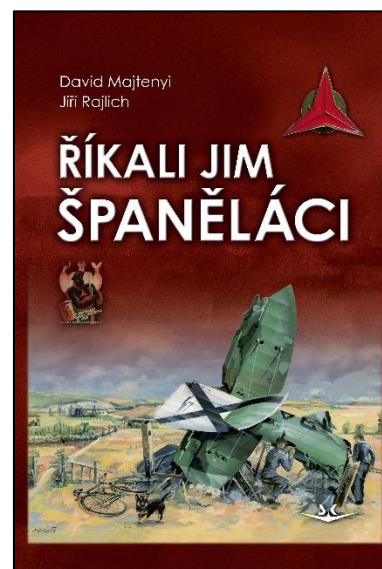
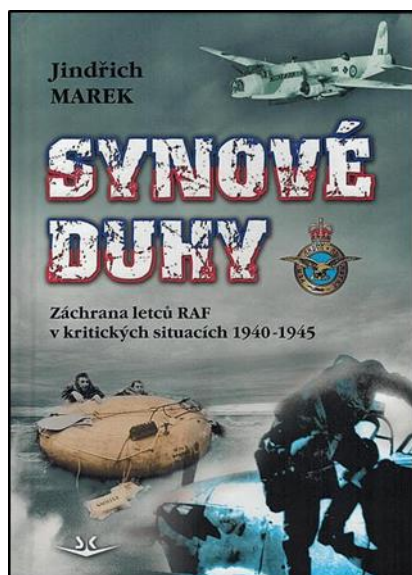
Jaroslav Lánek Panelové výstavy před budovou Generálního štábu v roce 2022	4/132		
David Pazdiera Zapomenutá vlně střelného prachu	1/138		
Jiří Plachý Vědecká konference „Terezinské ghetto a policajní vězeňské Terezín v represivním systému okupační moci 1940–1945“	1/135		
Vystava VHU Praha, věnovaná příslušníkům čs. zahraničního odboje z Neveklova Muzeu – Cely KGB v Tartu	1/138 1/141		
Dežo Hoffmann – fotograf Beatles Muzeum okupace v Tallinnu	3/136 3/140		
Novodobé vojenské památky bratislavské Petržalky	4/139		
(JP) Pobaliti 1941 – mezinárodní konference vojenských historiků v Tartu	1/132		
Red. Pracovník Leteckého muzea Kbely oceněn pamětním odznakem generála Janouška	1/131		
Ministryně obrany navštívila Ukrajinu a v rámci 105. výročí bitvy u Zborova zde uctila československé legionáře	3/136 4/135		
Karel Straka Generálův návrat do vlasti po čtyřicetileté době	2/146		
Malé dohody	3/137		
Prokop Tomek Mezinárodní konference A People's History of the Cold War: Motives, Spaces and Fates of Actors on the Fronts of the Cold War in Central Europe from the 1940s to the 1960s	3/138		
Památník a místo setkávání die Gedenk- und Begrünungsstätte Leistikowstraße Potsdam (ústřední výstava) věnuje sovětské vojenské kontrazvědky na území Německa	3/141		
STRIPKY			
Jiří Plachý Stihání Josefa Gabčíka bezpečnostními složkami a justici „slovenského státu“	2/148		
RECENZE			
Jan Biederman Petr Brozek – Jan Syka: Platněství Jan Zizka – historický film, nebo pokus o české Statečné srdce?	1/150 4/145		
Jaroslav Beránek Andrew Adonis: Ernest Bevin: Labour's Churchill	1/148		
Miroslav Eisenhammer David E. Brown – Aleš Janda – Tomáš Poruba – Jan Vladiar: Messerschmitt Me 262s of KG & KG(U) units; Tomáš Poruba – Jan Vladiar: Messerschmitt Bf 109s of KG(U) 6; Tomáš Poruba – Jan Vladiar: Messerschmitt Bf 109s & Other Aircraft of 1JEG(U)	3/148		
Marek Físer Dalibor Vácha: Návrat domů	1/148		
Jiří Plachý Vladimír Ležák-Borin: Za přeludem svobody aneb Tak bylo, je a bude...	3/149		
Tomáš Somer Štěpán Valecký: Erb českých králů	1/149		
Klára Staňková Stanislav Polnar – Tomáš Řepa a kol.: Ozbrojené síly a československý stát II	3/145		
Karel Straka Radan Lášek: Stražci Orlických hor 1938	1/145		
Prokop Tomek František Hanzlik: Tajné služby na cestě KSČ k moci 1945–1948. Unor 1948 – výsledek nerovného zápasu	3/147		
Martin Pulec: Smrt v pohraniční uniformě – mýty a skutečnost. Seznámí zeměřelých pohraničníků v letech 1945–1991	4/143		
Dalibor Vácha Daria Platonova: The Donbas Conflict. Elites. Protest and Partition	4/144		
Milan Vyhliadal Martin Posch: Spojenectvo z nůdže. Spolupráce SOE a československé správozdajské služby počas 2. svetovej vojny	3/144		
ANOTACE			
	3/151, 4/148		
TAJEMSTVÍ DEPOZITÁŘŮ			
	1/152, 2/151, 3/152		

10 VYDAVATELSKÁ ČINNOST

MONOGRAFIE A SAMOSTATNÉ PRÁCE PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA

- ANSORGOVÁ, Kristýna; MUNZAR, Zdeněk. Vzhůru ku Praze!: první fáze válek o rakouské dědictví v českých zemích 1740-1743. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2022
- CÁP, Michal. Od generála Zimu po impériá tropických heliem: Vojenstvo a klíma v dlhom 19. storočí. In: KOVÁR, Branislav, BENEDIKOVÁ, Lucia a Oliver ZAJAC. Klíma v dejinách. Ako ľudí ovplyvňovala príroda a klimatická zmena. Bratislava: Premedia, 2022
- CÁP, Michal. Nové púšte, miznúce ľadovce a neočakávané vojny? Ozbrojené konflikty v časoch klimatickej zmeny na konci 20. a na začiatku 21. storočia. In: KOVÁR, Branislav, BENEDIKOVÁ, Lucia a Oliver ZAJAC. Klíma v dejinách. Ako ľudí ovplyvňovala príroda a klimatická zmena. Bratislava: Premedia, 2022
- JANOUŠEK, Petr. Výhra, nenaplněné naděje a nakonec prohra. Třetí francouzská republika mezi dvěma světovými válkami. In: DRÁBIK, Jakub – RÁKOSNÍK, Jakub, eds. Od bouře k bouři. Československo, Evropa a svět mezi dvěma světovými válkami (1918-1939). Praha: Academia, 2022
- JANOUŠEK, Petr. ČSLA/ČSA a západní země 1989–1992. In: POLNAR, Stanislav – ŘEPA, Tomáš a kol. Ozbrojené síly a československý stát III. Brno: Univerzita obrany, 2022
- KORČIŠ, Štěpán; MUNZAR, Zdeněk; PERNES, Jiří. Století ČSR v datech, souvislostech a příbězích. Ilustroval Richard CORTÉS. Praha: 3K, 2022
- KYKAL, Tomáš; FIŠER, Marek. Památníky z vojny. Dokumentace, digitalizace a perspektivy jejich využití jako historického pramene. In: Vojenská služba v interdisciplinární perspektivě. (Ed.) Petr WOHLMUTH. Scriptorium – FHS UK. Praha, s. 73–102.
- LÁNÍK, Jaroslav a KYKAL, Tomáš. Na barokních hradbách. Areál Ministerstva obrany České republiky Na Valech v proměnách času. Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, Praha 2022
- MAREK, Jindřich. Synové duhy: záchrana letců RAF v kritických situacích 1940-1945. 1. vyd. Svět křídel, Cheb 2022
- MAJTENYI, David; RAJLICH, Jiří. Říkali jim španěláci. Svět křídel, Cheb 2022
- PLACHÝ, Jiří. Čechoslovák u Narviku. In: Prokop TOMEK (ed.), S přáteli v archivech. Sborník k sedmdesátinám historika Jindřicha Marka. Svět křídel, Cheb 2022, s. 86–106
- PLACHÝ, Jiří. Tobrucké krysy. In: Alena Flimelová (ed.), Čs. odboj 1939–1945. Západ, východ, protektorát, s. 16–18. Extra Publishing. Brno, 2022

- PLACHÝ, Jiří. Čeští lvi od Dunkerku. In: Alena Flimelová (ed.), Čs. odboj 1939–1945. Západ, východ, protektorát, s. 54-56. Extra Publishing. Brno, 2022
- RAJLICH, Jiří. Nebe nad protektorátem 1945. Epizody z letecké války nad českými zeměmi. Svět křidel, Cheb 2022
- TOMEK, Prokop. Agentem československé rozvědky. In: Adam Hradilek: Anabáze Petra Artona. Příběh uprchlíka z Teplic, letce RAF, obchodníka a agenta komunistické rozvědky v Británii. ÚSTR – Post Bellum, Praha 2021, s. 177-184
- TOMEK, Prokop. Antikomunistická exilová propaganda. In: Marek Syrný (ed.): Politický exil zo Slovenska po februári 1948 v československom a východoeurópskom kontexte Studenej vojny. Turany 2021, s. 193-210
- TOMEK, Prokop. Zapalte protektorát! In: Alena Flimelová (ed.) Čs. odboj 1939-1945. Západ, východ, protektorát. Extra Publishings.r.o. s. 58-61
- TOMEK, Prokop. Léta 1990–1992: Hledání bezpečnostního ukotvení státu In: Stanislav Polnar, Tomáš Řepa a kol.: Ozbrojené síly a československý stát III. Univerzita Obrany Brno 2022, s. 219-226
- TOMEK, Prokop. Decline of Moral and Discipline in the Czechoslovak People's Army as a Sign of a Discrepancy between the Ideal of the socialist Soldier and Reality in the last two Decades of socialist Czechoslovakia. In: Przegląd Historyczno-Wojskowy 2022/4, s. 216-243

ČLÁNKY, STUDIE, STATĚ A ANOTACE V PERIODIKÁCH, SBORNÍCÍCH A KATALOZÍCH

- BENEŠOVÁ, Hana. Srdeční záležitost. Rozhovor s ředitelem VHÚ Praha. In: A REVIEW Speciál. Mimořádné vydání k znovuotevření Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci 2018-2022, s. 6-11. Praha, 2022
- BENEŠOVÁ, Hana. Poutavá cesta k poznání. Rozhovor s ředitelem Odboru muzeí VHÚ Praha. A REVIEW Speciál. Mimořádné vydání k znovuotevření Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci 2018-2022, s. 34-37. Praha, 2022
- BIEDERMAN, Jan. Philippe Contamine (1932–2022). In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- BIEDERMAN, Jan. Komise vojenských tradic a symboliky v roce 2021. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- BIEDERMAN, Jan. Petr Brožek – Jan Syka: Platněství. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- BIEDERMAN, Jan. Jan Žižka – historický film, nebo pokus o české Statečné srdce? In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 4, 2022
- BURIAN, Michal. Cílili jsme na tradici i modernitu. In: A REVIEW Speciál. Mimořádné vydání k znovuotevření Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci 2018-2022, s. 16-19. Praha, 2022
- CÁP, Michal. Jiří Hlaváček, Vzestup a pád ČSLA? Vojenská profese v kolektivní paměti důstojnického sboru (1960–1970). Marginalia Historica, roč. 11, č. 2.
- CÁP, Michal. Konštrukcia profesionálneho dôstojníka v prácach Emanuela Moravca. In: MOLNÁROVÁ, Mária a RIGOVÁ, Viktória. Vita trans historiam. Zborník z medzinárodnej vedeckej doktorandskej konferencie konferencie 13. a 14. septembra 2021 v Nitre. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2022
- FIŠER, Marek. Dalibor Vácha: Návrat domů. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- FUKSA, Ivan. Pěchotní srub MO-S 18 V oboře, místo služby Jaroslava Švarce. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- FUKSA, Ivan. Fotografie z pozůstalosti parašutisty Jaroslava Švarce. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- FUKSA, Ivan. Střepina z druhé světové války ve stromě nalezená příslušníkem mise UNPROFOR. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- FUKSA, Ivan. Památky z pozorovacího stanoviště Tango-23 „Repetitor“. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- HALADA, Andrej. Nové expozice. In: A REVIEW Speciál. Mimořádné vydání k znovuotevření Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci 2018-2022, s. 21-27. Praha, 2022
- HALADA, Andrej. Pod skleněným deštníkem. In: A REVIEW Speciál. Mimořádné vydání k znovuotevření Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci 2018-2022, s. 30-33. Praha, 2022
- HALADA, Andrej. Věci i příběhy, které zůstanou. In: A REVIEW Speciál. Mimořádné vydání k znovuotevření Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci 2018-2022, s. 46-47. Praha, 2022
- HALADA, Andrej. Krása je v detailu. In: A REVIEW Speciál. Mimořádné vydání k znovuotevření Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci 2018-2022, s. 48-49. Praha, 2022

- HALADA, Andrej. Café Kupka. In: A REVIEW Speciál. Mimořádné vydání k znovuotevření Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci 2018-2022, s. 50. Praha, 2022
- HLAVSOVÁ, Jana Raila; HECZKO, Roman; JIROUŠKOVÁ, Šárka; SEMERÁD, Matouš. Stavebně historický vývoj chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici a jeho podzemí z pohledu multioborového výzkumu. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- HLAVSOVÁ, Jana Raila; JUKLOVÁ Petra. Historie a současnost Národního památníku hrdinů heydrichiády. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- JAKL, Tomáš. Vysílačka „majora Šafrána“. Lidové Noviny, 18. 2. 2022
- JAKL, Tomáš. Srdce neznámého ruského vojína pohřbili Češi v Chuchli. Lidové noviny, 15. 5. 2022
- JAKL, Tomáš. Nenápadný učitel hudby. Lidové Noviny 20. 5. 2022
- JAKL, Tomáš. Flotila pražské Luftschutzpolizei. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- JAKL, Tomáš. Derniéra inscenace Plukovník Švec na Nové scéně Národního divadla. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- KREJČA, Leoš. 20. výroční konference CSWG v Košicích. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- KULIHOVÁ, Barbora. Dotýkání povoleno. Vzdělávací programy v Armádním muzeu Žižkov. In: A REVIEW Speciál. Mimořádné vydání k znovuotevření Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci 2018-2022, s. 28-29. Praha, 2022
- KULIHOVÁ, Barbora. Edukace v Národním památníku hrdinů heydrichiády a v jízdně ruzyňských kasáren. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- KYKAL, Tomáš. Ohlédnutí za dějinami vojenství na 12. sjezdu českých historiků. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 4, 2022
- KYKAL, Tomáš; FIŠER, Marek. Zemřeli v c. a k. polních nemocnicích: další unikátní soubor matrik na Digitální studovně MO. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 4, 2022
- LÁNÍK, Jaroslav. Století s vojenským muzeem. In: A REVIEW Speciál. Mimořádné vydání k znovuotevření Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci 2018-2022, s. 39-43. Praha, 2022
- LÁNÍK, Jaroslav. Historici o válkách. In: A REVIEW Speciál. Mimořádné vydání k znovuotevření Armádního muzea Žižkov po rekonstrukci 2018-2022, s. 44-45. Praha, 2022
- LÁNÍK, Jaroslav. Československá armáda v době druhé berlínské krize. Sborník z konference Ochrana státní hranice ve stínu Berlínské zdi, 2022
- LÁNÍK, Jaroslav. Výročí časopisů vydávaných Vojenským historickým ústavem. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- LÁNÍK, Jaroslav. Proměny „Heydrichovy zatačky“. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- LÁNÍK, Jaroslav. Panelové výstavy před budovou Generálního štábu v roce 2022. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 4, 2022
- LÖFFLER, Pavel; STEHLÍK, Pavel. Od mrazivého Islandu k tropické Africe: 10 let monitoringu zahraničních operací. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- MAREK, Jindřich. 21 celostránkových dílů seriálu o roce 1942. Lidové noviny

- MAREK, Jindřich. Výsadková operace DESTROYER a čs. odboj v Paříži v roce 1944. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- MAREK, Jindřich. Českoslovenští „paradispečeři“ v operacích SOE v letech 1941–1944. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- MATĚJČEK, Petr. Oleg Svátek. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 2022
- MATĚJČEK, Petr. Jan Čapek. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 2022
- MATĚJČEK, Petr. Vladimír Haering. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 2022
- MATĚJČEK, Petr. Bedřich Neumann. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 2022
- MATĚJČEK, Petr. Karel Voženílek. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 2022
- MOUDRÝ, Petr. Restaurování vojenských saní. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- MOUDRÝ, Petr. Repase šavlí pro Posádku Praha. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- MOUDRÝ, Petr. Restaurování lovecké kulovnice s vnitřním kolečkovým zámkem. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 4, 2022
- MUNZAR, Zdeněk; NOVOBILSKÁ, Radka; ŽIDLÍKOVÁ Jana. Atentát na Reinharda Heydricha: výběrová bibliografie z let 2002–2022 (I. část). In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- MUNZAR, Zdeněk; NOVOBILSKÁ, Radka; ŽIDLÍKOVÁ Jana. Atentát na Reinharda Heydricha: výběrová bibliografie z let 2002–2022 (II. část). In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- PAZDERA, David. Jak vznikl Škorpion: žádost o vývoj. Střelecká revue 2022, č. 1, s. 74–75
- PAZDERA, David. Druhý muž hodil třaskavinu. Střelecká revue 2022, č. 7, s. 78–81
- PAZDERA, David. Sté výročí armádní (ale nejdřív četnické) pistole vz. 22. Policista 2022, č. 11, s. 28–29
- PAZDERA, David. Het Tsjechische vz. 58 machinepistool. SAM Wapenmagazine April 2022 (236), s. 44–54
- PAZDERA, David. Zapomenutá vůně střelného prachu. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- PLACHÝ, Jan. „Paměťová stopa“ cílí na osudy vojáků. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- PLACHÝ, Jiří. Život a smrt poslance Františka Schwarze. Paměť a dějiny, 1, s. 65–79
- PLACHÝ, Jiří. Dva soudy profesora Vrzalíka. Kolaborant, nebo oběť komunistické justice? Historia aperta, 47, s. 7–29
- PLACHÝ, Jiří. Smrt pěšáka zpravodajské války. Extra Válka – II. Světová. 23. února 2022, s. 42–45
- PLACHÝ, Jiří. Chust, neděle 14. ledna 1945. Podkarpatská Rus, 1, s. 8–9
- PLACHÝ, Jiří. Místo smutku a bolesti. Speciál Válka Revue – Operace Anthropoid. 28. 4. 2022, s. 60–61
- PLACHÝ, Jiří. Stopy, jež nikam nevedly. Speciál Válka Revue – Operace Anthropoid. 28. 4. 2022, s. 76–77
- PLACHÝ, Jiří. Doznívání Malé dohody. Speciál II. světová – Balkán v plamenech. 26. 5. 2022, s. 28–31
- PLACHÝ, Jiří. Zápolení v zapomenuté zemi. Speciál II. světová – Balkán v plamenech. 26. 5. 2022, s. 83–87
- PLACHÝ, Jiří. Vojenský život plný zvratů. Extra Válka – II. Světová. 22. 6. 2022, s. 40–43
- PLACHÝ, Jiří. Živého jej nedostali. Lidové noviny. 24. ledna 2022, s. 18
- PLACHÝ, Jiří. Zachránci z české Volyně. Lidové noviny. 18. března 2022, s. 20

- PLACHÝ, Jiří. Orientalista v přední linii. Lidové noviny. 8. dubna 2022, s. 22
- PLACHÝ, Jiří. Voják, poslanec, námořník. Lidové noviny. 3. června 2022, s. 18
- PLACHÝ, Jiří. S taktovkou proti Hitlerovi. Lidové noviny. 22. července 2022, s. 20
- PLACHÝ, Jiří. Deset let za po moc uprchlíkům. Lidové noviny. 12. srpna 2022, s. 18
- PLACHÝ, Jiří. Nebeský jezdec. Lidové noviny, 2. září 2022, s. 18
- PLACHÝ, Jiří. Smrt v bídě a osamění. Lidové noviny. 16. září 2022, s. 20
- PLACHÝ, Jiří. Básník v uniformě. Lidové noviny. 30. září 2022, s. 18
- PLACHÝ, Jiří. Vězněný překladatel Hlavy XXII. Lidové noviny. 4. listopadu 2022, s. 16
- PLACHÝ, Jiří. Rytíř lékařského stavu. Lidové noviny. 2. prosince 2022, s. 18
- PLACHÝ, Jiří. Zpravodajec a diplomat. Lidové noviny. 23. prosince 2022
- PLACHÝ, Jiří (ed.). Rudolf Kopecký: Polský deník. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 4, 2022
- PLACHÝ, Jiří. Vědecká konference „Terezínské ghetto a policejní věznice Terezín v represivním systému okupační moci 1940–1945“. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- PLACHÝ, Jiří. Výstava VHÚ Praha, věnovaná příslušníkům čs. zahraničního odboje z Neveklova. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- PLACHÝ, Jiří. Muzeum „Cely KGB“ v Tartu. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- PLACHÝ, Jiří. Dežo Hoffmann – fotograf Beatles. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- PLACHÝ, Jiří. Muzeum okupace v Tallinnu. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- PLACHÝ, Jiří. Novodobé vojenské památky bratislavské Petržalky. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 4, 2022
- PLACHÝ, Jiří. Stíhání Jozefa Gabčíka bezpečnostními složkami a justicí „slovenského štátu“. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- PLACHÝ, Jiří. Vladimír Ležák-Borin: Za přeludem svobody aneb Tak bylo, je a bude...In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022

- RAJLICH, Jiří. 80 roků od Anthropoidu. Dlouhá cesta k výsadku ve vlasti. Letectví a kosmonautika č. 2/2022, s. 36-44
- RAJLICH, Jiří. Směr Československo. Střelecká revue, č. 4/2022, s. 66-69
- RAJLICH, Jiří. Josef Hubáček. Aero Hobby č. 3/2022, s. 26-30
- RAJLICH, Jiří. Rudé Spitfiry nad Kubání. Letectví a kosmonautika č. 8/2022, s. 48-57
- RAJLICH, Jiří. Kapitán letectva František Novák 26. srpna 1902 – 27. dubna 1940. Aero Hobby č. 5/2022, s. 40-48
- RAJLICH, Jiří. 4:0 nad Tachovem. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022
- RAJLICH, Jiří. Německý letecký most pro „pevnost Vratislav“ a české země (1. část). In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 4, 2022
- RAJLICH, Jiří. Bombardér T2990 se odmlčel – tečka po 81 letech. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- RAJLICH, Jiří. Charles Edward McGee (1919–2022). In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022

- SKRAMOUŠSKÝ, Jan. Samopaly z Albionu. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022

- STRAKA, Karel. Od rozkolu k renesanci spolupráce: Československo-francouzské vztahy v oblasti vojenského zpravodajství (září 1938 – červen 1940). Rozšířená verze konferenčního příspěvku pro sborník z mezinárodní vědecké konference Ozbrojené síly a československý stát (20. – 21. 9. 2022)
- STRAKA, Karel. Spolupráce československého a britského zpravodajství v kontextu příprav na ozbrojené povstání v Protektorátu Čechy a Morava z let 1939–1943. Rozšířená verze konferenčního příspěvku pro sborník z konference Boj o srdce Evropy: České země a zpravodajské služby (7. 10. 2021)
- STRAKA, Karel. František Moravec. Reflex 2022, č. 17, s. 60–63
- STRAKA, Karel. Představy a plány na ozbrojené vystoupení proti okupantům v Protektorátu Čechy a Morava v kontextu vztahů československého a britského zpravodajství z let 1939–1943 (I. část). In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- STRAKA, Karel. Představy a plány na ozbrojené vystoupení proti okupantům v Protektorátu Čechy a Morava v kontextu vztahů československého a britského zpravodajství z let 1939–1943 (II. část). In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- STRAKA, Karel. Představy a plány na ozbrojené vystoupení proti okupantům v Protektorátu Čechy a Morava v kontextu vztahů československého a britského zpravodajství z let 1939–1943 (III. část – dokončení). In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 4, 2022
- STRAKA, Karel. Generálův návrat do vlasti po čtyřiasedmdesáti letech. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- STRAKA, Karel. Loňské retrospektivy 100. výročí vzniku Malé dohody. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- STRAKA, Karel. Radan Lášek: Strážci Orlických hor 1938. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022

- ŠPITÁLNÍK, Zdeněk. Tajná válka „Made in England“. Vybavení československých parašutistů 1941–1942. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- ŠPITÁLNÍK, Zdeněk. Katova smrt americkými očima. Svědectví amerického studenta Harolda L. Kirkpatricka o atentátu na Reinharda Heydricha. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- ŠPITÁLNÍK, Zdeněk. Blůza nadporučíka pěchoty Adolfa Opálky. Velká Británie, 1942. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022

- SÝKORA, Jan. Vítězný Delfín. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 1, 2022

- TOMEK, Prokop. Uspěli jsme jenom částečně. Zlatá devadesátá. Díl 5. Naděje na nápravu starých křivd. Reflex č. 7/2022, s. 46-49
- TOMEK, Prokop. Z banky proti nacistům. Za svoji účast v odboji zaplatil František Vondra životem. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 12. 3. 2022
- TOMEK, Prokop. Za službu vlasti krutost. Když chtěl odcestovat za ženou, byl odsouzen za velezradu. Lidové noviny - Kalendář hrdinů, 1. 4. 2022
- TOMEK, Prokop. Statečný až do trpkého konce. Plukovník Pták zemřel na konci pochodu smrti vyčerpáním. Lidové noviny - Kalendář hrdinů, 22. 4. 2022
- TOMEK, Prokop. Atomové zbraně v ČSSR. Raketové vojsko, jehož zbraně mohly nést jaderné hlavice, bylo kdysi velmi silné. Reflex 32/2022. s 61-63
- TOMEK, Prokop. Osud zapomenutého vojáka Jana Julia Lorence. Až do smrti se snažil pomáhat vlasti. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 1. 7. 2022
- TOMEK, Prokop. Novinář na frontě horké i studené války. Zdeněk Václavík byl reportérem na frontě. Pod vládou komunistů žít nechtěl. Lidové noviny 19. 8. 2022
- TOMEK, Prokop. ČSLA v osmdesátých letech. Reflex č. 35, 1. 9. 2022
- TOMEK, Prokop. Nemohl bránit svoji zemi. Oceňovaného dělostřelce Bohumíra Podlázla poslali do Bolívie. Lidové noviny - Kalendář hrdinů 13. 11. 2022

- TOMEK, Prokop. Zločinný příslušník StB Miroslav Pich-Tůma aneb Příběh opravdového komunisty. 5. 3. 2022 Reflex
- TOMEK, Prokop. Dělostřelec i vojenský učitel. Karel Hlásný byl rehabilitován v 90. letech a povýšen in memoriam. Lidové noviny - Kalendář hrdinů 16. 10. 2022
- TOMEK, Prokop. Jaderné zbraně v ČSSR. Válka revue 4/2022
- TOMEK, Prokop. Československý zdravotnický personál v Koreji. In: Válka revue Special Korea 1950-1953, s. 36-39
- TOMEK, Prokop, PERSAK, Krzysztof – KAMINSKI, Lukasz – ŽÁČEK, Pavel – BLAŽEK, Petr: Objemné kompendium komunistických tajných služeb. In: Soudobé dějiny 1/2022, s. 285-298
- TOMEK, Prokop. Pavel ŽÁČEK, Ruce světové revoluce. Carlos, mezinárodní terorismus a Státní bezpečnost, 1976–1989. Edice dokumentů. Paměť a dějiny 4/2022
- TOMEK, Prokop. Válka v éteru po 27. květnu 1942. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 2, 2022
- TOMEK, Prokop. Mezinárodní konference A People's History of the Cold War: Motives, Spaces and Fates of Actors on the Fronts of the Cold War in Central Europe from the 1940s to the 1960s. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- TOMEK, Prokop. Památník a místo setkávání die Gedenk- und Begegnungsstätte Leistikowstraße Potsdam (Ústřední vyšetřovací věznice sovětské vojenské kontrarozvědky na území Německa. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- TOMEK, Prokop. František Hanzlík: Tajné služby na cestě KSČ k moci 1945–1948. Únor 1948 – výsledek nerovného zápasu. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 3, 2022
- TOMEK, Prokop. Martin Pulec: Smrt v pohraniční uniformě – mýty a skutečnost. Seznamy zemřelých pohraničníků v letech 1945–1991. In: Historie a vojenství. Praha: Vojenský historický ústav, č. 4, 2022

- VOTAVA, Milan. Příběh Bedřicha Krátkorukého. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 21. 1. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Leoše Štolfy. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 11. 2. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Zdeňka Procházky. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 4. 3. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Josefa Švorce. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 25. 3. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Františka Fanty. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 29. 4. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Edith Weitzenové. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 6. 5. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Antonína Sedláčka. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 27. 5. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Jiřiny Hrubanové. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 10. 6. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Zdeňka Nerudy. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 8. 7. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Josefa Strankmüllera. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 29. 7. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Josefa Velenty. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 5. 8. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Gabriela Podlesného. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 26. 8. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Karla Janaty. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 9. 9. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Ferdinanda Kepky. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 23. 9. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Josefa Mohra. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 7. 10. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Štěpána Barabáše. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 18. 11. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Otakara Černého. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 25. 11. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Ludvíka Koška. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 9. 12. 2022
- VOTAVA, Milan. Příběh Oty Pavla. Lidové noviny – Kalendář hrdinů, 31. 12. 2022

IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY

NÁZEV

Vojenský historický ústav Praha
užívaná zkratka VHÚ Praha

ADRESA

Vojenský historický ústav Praha
U Památníku 2
130 05 Praha 3

Armádní muzeum Žižkov

U Památníku 2
130 05 Praha 3 – Žižkov

Letecké muzeum Kbely

Mladoboleslavská ul.
190 00 Praha 9 - Kbely

Vojenské technické muzeum Lešany u Týnce nad Sázavou

257 42 pošta Krhanice

ZŘIZOVATEL

Česká republika – Ministerstvo obrany

Tychonova 1
160 00 Praha 6

ZŘÍZENÍ

Vojenský historický ústav Praha zřízený výnosem MNO-hl. štáb čj. 166/4. oddělení 1945/čj.6/VUV-1945/ navazuje na činnost Památníku Odboje zřízeného nařízením ministerstva národní obrany čj. 22401 ze dne 4. května 1919 pod protektorátem prezidenta T. G. Masaryka a na činnost Československého válečného musea zřízeného výnosem ministerstva národní obrany čj. 107.703/7 ze dne 1. října 1920.

ŘEDITELSTVÍ

Telefon: +420 973 204 900 – sekretariát ředitele

Fax: +420 222 541 308

E-mail: museum@army.cz

ODDĚLENÍ PRO STYK S VEŘEJNOSTÍ

Telefon: +420 973 204 900

OBJEDNÁVKY KOMENTOVANÝCH PROHLÍDEK PRO ŠKOLY

Telefon: +420 973 204 915

E-mail: vzdelavani@vhu.cz

SPRÁVNÍ RADA PRO VYŘIZOVÁNÍ VÝVOZNÍCH POVOLENÍ, ZÁPŮJČEK, DARŮ ČI VÝKUPŮ

Telefon: +420 973 204 903

KNIHOVNA VHÚ PRAHA

Půjčovna: +420 973 215 544

Fax: +420 973 215 917

E-mail: knihovna@vhu.cz

ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ

Telefon: +420 973 204 941

ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV

Telefon: +420 973 204 924

LETECKÉ MUZEUM KBELY

Telefon: +420 973 207 500

NÁRODNÍ PAMÁTNÍK HRDINŮ HEYDRICHIÁDY

Telefon: +420 222 540 718

VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY

Telefon: +420 973 296 161